

KASPIAN, RIIPITSIIP JA VESIVELLI
HAHMOJEN NIMET C. S. LEWISIN *NARNIAN TARINOISSA*

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
7.5.2022

Olivia Huotari

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen lähtökohta	1
1.2. Tutkimuskysymykset	2
1.3. Aineiston esittely	4
1.3.1. Kirjailija ja tarinan taustaa	5
1.3.2. Kirjojen tapahtumat	7
2. NIMET KAUNOKIRJALLISUUDESSA	11
2.1. Kirjallisuusnimistö nimistöntutkimuksen osa-alueena	11
2.2. Kirjallisuusnimien merkitysten tutkimus	14
2.3. Kirjallisuusnimien funktioita	15
3. KEITÄ NARNIA-KIRJOISSA NIMETÄÄN?	17
3.1. Nimetyt hahmot	17
3.2. Nimeämättä jääneet hahmot	21
3.3. Toissijaiset nimet	24
4. NIMIEN RAKENNE	27
4.1. Nimen osien määrä	28
4.1.1. Yksinkertaiset nimet ja yhdysnimet	28
4.1.2. Määritteet nimenosina	31
4.1.3. Nimiyhdistelmät	33
4.2. Muita nimenmuodostustapoja	34
5. NIMIEN ALKUPERÄ JA NIMEÄMISPERUSTEET	38
5.1. Realistiset nimet	39

5.2. Keinotekoiset nimet	43
5.2.1. Transparentit nimet	44
5.2.1.1. Ulkonäköön viittaavat nimet	44
5.2.1.2. Ominaisuuksiin viittaavat nimet	46
5.2.1.3. Muut transparentit nimet	52
5.2.2. Opaakit nimet	54
6. NIMIEN FUNKTIOT	59
6.1. Identifiointi ja sosiaaliset roolit	59
6.2. Luokittelu ja kirjasarjan sisäinen lokalisointi	63
6.3. Nimien yhteys hahmoihin ja reaalimaailmaan	66
6.4. Humoristisuus	68
6.5. Yhteenvedo	70
7. PÄÄTÄNTÖ	73
LÄHTEET JA LYHENTEET	75
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen lähtökohta

Nimiä käytetään kaikissa maailman kulttuureissa ja kielissä, ja ne ovat tehokkaan kielenkäytön kannalta välttämättömiä sanoja (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2008: 9). Niin kauan kuin ihmiskieli on ollut olemassa, on ihminen mitä luultavimmin antanut nimiä henkilöille, paikoille, esineille ja asioille, jotka hän on kokenut jollakin tavalla merkityksellisiksi ja nimeämisen arvoisiksi. Kaikissa tunnetuissa kulttuureissa nimi on myös tärkeä osa ihmisen identiteettiä. Afrikkalaisissa kulttuureissa annetun nimen uskotaan perinteisesti vaikuttavan henkilön persoonallisuuteen ja olevan niin vahvasti yhtä kantajansa kanssa, että esimerkiksi kuolleiden ajatellaan olevan persoonia ainoastaan niin kauan, kun joku muistaa heidät nimeltä. Nimien ääneen lausumista saatetaan myös välttää siinä pelossa, että pahat henget pääsisivät nimen kautta käsiksi ihmisen sieluun, ja pyhien asioiden nimiä ei useissa kulttuureissa Afrikan ulkopuolellakaan ole sopivaa lausua ääneen ilman syytä. (Ainiala ym. 2008: 15–19, 181.)

Kuten todellisessakin elämässä, myös kirjallisuudessa nimiä tarvitaan erottamaan yksilöitä muista vastaavista tarkoitteista. Kaunokirjallisuudessa esiintyvillä nimillä on kuitenkin tämän lisäksi myös muita merkityksiä ja tarkoituksia, ja usein ne on valittu jostakin tietystä syystä. Nimet saattavat sisältää vihjeitä esimerkiksi hahmojen ominaisuuksista, luonteenpiirteistä tai tyyppillisestä käyttäytymisestä, ilmaista rooleja tai hahmojen välisiä suhteita, tai välittää muuta teoksen sisältöön tai juonenkulkuun liittyvää informaatiota. (Ainiala ym. 2008: 332, 336.) Lastenkirjallisuus ja fantasia nähdään nimistöntutkimuksen kannalta aivan erityisen antoisina genreinä, sillä niissä nimeämiseen kiinnitetään erityistä huomiota ja nimet ovat usein sanoilla leikitteleviä ja semanttisesti merkityksellisiä (Ainiala ym. 2008: 342; Bertills 2003: 40–41; Croft 2009: 161). Halusin siis valita itselleni tutkimuskohteen, joka edustaisi ainakin toista, ellei jopa molempia kategorioita.

Päädyn tutkimaan *Narnian tarinat* -kirjasarjan hahmonnimistöä osittain siksi, että kirjat useaan kertaan lukeneena ne ovat minulle hyvin tuttuja jo ennestään, ja osittain siksi, ettei niitä aikaisemmin ole juurikaan tutkittu nimenomaan nimistöntutkimuksen näkökulmasta. Narnia-kirjoissa on paljon onomatopoeettisia eli ääntä jäljitteleviä tai jollakin

muulla tavoin kantajansa ominaisuuksia ilmaisevia nimiä, eri maiden ja lajien edustajien nimissä on usein yhteneväisiä, muista poikkeavia piirteitä, ja eri tilanteissa hahmot saattavat saada varsinaisen nimensä rinnalle erilaisia epävirallisia lisänimiä. Lewisin kerrotaankin kiinnittäneen paljon huomiota fiktiivisten hahmojensa nimien keksimiseen (Downing 2005: 130). Myös minua nimet ovat kiehtoneet vastustamattomasti jo varhaisen lapsuuteni päivästä, joten pidän Narnia-kirjojen aineistoa houkuttelevana ja uskon sen tarjoavan työtäni varten runsaasti analysoitavaa. Tutkimukseni kuuluu osaksi kirjallisuusnimitysten tutkimusta, jolla tarkoitetaan lähtökohtaisesti kaunokirjallisuuden eli fiktiivisten tekstien nimitysten tutkimista. Tällainen tutkimus on ollut vielä verrattain vähäistä, mikä onkin vielä yksi tärkeä lisäperuste tutkimusaiheeni valinnalle. (Ainiala ym. 2008: 332.)

Narnian tarinoita on tutkittu pro gradu -tutkielmissa aikaisemminkin, mutta tutkimusten painopiste on ollut niissä muualla kuin nimitystutkimuksessa. Narnia-kirjojen sisältämän vahvan kristillisen tematiikan vuoksi suuressa roolissa ovat olleet erityisesti kristillisyyteen liittyvät näkökulmat. Narniaa on tutkittu muun muassa hyvekasvatuksen (Klinga 2018), Aslan-leijonan välittämän jumalakuvan (Nykänen 2003) sekä erilaisten raamatullisten vaikutusten (Manninen 2016; Liljeroos 2021) näkökulmasta. Kristillisten teemojen ohella Narnia-kirjoissa esiintyy vaikutteita monista eri kulttuuriperinteistä, sillä Lewisia kiehtoivat koko hänen elämänsä ajan muinaisegyptiläinen mytologia, antiikin kreikkalaiset ja roomalaiset myytit, pohjoismaiset tarut, keskiaikaiset legendat ja eurooppalaiset sadut, mikä näkyy niin hänen luomissaan hahmoissa kuin nimityksissäkin (Kirk 2005: 98).

1.2. Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni aiheena ovat C. S. Lewisin *Narnian tarinat* -kirjasarjassa esiintyvien henkilöiden ja muiden hahmojen nimet sekä niiden saamat erilaiset merkitykset ja funktiot kohdeteoksissa. Tavoitteenani on nimien rakennetta ja sisältöä analysoimalla tarkastella, minkälaisia merkityksiä nimien kielelliset elementit välittävät kantajistaan ja millä tavoin ne ovat omalta osaltaan rakentamassa teosten fiktiivistä maailmaa. Ensimmäiset tutkimuskysymyksetni tässä tutkimuksessa ovatkin seuraavat:

- 1) Minkälaisia tehtäviä hahmojen nimillä on Narnia-kirjoissa?
- 2) Minkälaisia merkityksiä hahmojen nimien avulla välitetään?

Aineistoni olen koonnut Kyllikki Hämäläisen ja Kaarina Helakisan suomentamista Narnia-kirjoista, sillä nimenomaan suomeksi käännettyillä nimillä olen itse oppinut hahmot tuntemaan, ja tästä syystä juuri niihin sisältyvien piirteiden ja merkitysten tarkastelu herättää minussa suurinta mielenkiintoa. Kirjoja on yhteensä 7, ja aineistoa niistä kertyi yhteensä 213 nimen verran. Alun perin suunnittelin sisällyttäväni tutkielmaani myös paikannimet, mutta aineistonkeruun jälkeen tulin tulokseen, että elollisiin olentoihin viittavista erisnimistä kertyi tämän tutkielman puitteissa kylliksi materiaalia.

Käytän tutkimukseni yhteydessä termiä *hahmonnimi henkilönnimen* sijaan, sillä Narnia-kirjoissa nimetyistä hahmoista vain noin puolet on todella luettavissa ihmisiksi ja muut ihmisiin rinnastuvat, aktiiviset toimijat ovat puhuvia eläimiä ja fantasiaolentoja. Näiden ohella olen huomionut aineistossani myös tavallisten eläinten nimet, joita ei suomalaisessa nimistöntutkimuksessa ole ollut tapana pitää henkilönnimiin kuuluvina (Ainiala ym. 2008: 171). Lisäksi aineistossani ovat mukana isolla alkukirjaimella kirjoitetut lisänimet ja puhuttelumuodot sekä määritteen ja erisnimen muodostamista nimistä ne, joissa erisnimenä on jokin muu kuin paikannimi, ritarikunta tai toiseen hahmoon viittaava nimi (vrt. *rouva Macready vs. Galman herttua, Pollyn äiti*). Yksittäiset viittaukset muista yhteyksistä tunnetuihin todellisiin ja fiktiivisiin hahmoihin (mm. *Aladdin, kuningas Arthur, Odysseus, Hamlet, Sherlock Holmes, Kolumbus ja Platon*) olen myös päättänyt jättää analyysin ulkopuolelle, samoin kuin muista yhteyksistä tunnetut hahmot *Bacchus, Silenos* ja *Isä Aika*, vaikka ne esiintyvätkin kirjoissa tapahtumiin osaa ottavina hahmoina.

Hyödynnän tutkimuksessani perinteisessä nimistöntutkimuksessa saavutettua tutkimustietoa, jonka uskon useimmissa tapauksissa pätevän myös kirjallisuuden nimistöön, sekä varsinaisen kirjallisuusunimistön tutkimuksen puolelta Yvonne Bertillsin (2003) lastenkirjallisuuden nimiä käsittelevää väitöskirjaa. Lisäksi käytän vertailukohteina muita kirjallisuusunimistöön paneutuneita pro gradu -tutkielmia. Aloitan analyysini luvussa 3 tarkastelemalla nimettyjä ja nimeämättä jääneitä hahmoja sekä toissijaisia nimiä, ja jatkan luvuissa 4 ja 5 paneutumalla nimenmuodostukseen ensin rakenteellisten seikkojen ja sitten

alkuperän ja sisällön näkökulmasta. Luku 6 on yhteenvetoluku, jossa kokoan analyysilukujen tuloksia erilaisten funktiokategorioiden alle.

1.3. Aineiston esittely

Ensisijaisena lähteenäni on C. S. Lewisin (1898–1963) kirjoittama, vuosina 1950–1956 julkaistu seitsemänosainen *Narnian tarinat* -fantasiakirjasarja. Narnia-kirjat ovat Lewisin tuotannosta parhaiten tunnettuja, ja niitä pidetään yksinä lastenkirjallisuuden klassikoista. J. R. R. Tolkienin *Taru sormusten herrasta* -trilogian ja myöhemmin ilmestyneen J. K. Rowlingin *Harry Potter* -kirjasarjan ohella Narnia-kirjojen katsotaan kuuluvan fantasia-kirjallisuuden suosion nousua edustaviin teoksiin. Monet myöhemmät fantasiakirjailijat ovat avoimesti myöntäneet saaneensa vaikutteita Narnia-kirjoista, muun muassa J. K. Rowling on kertonut C. S. Lewisin kuuluneen kolmen häntä eniten innoittaneen kirjailijan joukkoon. (Kirk 2005: 31, 120–124.) Sarjaan kuuluvat kirjat ovat ilmestymisjärjestyksessä:

Velho ja leijona (The Lion, the Witch and the Wardrobe), 1950

Prinssi Kaspian (Prince Caspian), 1951

Kaspianin matka maailman ääriin (The Voyage of the Dawn Treader), 1952

Hopeinen tuoli (The Silver Chair), 1953

Hevonen ja poika (The Horse and His Boy), 1954

Taikurin sisarenpoika (The Magician's Nephew), 1955

Narnian viimeinen taistelu (The Last Battle), 1956

Alun perin Lewisin tarkoituksena oli kirjoittaa Narniasta ainoastaan yhden kirjan verran, ja seuraavat osat syntyivät suunnittelematta ja hiukan eri järjestyksessä kuin ne myöhemmin julkaistiin. Nykyisin kirjat suositellaan usein lukemaan julkaisujärjestyksen sijaan kirjailijan jälkikäteen päättämässä, Narnian sisäistä kronologiaa noudattavassa järjestyksessä, joka sijoittaa *Taikurin sisarenpojan* sarjan ensimmäiseksi kirjaksi ja *Hevosen ja pojan* kolmanneksi heti *Velhon ja leijonan* jälkeen. Kaikki eivät kuitenkaan ole asiasta samaa mieltä. (Kirk 2005: 30–32.)

Kaikki Narnia-kirjat on julkaistu suomeksi Otavan kustantamina. Kronologisen järjestyksen neljä ensimmäistä kirjaa (*Taikurin sisarenpoika*, *Velho ja leijona*, *Prinssi Kaspien* ja *Kaspienin matka maailman ääriin*) on kääntänyt suomeksi Kyllikki Hämäläinen ja viimeiset kolme kirjaa Kaarina Helakisa. Alkuperäiset kirjat on kuvittanut Pauline Baynes, ja sama kuvitus on käytössä edelleen monissa nykypainoksissa, myös useimmissa omisani. Kirjoista on myös tehty useita radio-, teatteri-, elokuva- ja tv-sovituksia. (Kirk 2005: 120–126.)

1.3.1. Kirjailija ja tarinan taustaa

Narnia-kirjojen isä Clive Staples Lewis syntyi vuonna 1898 Irlannin Belfastissa, mutta suurimman osan elämästään hän vietti Isossa-Britanniassa. Lähipiirissään hänet tunnettiin lempinimellä Jack, sillä hän ei koskaan pitänyt oikeasta nimestään, ja 4-vuotiaana hänen kerrotaankin ilmoittaneen äidilleen, että hänen nimensä on ”Jacksie”. Myös kolme vuotta vanhempi Warren-veli sai häneltä uuden lempinimen Warnie. Lewis oli 9-vuotias, kun hänen äitinsä sairastui syöpään ja kuoli muutaman kuukauden kuluessa vuonna 1908. Näihin muistoihin Lewis palasi myöhemmin *Taikurin sisarenpojassa* kirjoittaessaan Digory-pojasta, jonka äiti tekee kuolemaa. (Kirk 2005: 14–18.)

Ensimmäiset kertomuksensa Lewis kirjoitti jo lapsena. Yhdessä veljensä Warnien kanssa he loivat Boxeniksi nimeämänsä mielikuvitusmaailman, jossa yhdistyivät Lewisin kaulokirjalliset suosikkielementit eli puhuvat eläimet ja haarniskoidut ritarit. Boxen-tarinoiden sankarina toimi keskiaikaisessa Eläinmaassa asuva urhea Peter-hiiri. Lewis oli tuolloin kuudesta kahdeksaan vuoden vanha, mutta jo niin systemaattinen, että loi Eläinmaalle tarkan 700-vuotisen historian, joka sisältää aluekarttoja ja yksityiskohtaisia piirroksia päähenkilöistä. Myöhemmin Lewis on sanonut, että Eläinmaa ja Narnia ovat kaksi täysin eri paikkaa. (Kirk 2005: 17, 21; Lindskoog 2006: 15.) Ei kuitenkaan liene sattumaa, että Narnian ylikuningas Peter kantaa samaa nimeä kuin Eläinmaan sankari ja että myös Narniassa seikkailee eräs urhea puhuva hiiri, Riipitsiip.

Varttuessaan Lewis opiskeli Oxfordin yliopistossa ja toimi kolmena vuosikymmenenä Oxfordin Magdalen Collegessa tunnettuna englannin kielen ja kirjallisuuden opettajana

ja luennoitsijana. Yhdessä muiden kirjoittamisesta ja filosofiasta kiinnostuneiden ystäviensä kanssa hän perusti Inklingsiksi nimetyn kirjallisuuspiirin, joka kokoontui viikoittain. Tähän ryhmään kuului muun muassa *Taru sormusten herrasta* -trilogian myöhemmin kirjoittanut J. R. R. Tolkien. Inklingsin jäsenten mielipidettä Lewis pyysi myös ensimmäisen Narnia-kirjansa valmistumisen jälkeen, ja juuri Tolkien ei koskaan pitänyt Narniasta. Syynä tähän oli, ettei Tolkien hyväksynyt Lewisin tapaa sekoittaa keskenään eri kulttuurien myyttejä ja esimerkiksi kristillisiä ja antiikin mytologiaan liittyviä elementtejä. (Kirk 2005: 20–28.)

Lewisin kertoman mukaan *Narnian tarinat* saivat alkunsa erilaisista hänen mieleensä pulpahdelleista kuvista, joista varhaisin, kuva lumisessa metsässä sateenvarjoa ja lahjapaketteja kantavasta faunista, oli ollut hänen mielessään 16-vuotiaasta lähtien. Vasta vuosikymmeniä myöhemmin, kun Lewis oli jo yli 40-vuotias ja saavuttanut mainetta useilla teoksillaan aikuisille, hän ryhtyi vakavasti yhdistelemään kuvia lastenkertomukseksi. Innoitus *Velhon ja leijonan* kehyskertomukseen syntyi, kun toisen maailmansodan aikaan hänen taloonsa sijoitettiin lontoolaisia lapsia turvaan pommituksilta. Tuona aikana Lewis kirjoitti muistiinpanoja, joiden pohjalta syntyi 9 vuotta myöhemmin ensimmäinen Narnia-kirja. (Kirk 2005: 8, 26–27.)

Suuntautumistaan juuri lasten fantasiaan Lewis on myöhemmin perustellut sanomalla, että ei-inhimilliset hahmot esittävät ihmisolentoja tiivistetympin kuin realistiset ja ”lastenkirja on paras taidemuoto sille mitä pitää sanoa” (Lindskoog 2006: 240). Fantasian kautta Lewis halusi antaa lukijakunnalleen keinoja käsitellä todellisuutta rohkeasti ja rehellisesti (Kirk 2005: 10). Jotkut psykologit väittävätkin, että fantasiakirjallisuuden on mahdollista toimia nuorelle kanavana etsiä ja löytää itsenäistymiseen tarvittavia voimia (Miettinen 2004: 29).

Oxford-vuosiensa jälkeen Lewisista tuli keskiajan ja renessanssin kirjallisuuden professori Cambridgen Magdalene Collegeen. 57-vuotiaana hän avioitui amerikkalaisen Joy Greshamin kanssa, joka kuitenkin kuoli vain neljä vuotta avioliiton solmimisen jälkeen. Lewisilla ei koskaan ollut omia lapsia, ja hän on kertonut tunteneensa olonsa epämukavaksi lasten seurassa. Lewis itse kuoli muutamia vuosia myöhemmin marraskuussa 1963. (Kirk 2005: 26–29.)

1.3.2. Kirjojen tapahtumat

Seuraavaksi esittelen lyhyesti Narnia-sarjan seitsemän kirjaa sekä niiden keskeiset tapahtumat. Noudatan tässä julkaisujärjestyksen sijaan Narnian sisäisen kronologian mukaista järjestystä.

Taikurin sisarenpoika (1955)

Sarjan kronologisesti ensimmäisessä kirjassa naapurukset Digory ja Polly joutuvat vasten tahtoaan Digoryn Andrew-enon taikakokeiden koehenkilöiksi ja päätyvät maailmojen välisen metsän kautta Jadis-velhon tuhoamaan Charniin. Palatessaan he tuovat Jadisin vahingossa mukanaan Lontooseen, missä tämä aiheuttaa kaaosta, kunnes hänet onnistutaan taikakeinoin siirtämään toiseen maailmaan. Mukaan joutuvat myös Digory, Polly, Andrew-eno sekä lontoolainen ajuri hevosineen, ja koko joukko löytää pian itsensä maailmasta, jota ei vielä ole olemassa. He pääsevät seuraamaan sivusta Narnian luomista ja tapaavat sen luoja, leijona Aslanin, joka moittii heitä pahan tuomisesta vastasyntyneeseen maailmaan. Tarinan lopussa ajuri kruunataan Narnian ensimmäiseksi kuninkaaksi ja Aslan palauttaa Digoryn, Pollyn ja Andrew-enon omaan maailmaansa. Mukaansa Digory saa narnialaisen puun omenan, joka parantaa hänen sairaan äitinsä ja jonka siemenistä kasvaneesta omenapuusta hän aikuiseksi vartuttuaan rakennuttaa erään hyvin erityisen vaatekaapin.

Velho ja leijona (1950)

Pevensien sisarukset Peter, Susan, Edmund ja Lucy lähetetään vanhan professorin luo turvaan Lontoon pommituksilta. Professorin vaatekaapin kautta he päätyvät Narnian maahan, joka on joutunut valkean velhon, Jadisin, hirmuvallan ja loputtoman talven alle. Velho onnistuu houkuttelemaan Edmundin puolelleen ja tämän kavallettua veljensä ja sisarensa lähtee surmaamaan noita kolmea muuta, hänen tuhokseen ennustettua ihmislasta. Ensi kertaa moneen vuoteen Narniaan palaava Aslan kuitenkin ehtii paikalle ensin ja tarjoaa raivostuneelle velholle omaa henkeään vastineeksi Edmundin vapauttamisesta. Velhon surmattua Aslanin tämä herää henkiin entistä voimakkaampana ja ehtii Narnian armeijan tueksi taisteluun kukistamaan velhon. Hän myös kruunaa Pevensien lapset Narnian neljälle valtaistuimelle. Hallittuaan Narniaa sen kultakauden ajan aikuisiksi varttuneet sisarukset päätyvät lopulta takaisin vaatekaapin tälle puolen ja huomaavat olevansa

jälleen lapsia, sillä meidän maailmassamme eletään yhä samaa hetkeä kuin heidän lähtiessään.

Hevonen ja poika (1954)

Pevensien sisarusten hallitseman kultakauden aikaan elää Narnian etelänaapurissa Kalormenissa Sastra-niminen poika, joka saa tietää, ettei hänet kasvattanut mies olekaan hänen oikea isänsä. Hän lähtee pakomatkalle kotoaan Narniasta varsana kaapatun, puhuvan Riia-hevosen kanssa. Matkalla heidän seuraansa liittyy järjestettyä avioliittoa pakeneva kalormenilainen tyttö Aravis, joka myös on suuntaamassa narnialaisen Hvinna-hevosen kanssa kohti pohjoista ja Narniaa. Odottamattomien mutkien kautta he sattuvat kuulemaan, kuinka Kalormenin prinssi Rabadas suunnittelee hyökkäystä Narnian ja Kalormenin välissä sijaitsevaan Arkkimaahan, ja ennättävät viime hetkellä varoittamaan Arkkimaan kuningas Lunusta hyökkäyksestä. Myöhemmin selviää, että Sastra on todellisuudessa Lunuksen vauvana siepattu esikoispoika Koor ja matkallaan tapaamansa prinssi Koorinin kaksoisveli.

Prinssi Kaspian (1951)

Vuosi *Velhon ja leijonan* tapahtumien jälkeen rautatieasemalla istuvat Peter, Susan, Edmund ja Lucy repäistään äkkisarvaamatta taian avulla paikkaan, jonka he myöhemmin tunnistavat 1300 vuotta heidän aikansa jälkeiseksi Narniaksi. Telmarilaiset ovat valloittaneet maan ja syösseet Narnian puhuvat eläimet ja muun todellisen väestön sukupuuton partaalle, eivätkä useimmat ihmiset enää edes usko niiden koskaan olleen olemassa. Sisällissodan uhan alla Narnian laillinen kruununperijä prinssi Kaspian kutsuu suuriksi hallitsijoiksi kuvittelemansa lapset apuun syöstäkseen valtaistuimelta pahan setänsä Mirazin. Lopulta Mirazin surmaavat hänen omat miehensä ja hänen armeijansa karkotetaan maasta, minkä jälkeen Kaspianin hallitsema Narnia voidaan vähitellen palauttaa ennalleen. Ennen paluutaan Englantiin Peter ja Susan kuulevat Aslanilta, etteivät he enää koskaan pääse takaisin Narniaan.

Kaspianin matka maailman ääriin (1952)

Edmund ja Lucy viettävät lomaa sukulaistensa luona, kun merellistä maisemaa ja purje-laivaa esittävä maalaus kiskaisee heidät ja heidän epämiellyttävän serkkunsa Eustacen Narnian mereen. Heidät poimitaan lähettyvillä purjehtivan kuningas Kaspianin laivaan

Sarastukseen, jossa Kaspian kertoo heille etsivänsä seitsemää kadoksissa olevaa lordia, murhatun isänsä ystäviä, jotka Miraz kauan sitten lähetti merille suorittamaan vaarallista tehtävää. Osa lordeista löydetään kuolleina, osa elävinä, ja matka jatkuu aina maailman ääriin ja Aslanin maan rajoille asti. Siellä Riipitsiip-hiiri ilmoittaa jatkavansa matkaa yksin maailman reunan yli Aslanin maahan. Aslan tulee paikalle palauttamaan lapset takaisin Englantiin ja tällä kertaa myös Edmund ja Lucy saavat kuulla seikkailun olleen heidän viimeisensä Narniassa.

Hopeinen tuoli (1953)

Muutama kuukausi edellisten tapahtumien jälkeen suuresti muuttunut Eustace ja hänen koulutoverinsa Jill pakenevat koulukiusaajia ja päätyvät Aslanin kutsumina Narniaan. Aslan antaa neljä merkkiä oppaaksi matkalle ja lähettää heidät etsimään Kaspianin kadonnutta poikaa, prinssi Riliania, joka on nyt jo hyvin iäkkään kuninkaan ainoa lapsi. Vaikka useimmat merkit jäävät lapsilta matkan aikana huomaamatta, yhdessä suistokainen Rapanhapakon kanssa he lopulta löytävät Rilianin maanalaisesta Alamaan valtakunnasta, jossa Rilianin äidinkin murhannut, vihreäviittainen noitakuningatar pitää häntä vankinaan. Rilian ehtii Narniaan juuri parahiksi näkemään isänsä Kaspianin viimeisen kerran ennen tämän kuolemaa.

Narnian viimeinen taistelu (1956)

Sarjan viimeisessä kirjassa Narniassa on kulunut edellisten tapahtumien jälkeen 200 vuotta ja meidän maailmassamme seitsemän, kun paha Metku-apina löytää lammesta leijonantaljan ja pakottaa yksinkertaisen Pulma-aasin tekeytymään sen avulla Aslaniksi. Narnialaiset, jotka eivät ole koskaan tavanneet todellista Aslania, lankeavat huijaukseen, ja Metku alkaa hallita Narniaa mielivaltaisesti vale-Aslanin äänitorvena. Metku liittoutuu Narniaan tunkeutuvien kalormenilaisten kanssa ja kuninkaan poissa ollessa he hyökkäävät hallintopalatsi Cair Paraveliin ja valtaavat maan. Kuningas Tirian kutsuu apuun Eustacen ja Jillin, ja yhdessä he käyvät viimeiseen suureen taisteluun pelastaakseen Narnian. Kalormenilaisten ylivallan, vale-Aslaniin pettyneen, kyynistyneen kansan sekä paikalle ilmestyneen demonijumala Tarsin myötä he ymmärtävät kuitenkin lopulta, etteivät tule selviämään elävinä aamunkoittoon. Kuolemansa hetkellä he huomaavat yllätyksekseen astuneensa suoraan Aslanin maahan, jossa odottavat Susania lukuun ottamatta kaikki

muutkin Narnian ystävät, ja Aslanin rinnalta he todistavat turvallisen välimatkan päästä, kuinka Narnian kohtaa maailmanloppu.

2. NIMET KAUNOKIRJALLISUUDESSA

Kaunokirjallisuudessa nimistöllä on keskeinen rooli hahmojen ja fiktiivisen maailman tulkinnan kannalta. Nimet vaikuttavat lukijalle muodostuvaan mielikuvaan, ja niiden avulla kirjailija voi lisätä tekstiinsä lisäinformaatiota esimerkiksi kantajan ominaisuuksista tai vihjeitä tulevista tapahtumista. Kirjallisuuden nimet ovat usein pitkälti samanlaisia kuin reaali maailmassa käytettävät nimet, mutta ne voivat myös olla kirjailijan varta vasten teokseensa luomia ja sellaisina joskus hyvinkin erikoisia. Erikoisten nimien käyttö on yleistä etenkin science fictionissa ja muussa fantasiakirjallisuudessa. Erikoisimmatkin nimet ovat kuitenkin yleensä siinä määrin reaali maailman nimistön kaltaisia, että lukija pystyy tunnistamaan ne nimiksi. (Ainiala ym. 2008: 333, 336.)

Seuraavissa alaluvuissa kerron yleisesti kirjallisuusunimistöstä ja sen piirissä aiemmin tehdystä tutkimuksesta. Samalla esittelen myös tutkimukseni kannalta keskeisen käsitteistön.

2.1. Kirjallisuusunimistö nimistöntutkimuksen osa-alueena

Nimistöntutkimus eli onomastiikka on kielitieteen ala, jonka tehtävänä on tutkia erisnimiä. Sanalla *nimi* on kaksi merkitystä. Sillä voidaan tarkoittaa yksilöivää erisnimeä eli *propria*, mutta myös viitata henkilöihin, olioihin, asioihin tai esineisiin lajinsa edustajana, jolloin kyseessä on yleisnimi eli *appellatiivi*. Nimistöntutkimuksessa *nimellä* tarkoitetaan aina erisnimeä, joten *appellatiiveista* puhuttaessa käytetään selvyuden vuoksi sanaa *nimitys*. (Ainiala ym. 2008: 12.) Kirjallisuusunimistössä erisnimen ja yleisnimen välinen raja voi tosin olla joskus häilyvä, sillä erisnimiin sisällytetään usein *appellatiivisia* ilmauksia. Lisäksi sama sanamuoto voi toimia tekstissä molemmissa tarkoituksissa, ja erottavana tekijänä erisnimien yhteydessä toimii ainoastaan ison alkukirjaimen käyttö (vrt. *muumi* ja *Muumi*). (Bertills 2003: 20, 44.)

Kirjallisuusunimistön tutkimus on monitieteistä, sillä siinä yhdistyvät kirjallisuustiede, käännöstiede ja nimistöntutkimus, ja toisinaan myös muiden tieteenalojen, esimerkiksi historian ja kulttuurintutkimuksen näkökulmat voivat olla tutkimuksessa tarpeen (Ainiala

ym. 2008: 333). Koska kirjallisuusnimistö on nimistöntutkimuksen uusimpia tutkimuskohteita, ei kirjallisuusnimien tarkasteluun ole myöskään vielä olemassa esimerkiksi siihen erikoistunutta terminologiaa (Bertills 2003: 9). Siksi tässäkin työssä soveltamisella tulee olemaan oma osuutensa tutkimuksen kulussa. Perinteisimmillään nimistöntutkimuksessa on keskitytty henkilönnimistöön eli antroponymiaan ja paikannimistöön eli toponymiaan. Muun nimistön tutkiminen on ollut maailmanlaajuisestikin vähäistä, mutta 1900-luvun lopulta lähtien nimistöntutkimus on alkanut vähitellen laajentua myös kaupallisen nimistön ja kirjallisuuden nimien suuntaan. (Ainiala ym. 2008: 23, 60.) Tieteenalana onomastiikka on ylipäätään vielä nuori (Ainiala ym. 2008: 12).

Kirjallisuudessa esiintyvät nimet voidaan luokitella kahteen pääryhmään, jotka ovat fiktiiviset ja ei-fiktiiviset eli autenttiset nimet. Fiktiiviset nimet viittaavat tarkoitteisiin, jotka ovat olemassa ainoastaan kirjallisessa teoksessa. Tällaisia tarkoitteita ovat sekä kirjailijan teostaan varten luomat kuvitteelliset henkilöhahmot ja paikat että myös henkilöhahmot ja paikat, joilla on sattumalta sama nimi kuin reaali maailman toisilla vastaavilla tarkoitteilla. (Ainiala ym. 2008: 333.) Narnia-kirjojen *Peter Pevensie* esimerkiksi viittaa Lewisin kirjojaan varten kehittämään fiktiiviseen henkilönnimeen, vaikka samannimisiä henkilöitä voisi hyvinkin löytyä myös todellisesta maailmasta. Todellisen maailman tarkoitteisiin taas viitataan vastaavasti ei-fiktiivisillä eli autenttisilla nimillä. Usein kaunokirjallisuudessa kerrotaan fiktiivisistä henkilöistä, jotka elävät todellista maailmaa edustavassa ympäristössä, mutta fantasiakirjallisuudelle tyypillisesti myös ympäristö nimistöineen voi olla täysin fiktiivinen. (Ainiala ym. 2008: 334.)

Edellisen jaottelun lisäksi kaunokirjallisuuden nimistöä voidaan luokitella suhteessa reaali maailman nimistöön hiukan kattavammin esimerkiksi seuraavalla tavalla:

1. *Autenttiset nimet* (viittaavat reaali maailman tarkoitteisiin, esim. *Kolumbus*)
2. *Realistiset mutta epäautenttiset nimet* (mahdollisia reaali maailmassa mutta viittaavat fiktiivisiin tarkoitteisiin, esim. *Peter Pevensie*)
3. *Keinotekoiset nimet* (kirjailijan itsensä luomat, fiktiivisiin tarkoitteisiin viittaavat nimet, jollaisia ei esiinny reaali maailman nimistössä, esim. *Riipitsiip*)
4. *Lainanimet* (muusta kirjallisesta perinteestä lainatut fiktiivisiin tarkoitteisiin viittaavat nimet, joita ei esiinny reaali maailman nimistössä, esim. *Aladdin*)
(Ainiala ym. 2008: 334.)

Kun henkilöitä nimetään reaali maailmassa, nimi valitaan yleensä jo olemassa olevasta nimistöstä, mutta kirjallisuudessa nimien muodostaminen on vapaampaa. Uusia nimiä voidaan luoda monin tavoin, esimerkiksi appellatiiveja propristamalla, johtamalla eri sanaluokkien sanoista tai erilaisten äänien pohjalta onomatopoeettisesti muotoilemalla. Toisinaan kirjallista teosta varten luoduista nimistäkin voi kuitenkin tulla niin suosittuja, että niitä omaksutaan reaali maailman henkilönnimisysteemiin. (Bertills 2003: 18, 70–74, 94.) Tällaisia nimiä ovat muun muassa Astrid Lindgrenin *Ronja, ryövärintyttäressä* esiintyvä *Ronja* sekä omassakin tutkimuksessani esiintyvä, Narnia-kirjoista tuttu *Kaspian*. *Ronjan* tapauksessa on kuitenkin mainittava, että vaikka nimi tuli tunnetuksi Lindgrenin lastenkirjan myötä ja on kirjailijan muodostelma saamelaisesta järvennimestä *Juronjaure*, on siitä kuitenkin Suomessa esiintymiä etunimenä jo ennen *Ronja, ryövärintyttären* julkaisemista. Syynä vanhemmalle *Ronja*-asulle pidetään sitä, että nimeä on käytetty *Veronican* ja *Matronan* kutsumamuotona. (Lempiäinen 1999: 186–187.)

Suomessa kirjallisuusnimistön tutkimuksen alalta on valmistunut tähän mennessä yksi väitöskirja sekä joitakin pro gradu -tutkielmia. Bertillsin (2003) väitöskirjassa tutkitaan Tove Janssonin *Muumi*-kirjojen, Mauri Kunnaksen *Koiramäki*-kirjojen ja A. A. Milnen *Nalle Puh* -kirjojen hahmojen nimiä sekä niiden perusteella ylipäätään lastenkirjojen fiktiivisten hahmonnimien muodostusta, semantiikkaa ja kääntämistä. Kirjallisuusnimistöä käsitteleviä pro gradu -tutkielmia taas ovat muun muassa Mikko Mentulan (2006) *Klonkku, Reppuli ja Hallavaharja – Fiktiivisten erisnimien muodostus, merkitykset ja funktiot J. R. R. Tolkienin teoksessa Taru sormusten herrasta*, Tytti Korkiakosken (2010) *Astronomixista Marcus Normaliukseen – Asterix-sarjakuvan henkilönnimistö*, Lotta Korpimäen (2010) *Heinähattu ja Vilttitossu -sarjan henkilönnimet*, Maiju Nitovuoren (2015) *Harry Potter -sarjan henkilönnimistö sukupuolisuuden ilmentäjänä* sekä Emilia Uusitalon (2018) *Nimi rakentaa maailmoja – Nimien funktiot fantasiamaailman rakentamisessa kotimaisessa fantasiakirjallisuudessa*. Näistä erityisesti Korkiakosken, Korpimäen ja Uusitalon tutkielmia olen hyödyntänyt oman tutkielmani vertailukohteina. Kirjallisuusnimistöstä on myös tehty jonkin verran opinnäytteitä esimerkiksi kääntämisen näkökulmasta.

2.2. Kirjallisuusnimien merkitysten tutkimus

Useimpien tutkijoiden mukaan nimet ovat aitoja kielen sanoja, ja kielen sanat taas voidaan yleensä ajatella tavalla tai toisella merkityksellisiksi. Nimen merkityksestä puhuttaessa *leksikaalisella merkityksellä* tarkoitetaan nimenmuodostuksessa käytettyjen appellaatiivien sanakirjamerkitystä, kun taas termiä *etymologinen merkitys* käytetään nimen alkuperäisestä merkityssisällöstä, siitä, mitä nimi on tarkoittanut nimenantohetkellä. Useimmat nimet kun ovat alun perin olleet tarkoitettua kuvaavia ilmauksia, vaikkei niiden muinais- tai ainakin vieraskielinen sisältö enää niistä välitykään. (Ainiala ym. 2008: 33–34.)

Viittaussuhdetta nimen ja tarkoitteen välillä kutsutaan *denotaatioksi* ja nimeen liittyvää tietosisältöä, mielikuvia ja assosiaatioita *konnotaatioksi*. Konnotaatiot voivat koostua kulttuurisidonnaisista tai vain yhden ihmisen subjektiivisista mielikuvista, ja ne liittyvät olennaisesti tietoon, jota nimen tarkoitteesta on kullakin kertynyt. (Ainiala ym. 2008: 34–35.) Kirjallisuusnimistön tutkimuksessa kiinnitetään erityistä huomiota nimenomaan konnotaatioihin, sillä niiden tuottamat sävyt ovat usein nimen varsinaista merkitystäkin tärkeämpiä (Ainiala ym. 2008: 341). Konnotaatiot voivat olla kielensisäisiä (mm. äänteelliset seikat, kirjoitusasu, semanttinen kytkös sisältöön tai äänteellisesti läheisiin ilmauksiin) tai kielenulkoisia, kuten yhteys samannimisiin nimenkantajiin. Näin sama nimi voi tuntua toisesta kauniilta ja toisesta epämiellyttävältä, vaikka se olisikin tavanomaisessa mielessä semanttisesti merkityksetön. (Kiviniemi 1982: 13–16.)

Tyypillisesti kaunokirjallisuuden nimien muoto ja sisältö ovat vahvasti motivoituja. Nimet voivat muun muassa olla joko sanasemanttisesti läpinäkyviä eli transparentteja tai läpinäkymättömiä eli opaakkeja. Transparentit nimet sisältävät lukijalle tutun kielen sanoja, jolloin niiden kautta voidaan välittää erilaisia merkityksiä (esim. *Eläinmaa*), kun taas opaakkien nimien (esim. *Narnia*) merkitystä lukija ei pysty ymmärtämään. Joskus semanttisesti läpinäkyvätkin nimet vaativat auetakseen huolellista, koko teosta koskevaa analyysia, ja viime kädessä jää aina tulkitsijan varaan arvioida, ovatko nimien sisältämät viestit ylipäättään tarkoituksellisia vai eivät. Kaunokirjallisuuden luonteeseen kuuluukin, että lukijan assosiaatioille ja erilaisille tulkintamahdollisuuksille jätetään riittävästi tilaa. (Ainiala ym. 2008: 33, 335–336.)

Toisinaan henkilöahmo – niin päähenkilö kuin sivuhahmokin – voidaan myös jättää kokonaan nimeämättä. Bertillsin (2003: 48) mukaan nimeämättä jättämisellä on kaunokirjallisessa kontekstissa yhtä tärkeä rooli kuin nimeämiselläkin, sillä nimeämättä jättämällä kirjailija voi esimerkiksi etäännyttää lukijaa hahmosta, tai se voi toimia heijasteena hahmon merkityksestä tarinan kannalta. Nimettömyyskin voidaan siis katsoa teoksen tulkinnan kannalta hyvinkin merkitykselliseksi tavaksi välittää tietoa hahmosta ja hahmon ominaisuuksista (Ainiala ym. 2008: 336).

2.3. Kirjallisuusnimien funktioita

Kaunokirjallisuudessa esiintyvillä nimillä on usein monia erilaisia, tekstin eri tasoilla vaikuttavia funktioita. Henkilönnimien tavoin niiden päätehtävänä pidetään yksilön identifiointia eli erottamista muista saman lajin edustajista, jolloin yksilöön voidaan viitata puheessa ilman kuvailevia ilmauksia. Kaunokirjallisuuden nimiä ei kuitenkaan voida tulkita pelkästä viittaussuhteesta käsin, vaan niiden tehtävä on, kuten jo aiemmin mainittua, huomattavasti monipuolisempi. (Ainiala ym. 2008: 162, 332, 338.)

Semanttinen läpinäkyvyys on eräs keskeinen keino, jonka avulla kirjailijan on helppo välittää lukijalle erilaista hahmoja luonnehtivaa tai muulla tavoin teoksen sisältöön liittyvää lisätietoa. Nimet voivat kertoa esimerkiksi nimenkantajan ominaisuuksista tai ilmaista sosiaalisia rooleja ja hahmojen välisiä suhteita. Varsinkin lastenkirjallisuudessa tämän tyyppiset nimet avautuvat yleensä lukijalle helposti. Semanttisen läpinäkyvyyden lisäksi informaatiota voidaan välittää muun muassa valitsemalla hahmolle nimi, joka on tietylle ryhmälle tai aikakaudelle ominainen (esim. ruotsalainen rouva *Svensson*, palvelustyttö *Miina*) tai joka muulla tavoin kuvastaa esimerkiksi hahmon tavallisuutta tai eriskummallisuutta. Nimet voivat myös olla esimerkiksi äänneasultaan motivoituja tai sisältää intertekstuaalisia viitteitä muihin kirjallisuuden hahmoihin. (Ainiala ym. 2008: 336–337.)

Kirjallisuusnimien keskeisimmät funktiot voidaan luokitella Ainialan ym. tapaan esimerkiksi seuraavalla tavalla:

1. *Identifioiva funktio*: nimi yksilöi tarkoitteen ja erottaa sen siten muista saman lajin edustajista

2. *Fiktionaalistava funktio*: nimi tekee tarkoitteestaan fiktiivisen
3. *Lokalisoiava eli paikallistava funktio*: nimi viittaa tiettyyn ajankohtaan tai paikkaan
4. *Sosiaalinen funktio*: nimi viittaa yhteiskuntaluokkaan tai yksilön identiteettiin ja rooliin yhteisössään
5. *Deskriptiivinen funktio*: nimi kuvailee tarkoitetta ja antaa siitä lisäinformaatiota
6. *Assosiativinen funktio*: nimeen liitetään tarkoituksellisia, teoksen sisältöä tukevia assosiaatioita
7. *Affektiivinen funktio*: nimet heijastavat erilaisia tunnetiloja ja luovat teoksen tunneilmastoa
8. *Ideologinen funktio*: nimi viittaa tarkoitteeseen liittyvään ideologiaan tai tukee teoksen ideologista sanomaa
9. *Luokitteleva funktio*: teoksen tarkoitteita luokitellaan erilaisiin alaryhmiin sisällöllisesti tai rakenteellisesti samantyyppisten tai vastakkaisten nimien avulla
10. *Narratiivinen funktio*: nimet toimivat olennaisina elementteinä tarinan kerronnassa
11. *Humoristinen funktio*: lukijaa viihdytetään ja hauskuutetaan nimiin liittyvän kielellisen leikittelyn avulla. (Ainiala ym. 2008: 339.)

Kaunokirjallisuuden nimiä käännettäessä joudutaan usein pohtimaan, kuinka paljon alkuperäisistä ratkaisuksista voidaan poiketa samalla kun nimen pääfunktio on kuitenkin pysyttävä säilyttämään. Alkuperäistekstille uskollisesti käännoksen on onnistuttava herättämään myös kohdekielen lukijassa samat assosiaatiot ja välittämään nimeen kätkeytyvä informatiivinen tai affektiivinen sisältö, joten tulkinnan kannalta merkitykselliset nimet voidaan joskus joutua korvaamaan kokonaan toisilla kohdekielen nimillä. (Ainiala ym. 2008: 341–342.)

Suomennetuissa Narnia-kirjoissa semanttisesti läpinäkyviin ja tarkoituksellisia assosiaatioita herättäviin nimiin on sovellettu niin kääntämistä kuin korvaamistakin, ja olen huomionut myös alkuperäiskieliset muodot nimiä analysoidessani. Realistiset sekä semanttisesti läpinäkymättömät nimet puolestaan on kirjoissa jätetty kääntämättä. Osa niistä on kuitenkin äänteellisesti mukautettu suomen kieleen sopivammiksi (mm. *Rhince* > *Rins*, *Corin* > *Koorin*, *Arseesh* > *Arsis*, *Reepicheep* > *Riipitsiip*). Synnä sille, miksi tällaiset nimet on jätetty lähelle alkuperäistä muotoaan, on todennäköisesti suomentajan pyrkimys säilyttää teoksissa niiden alkuperäinen tunnelma.

3. KEITÄ NARNIA-KIRJOISSA NIMETÄÄN?

Tässä luvussa alustan myöhempää analyysiani erittelemällä Narnia-kirjojen nimettyjä ja nimeämättä jääneitä hahmoja sekä aloitan analyysini käsittelemällä hahmoista toissijaisesti käytettyjä nimiä. Käytän tekstissäni kielitieteellistä tapaa merkitä eri kielen osia, joten sen mukaisesti olen kursivoinut kielenaineokset ja merkinnyt sanojen ja nimien merkitykset puolilainausmerkein. Mikäli nimeä ei siis ole kursivoitu, sillä viitataan fiktiiviseen hahmoon eikä nimeen kielenaineuksena, joskin näiden kahden välinen rajanveto on toisinaan vaikeaa. Sisennytyissä lainauksissa olen myös tarpeen mukaan korostanut tarkastelun kohteena olevia nimiä lihavoinnilla. Kirjoihin viitatessani käytän jatkossa lyhenteitä VL, PK, KM, HT, HP, TS ja NVT.

3.1. Nimetyt hahmot

Aineistoni koostuu yhteensä 213 hahmonnimestä, joista suurin osa (173) on hahmoista ensisijaisesti käytettyjä nimiä. Lisäksi joukossa on 40 varsinaisen nimen rinnalla käytettävää lempinimeä, puhuttelumuotoa tai muuta epävirallista lisänimeä. Tällaisia toissijaisia nimiä käsittelem tarkemmin luvussa 3.3.

Narnia-kirjoissa nimen ovat saaneet ihmisten lisäksi monet eläimet – niin tavalliset kuin puhuvatkin – sekä erilaiset fantasiaolennot: faunit, maahiset, satyyrit, kentaurit, kääpiöt, suistokaiset, jättiläiset, velhot, jumalat ja tähdet. Pääosin kerronta painottuu kuitenkin selvästi ihmisiin, sillä 171 nimetystä hahmosta yli puolet, 102 kaikkiaan, ovat ihmisiä. Näistä meidän maailmamme fiktiivisiä englantilaisia on 34 ja loput jakaantuvat Narnian (35) sekä sen naapurivaltioiden Kalormenin (19) ja Arkkimaan (14) ihmisväestön kesken. Kolmesta viimeksi mainitusta kerrotaan useimmiten vain yksi nimi, johon joissakin tapauksissa liittyy määrite (mm. *neiti Lilin*, *Passaridin suvun jäsenet*) tai lisänimi (*Ilgamut Ristihuulinen*, *Kelpo Olvin*), joskus myös kuninkaallinen järjestysnumero (*Kaspian Kymmenes*). Englantilaisten nimissä sen sijaan esiintyy muista poiketen paljon etu- ja sukunimen yhdistelmiä (*Eleanor Blakiston*, *Harold Ruikku*). Toisinaan nimiin liittyy määritteitä (*isosestä Kirke*, *Garrettin kaksoset*) ja yhdessä tapauksessa etunimen paikalla toimii epävirallinen lisänimi ("*Nyppy*" *Sorner*).

Ihmisten jälkeen eniten nimettyjä hahmoja sisältävä ryhmä ovat erilaiset fantasiaolennot (43), joista olen laskenut erilleen puhuvat eläimet (21). Fauneja eli antiikin mytologiasta tunnettuja ihmisen ja vuohen välimuotoja mainitaan nimeltä yhteensä 12, kääpiöitä 9, jumalia ja tähtiä 5, kentaureja ja jättiläisiä 3, maahisia 2 sekä näiden lisäksi yksi velho, satyyri, suistokainen ja puolikääpiö. Näistä tähtien rajaaminen osoittautui yllättävän vaikeaksi, sillä Narnian tähtien paljastuttua ihmisen kaltaisiksi olennoiksi jouduin oletta-
maan olennoiksi myös pelkkinä taivaankappaleina esitellyt tähdet. Erityisen hankalia oli-
vat alun perin planeettoina esiin tuodut *Tarva* ja *Alambil*, joista kuitenkin puhutaan myö-
hemmin liikkuvina tähtinä. Näiden ohella kirjoissa mainitaan aamutähti *Aravir* sekä hah-
moina esitetyt *Ramandu* ja *Koriakin*.

Tavallisista eläimistä nimen on saanut ainoastaan neljä, jotka ovat hevoset *Destrier*,
Musta, *Hiutale* ja *Mansikka*. Narnian puhuvien eläinten maassa ei matkantekoon käytet-
tävien hevosten lisäksi nähdä juurikaan lemmikkieläimiä ja useimmat puhumaan kykene-
mättömät eläimet ovatkin tavallisia villieläimiä, lintuja ja vedeneläviä. Hevosten jälkeen
lähimpänä lemmikkieläintä lienevät velho Jadisin rekeä vetävät valkeat porot, mutta mi-
käli niitä on ylipäättään nimetty lainkaan, ei nimiä ainakaan kirjoissa mainita. Niin eläimet
kuin fantasiaolennotkin ovat lähtökohtaisesti yksinimisiä, joskin nimi voi olla yhdysnimi
(*Pajuntoppa*, *Riia-hiia-rinna-iha-hah*) tai sisältää määritteen (*herra Majava*, *tohtori*
Cornelius). Ainoa poikkeus on *Kirveli Hirvi*, joka mainitaan ainoastaan kerran ja joka
saattaa siten olla yksittäinen poikkeama suomentajan käännöstyyliä.

Narnia-kirjoissa nimen saaneista hahmoista suurin osa on mainintatilanteessa läsnä. Mo-
net heistä jäävät kuitenkin ainoastaan maininnoiksi tai vilahtavat tarinassa korkeintaan
muutaman lyhyen hetken ajan, eikä heihin sen jälkeen enää palata. Tällaiset hahmot saa-
tetaan mainita esimerkiksi luettelomaisessa yhteydessä tai kertoja voi nimetä heidät ikään
kuin ohimennen:

Heitä oli tusinoittain. Siinä oli Mentius ja Obentius ja Dumnus, Voluns, Voltinus, Girbius, Nimienus, Nausus ja Oscuns. Tupsukorva oli lähettänyt heidät kaikki. (PK: 108.)

Siinä oli suurin osa kokeilukoulun koplasta – Adela Pennyfather ja Cholmondely vanhempi, Edith Winterblott, ”Nyppy” Sorner, iso Pylvänen ja Garrettin inhottavat kaksoset. (HT: 333.)

*Kun Sastra oli saanut puuron syödyksi, kääpiön veljet (joiden nimet olivat **Rinko** ja **Punttipeukku**) kattoivat pöytään munat ja silavan ja sienet ja kahvipannun ja kuumaa maitoa ja paahtoleipää. (HP: 244.)*

Tämänkaltaisten hahmojen nimet eivät ole juonen kannalta erityisen tärkeitä, mutta niiden tutkiminen on kuitenkin aiheellista, sillä ne toimivat yhtä lailla esimerkkeinä kaunokirjallisten nimien käytöstä (Bertills 2003: 184). Muita paikalla olijoita, joista ei saada tietää juuri mitään ja joille ei ole kirjoitettu ainuttakaan repliikkiä, ovat muun muassa:

- *Tacks* (orjakauppiaan apuri)
- *Revilian*, *Argoz* ja *Mavramorn* (narnialaisia/telmarilaisia lordeja)
- *Urnus* (fauni)
- *Tormuntin linnan Korradin*, *Asruk*, *Klamas* ja *Ilgamut Ristihuulinen* (kalormenilaisia tarkaaneja)
- *Daar*, *Traan*, *Sart*, *Kool* ja *Koolin* (arkkimaalaisia herrasmiehiä)
- *Luikuri* (kettu)
- *Pukari* (satyyri).

Nimetyt hahmot, jotka eivät koskaan ole varsinaisesti läsnä tarinassa, saattavat nousta esiin muun muassa hahmojen välisissä keskusteluissa. Useimmiten näilläkään hahmoilla ei ole juonen kannalta erityistä merkitystä. Kyse voi olla esimerkiksi sukulaisuussuhteiden ilmaisemisesta (”...olen Emet, tarkaani Harfan seitsemäs poika...”; NVT: 255), historiallisiin henkilöihin tai yhteisiin tuttaviin viittaamisesta (”Enkö minä puolustanut Carteria siinä jänisjupakassa? Ja enkö pitänytkin Spivvinsin salaisuuden – vaikka ne kiusasivat minua?” HT: 11) tai kertojan huomautuksesta (”Palvelijattaret olivat nimeltään Ivy, Margaret ja Betty, mutta he eivät esiinny tässä kertomuksessa.” VL: 5). Edellä kuvatun kaltaisia hahmoja Nikolajeva (2003: 113–114) nimittää perifeerisiksi kulissihahmoiksi, joiden tarkoituksena on enimmäkseen vain toimia täytteenä ja tuoda kerrontaan väriä ja aitouden illuusiota. Toisinaan kulissihahmoilla voi olla myös humoristinen rooli, kuten seuraavassa katkelmassa:

*”Eikö kukaan tiedä missä se on?” Ruikku kysyi.
 ”Minä en tunne ketään **Kukaata**”, Rapanhapakko sanoi. ”Ja ikävä sanoa, etten ole kuullutkaan tuommoisesta rauniokaupungista.” (HT: 100.)*

Koska kirjojen tapahtumat käsittävät Narnian maailman koko olemassaoloajan luomisesta tuhoutumiseen ja meidänkin maailmassamme aikaa kuluu viitisenkymmentä vuotta, hahmojen kirjo vaihtelee eri kirjojen välillä ja tapahtumien keskiössä on vuorollaan useampia eri päähenkilöitä. Keskeisessä asemassa ovat ensinnäkin Pevensien sisarukset,

jotka esiintyvät kirjoissa useammin kuin kukaan muu hahmo Aslan-leijonaa lukuun ottamatta (Kirk 2005: 87). *Velhossa ja leijonassa* ja *Prinssi Kaspianissa* heidät esitelläänkin jo ensimmäisessä lauseessa: ”Oli kerran neljä lasta, joiden nimet olivat Peter, Susan, Edmund ja Lucy” (PK: 9). Sama tuttu kaava toistuu myös *Kaspianin matkassa maailman ääriin*, joka yllättävästi alkaa tuntemattoman henkilöahmon esittelyllä: ”Oli kerran poika, jonka nimi oli Eustace Clarence Ruikku, ja hän melkein ansaitsi sen. - - Eustace Clarence ei pitänyt serkuistaan Peteristä, Susanista, Edmundista ja Lucysta.” (KM: 9.) Tämän jälkeen Pevensien sisarukset siirtyvät kerronnassa syrjemmälle, mutta heidän vaikutuksensa Narnian historiaan säilyy tärkeässä roolissa koko kirjasarjan ajan.

Eustace nähdään tapahtumien keskiössä vielä *Hopeisessa tuolissa* ja *Narnian viimeisessä taistelussa*, joissa hänen aisaparinaan toimii hänen koulutoverinsa *Jill Pölkky*. Huomionarvoista näissä kahdessa on se, että muista hahmoista poiketen heillä on usein tapana kutsua toisiaan sukunimillä, minkä itse otaksun juontavan juurensa heidän yhteisen koulunsa käytänteisiin. Muita päähenkilöiksi luokittelemiani hahmoja ovat *Taikurin sisarenpojassa* Narnian ensihetkiä todistaneet *Digory Kirke* ja *Polly Plummer*, *Hevosien ja pojan* protagonistit *Sastra* sekä muutamissa seikkailuissa keskeisesti vaikuttaneet Narnian kuninkaat *Kaspian* (PK, KM) ja *Tirian* (NVT). Loppujen lopuksi sarjan tärkein hahmo ja ainoa, jonka merkitys säilyy yhtä vankkumattomana halki kaikkien seitsemän kirjan, on kuitenkin *Aslan*. Hänet esittelee niin Pevensien lapsille kuin lukijallekin herra Majava:

”*Aslanko mies!*” sanoi herra Majava juhlallisesti. ”*Ei tietenkään. Sanon teille, että hän on metsän kuningas ja suuren merentakaisen majesteetin poika. Ettekö tiedä kuka on eläinten kuningas? Aslan on leijona – oikea leijona, suuri leijona.*”

”*Ooh!*” henkäisi Susan. ”*Luulin että hän on mies. Onko hän – vaarallinen? Minua hermostuttaa leijonan tapaaminen.*”

”*Se ei ole mikään ihme, kultaseni*”, rouva Majava sanoi. ”*Jos joku uskaltaa lähestyä Aslania muuten kuin polvet tutisten, niin hän on urhoollisempi kuin useimmat meistä tai sitten kerta kaikkiaan typerä.*”

”*Sitten hän on vaarallinen*”, Lucy sanoi.

”*Vaarallinenko?*” herra Majava sanoi. ”*Etkö kuullut, mitä rouva Majava juuri sanoi? Onko joku sanonut jotain muuta? Tietenkin hän on pelottava. Mutta hän on hyvä. Hän on kuningas, sen minä sanon.*” (VL: 74.)

On vielä mainittava, että aineistoni 173 ensisijaiseen hahmonnimeen sisältyy kaksi hahmoa, jotka erilaisten identiteetin muutosten kautta saavat tarinassa itselleen kokonaan uuden nimen. Tällaisia ovat päähenkilöihinkin luokitteleman *Sastra* sekä *Mansikka-*

hevonen. Sastra, jonka köyhä kalormenilainen kalastaja Arsis on kasvattanut omana poikanaan, saa monien mutkien kautta tietää olevansa Arkkimaan vauvana siepattu kruununprinssi *Koor*. Sen sijaan Mansikka, Narnian ensimmäinen puhuva hevonen, jonka Aslan muuttaa myöhemmin siivekkääksi hevoseksi, saa muodonmuutoksensa myötä Aslanilta uuden nimen *Siivekäs*. Nimenmuutos on tavallinen ilmiö reaalimaailmassakin ja toteutuu useissa kulttuureissa silloin, kun ihminen siirtyy elämässään uuteen vaiheeseen tai hänen roolinsa yhteisössä muuttuu (Ainiala ym. 2008: 169).

3.2. Nimeämättä jääneet hahmot

Nimettyjen hahmojen lisäksi Narnia-kirjoissa on paljon hahmoja, joihin viitataan ainoastaan appellatiivein. Useimmissa tapauksissa tämä onkin nähdäkseni järkevä tapa toimia, sillä etenkin taisteluissa ja muissa väkijoukkoihin sijoittuvissa kohtauksissa merkityksetömiä sivuhahmoja on niin paljon, ettei jokaisen läsnäolijan nimeltä mainitseminen olisi millään tavalla relevanttia. Lisäksi näkökulma on aina jossain määrin päähenkilöiden, vaikka tarinan kertoja onkin ulkopuolinen kaikkietävä, eikä ole realistista, että heidän tuntisivat nimeltä jokaisen tapahtumiin osaa ottavan olennon. Niinpä näiden hahmojen identifikaattoriksi riittää kerronnassa esimerkiksi lajin nimi tai suhde toiseen hahmoon. Joukossa on kuitenkin myös muutama juonen kannalta hyvin keskeinen hahmo, jota tästä huolimatta ei ole nimetty lainkaan. Tällaisia hahmoja ovat ennen kaikkea *vihreäviittainen*, *Ramandun tytär* ja *eteläisen rajamaan erakko*. Näiden hahmojen nimettömyys tuntuu siinä mielessä erikoiselta, että he viipyvät tarinassa verrattain pitkään ja heidän merkityksensä on suuri, toisin kuin monien muiden nimettyjen sivuhahmojen.

Vihreäviittainen, Alamaan kuningatar, johon viitataan pääosin appellatiiveilla *kuningatar* ja *noita*, on *Hopeisessa tuolissa* peräti päävihollinen: myrkynvihreän jättiläiskäärmeen muodossa hän on tappanut Kaspianin kuningatarpuolison ja pitää näiden ainoaa poikaa, prinssi Riliania, vankinaan orjuuttamiensa maahisten valtakunnassa. Mainittu Kaspianin puoliso, Ramandun tytär, on yhtä lailla nimetön. Hänen pääasiallisena määrittäjänään toimii hänen isänsä *Ramandu*, sammunut tähti, joskin häneen avioliiton solmimisen jälkeen viitataan usein ihan vain *kuningattarena*:

*He kantoivat kuolleen **kuningattaren** takaisin Cair Paraveliin, ja häntä survivat katkerasti Rilian ja kuningas ja koko Narnia. - - Ja sanottiin, että tähtien verta virtasi **kuningattaren** suonissa. (HT: 81.)*

Eteläisen rajamaan erakko – joka itsekin esittelee itsensä juuri tällä tavoin – auttaa Sastraa ja tämän matkakumppaneita *Hevosessa ja pojassa*. 109-vuotiaalle erakkona asuvalle vanhukselle nimitys on mahdollisesti vuosien kuluessa muodostunut niin vahvaksi osaksi identiteettiä, että se on osittain syrjäyttänyt hänen varsinaisen nimensä. Missään tapauksessa hänen nimensä ei nouse kirjoissa esiin.

Kokonaan nimettömien hahmojen lisäksi Narnia-kirjoissa esiintyy muutama hahmo, joille on kyllä annettu nimi, mutta sitä käytetään kerronnassa ja dialogissa hyvin vähän. Selvimät esimerkit tällaisista hahmoista ovat nähdäkseni *ajuri* ja *valkea velho*. Näistä lontoolainen ajuri, joka kruunataan vastaluodun Narnian ensimmäiseksi kuninkaaksi ja jota sen myötä aletaan kutsua kuningas *Frankiksi*, on tähän saakka ollut koko seikkailun ajan pelkkä *ajuri*. Tämä on mielenkiintoista sinänsä, että sen sijaan hänen vaimonsa, jonka Aslan kutsuu Lontoosta vasta juuri ennen kruunajaisia ja joka siksi ehtii esiintyä tarinassa vain muutaman lyhyen hetken ajan, mainitaan kuitenkin nimeltä:

*”Jos suvaitsette, sir”, sanoi kuningatar Helen (sillä se **Nelliestä**, ajurin-vaimosta, nyt oli tullut), ”luulisin että pikkutyttö haluaisi lähteä mukaan, ellei siitä olisi kovin paljon vaivaa.” (TS: 212.)*

Tämä jää kuningatar Helenin ainoaksi repliikiksi koko kirjasarjan aikana, ja myöskään hänen Lontoon aikaista kutsumanimeään *Nellie* ei mainita enää toista kertaa. Mitä taas tulee valkeaan velhoon, pääviholliseen niin *Velhossa ja leijonassa* kuin *Taikurin sisarenpojassakin*, jälkimmäisessä kirjassa hän ilmoittaa olevansa nimeltään *Jadis*. Myös tuolloin häneen viitataan varsin paljon nimityksillä *velho* ja *kuningatar*, mutta *Velhossa ja leijonassa* hänellä ei ilman lähempää tarkastelua vaikutta olevan nimeä lainkaan. Vain yhden ainoan kerran hänen nimensä nousee esiin salaisen poliisin päällikön jättämässä paperissa, joka löytyy iskettynä naulalla fauni Tumnuksen maton läpi:

*Tämän omaisuuden entinen haltija fauni Tumnus on vangittu, ja hän odottaa tuomiotaan syytettynä petoksesta Hänen Majesteettiaan **Jadis**, Narnian kuningatarta, Yksinäisten saarten keisarinnaa ym. ym. vastaan sekä myös vehkeilystä Hänen Majesteettinsa vihollisten kanssa, vakoilijoiden suojelemisesta ja veljeilemisestä inhimillisten olentojen kanssa. (VL: 55.)*

Tässä alaluvussa kuvaamaani merkityksellisten, mutta siitä huolimatta nimettömien hahmojen ilmiöön ovat törmänneet omissa tutkielmissaan myös Korpimäki (2010) ja Korpiakoski (2010). Kuten Korpimäkikin nostaa tutkielmassaan esiin, Bertillsin (2003: 48) mukaan nimettyyn hahmoon on helpompi samaistua, joten hahmojen nimeämällä ja nimeämättä jättämisellä voidaan vaikuttaa esimerkiksi siihen, nähdäänkö hahmo enemmän yksilönä vai roolinsa edustajana. Tämä selittää nähdäkseni myös vihreäviittaisen, Ramandun tyttären ja eteläisen rajamaan erakon sekä erityisesti ajurin ja valkean velhon nimettömyyttä.

Bertillsin teoriaa soveltaen pidän järkeenkäyvänä, että vihreäviittaisen, kuten valkea velho Jadisinkin, tarkoitus on esiintyä tarinassa ennen kaikkea voimakkaana, vaikutusvaltaisena vastustajana, jonka autoritaarista valtaa vain korostaa nimen sijaan käytetty appellatiivi *kuningatar*. Samaan tapaan eteläisen rajamaan erakko ja ajuri edustavat tarinassa tietynlaista roolia, jonka kautta heidät ensisijaisesti esitetään, ja tämä rooli on heidänkin tapauksessaan nähty määrittelevämmäksi tekijäksi kuin nimi. Mikäli *Frank* siis on ajurin alkuperäinen nimi eikä kuninkuuden myötä saatu hallitsijanimi, on mahdollista, että nimettömyyden tarkoituksena on korostaa ajurin alhaista asemaa ja mitättömyyttä verrattuna siihen henkilöön, joka hänestä kuningas Frankina tulee. Vasta kuninkuuden myötä hän ikään kuin muuttuu niin merkitykselliseksi, että ansaitsee tulla huomatuksi yksilönä, ja sen merkiksi häntä aletaan kutsua nimellä.

Ramandun tyttären rooliksi jää siten olla ennen kaikkea tähden tytär, mikä toki onkin niin suuri erityisyys, ettei sitä voida liiaksi korostaa. On kuitenkin huomioitava, että *Ramandun tyttärenä* häneen viittaa ainoastaan kertoja, sillä hahmo itse ei esittele itseään tarinassa, eikä häntä puhutella kertaakaan nimeltä. Jää siis arvoitukseksi, millä nimellä hänet muiden hahmojen keskuudessa tunnetaan, vai – niin epäkäytännölliseltä kuin se kuulostaakin – onko hänellä ylipäätään nimeä lainkaan. Vuoden 2010 elokuvaversiossa *Kaspienin matkasta maailmaan ääriin* asia on ratkaistu toisella tapaa, sillä Lewisin poikapuoli, tuottaja Douglas Gresham, nimesi Ramandun tyttären feminiinistä, eteristä vaikutelmaa sekä kirjassa esiintyviä vesililjoja heijastellen *Lilliandiliksi* (Narnia Fandom; Narnia Fans).

3.3. Toissijaiset nimet

Hahmojen ensisijaisten nimien lisäksi aineistooni kuuluu 40 varsinaisen nimen rinnalla käytettävää epävirallista lisänimeä. Tällaisten nimien tehtävänä on identifioinnin ohella vahvistaa yhteisön ryhmähenkeä, helpottaa yksilön puhuttelua ja hänestä puhumista sekä korostaa puhetilanteen epämuodollisuutta. Lisäksi epävirallisia lisänimiä voidaan käyttää muun muassa yksilöiden välisen kiintymyksen osoittamiseen ja yhteisön sosiaalisen järjestyksen ylläpitoon, esimerkiksi sulkemalla yksilö yhteisön ulkopuolelle halventavien eli pejoratiivisten lisänimien kautta. Epäviralliset lisänimet voidaan muodostustapansa perusteella jakaa sekundaareihin ja primaareihin lisänimiin. Sekundaarien lisänimien pohjana on yksilön virallinen etu- tai sukunimi, josta muodostetaan sekundaareja lisänimiä lyhentämällä tai erilaisten johdosten avulla. Primaarit lisänimet eivät pohjautu viralliseen nimeen, vaan esimerkiksi kuvailevat yksilöä. (Ainiala ym. 2008: 19, 249–251.)

Toissijaisesti käytetyistä nimistä aineistossani esiintyy lempinimiä eli myönteisiä tunteita nimenkantajaa kohtaan heijastavia lisänimiä, kielteisiä tunteita osoittavia pilkkanimiä, varsinaisen nimen perään liitettyjä kuvailevia eli deskriptiivisiä lisänimiä, kiertoilmauksena toimivia peitenimiä, väärin kuultuja nimiä sekä puhuttelu- ja arvonimiä. Lisänimiin en ole laskenut erikseen kuninkaallisia järjestysnumeroita, vaikka ne ilmaistaankin nimissä kirjaimin (esim. *Kaspian Kymmenes*), sillä tarinassa henkilökohtaisesti esiintyvää Kaspiania (*Kymmenes*) lukuun ottamatta järjestysnumero mainitaan aina nimen yhteydessä, ja luokittelen sen siksi osaksi varsinaista nimeä.

Lempinimiksi luokittelimiani nimiä on aineistossani yhteensä 17, joista 11 on selvästi hahmojen varsinaisista nimistä lyhentämällä muodostettuja ja siten sekundaareja lisänimiä. Lyhennelmiä ovat ensinnäkin Pevensien sisarusten toisistaan käyttämät nimet *Su* (Susan), *Ed* (Edmund) ja *Lu* (Lucy) sekä Eustacen päiväkirjassa esiintyvät, pelkkään alkukirjaimeen typistetyt *E* (Edmund), *L* (Lucy) ja *K* (Kaspian). Myös Polly käyttää keran Digorysta lyhennettyä muotoa *Digs*. Sivuhahmojen nimistä muodostettuja lyhennelmiä ovat *Lasa* (tarkaanitar Lasaraleena), *Letty* (Digoryn täti Letitia Ketterley), *Riip* (Riipitsiip-hiiri) sekä *Riia* (hevonen Riia-hiia-rinna-iha-hah). Kaikissa näissä nimissä lyheneminen tapahtuu loppuheiton kautta.

Prinssi Kaspianissa Edmund kiusoittelee heidän nuoreen ikäänsä epäilevästi suhtautuvaa kääpiö Piiparia kutsumalla häntä lempinimellä *Rakas Pikku Ystävämmme*, joka muotoutuu Pevensien lasten suussa pian lyhyempään muotoon *R. P. Y.* Muita kirjoissa esiintyviä lempinimiä ovat kuningatar Helenin aiemmassa elämässään ajurin vaimona käyttämä nimimuoto *Nellie*, kuningas Frankiin viittaava nimi *Vilpitön* sekä Narnian ensimmäisten puhuvien eläinten Andrew-enolle antama, metonymiaan perustuva nimi *Konjakki*: ”He ristivät hänet Konjakiksi, koska hän äännähтели siitä ehtimiseen” (TS: 245). Lisäksi lumotun prinssi Rilianin Rapanhapakosta käyttämä nimi *Sammakonkoipi* on kaiketi luettava lempinimiin, sillä hienoisesta epäkohteliaisuudestaan huolimatta se lausutaan ystävälliseen sävyyn: ”Kelpo Sammakonkoipi, maljasi on tyhjä. Salli minun täyttää se” (HT: 215). Nimellä viitataan Rapanhapakon ulkoiseen olemukseen: hän on ruovikkoisella suistomaalla elävä suistokainen, jolla on pitkäraajainen laiha vartalo, sammakkomaiset räpyläkät ja -jalat sekä ruokomaiset, vihreänharmaat hiukset.

Varsinaisen nimen perään liitettyjä kuvailevia lisänimiä esiintyy ainoastaan kuninkaallisten nimissä, ja ne perustuvat poikkeuksetta ominaisuuksiin tai tekoihin, joista nimenkantajat historiankirjoissa muistetaan. Pevensien sisarusten istuessa Narnian valtaistuimilla heidät tunnetaan nimillä ylikuningas *Peter Suuri*, *Susan Lempeä*, *Edmund Oikeamielinen* ja *Lucy Uljas*. Kaspian muistetaan maailman ääriin jatkuneen purjehdusmatkansa myötä *Kaspian Merenkulkijana* ja hänen poikansa Rilian taas vihreäviittaisen lumouksen alaisena viettämästään ajasta johtuen *Rilian Lumouksestapäässeenä*. Sastran eli kuningas Koorin kaksoisveli on kuuluisa temperamenttisesta luonteestaan ja voittamattomista nyrkeistään ja onkin siksi lisänimeltään *Koorin Ukkosnyrkki*. Muita lisänimellisiä kuninkaallisia ovat telmarilainen valloittaja Kaspian Ensimmäinen, joka jää historiaan nimellä *Kaspian Valloittaja*, sekä Kalormenin prinssi Rabadas, joka Aslanin asettamasta rangaistuksesta johtuen ei voi poistua etäälle pääkaupunki Tasbaanista ja esiintyy siksi etenkin rajanaapurien silmissä *Rabadas Rauhantekijänä*. Selän takana ja kuolemansa jälkeen hänet tosin tunnetaan vähemmän imartelevalla nimellä *Rabadas Naurunalainen*.

Puhuttelunimiksi luokittelemistani nimistä yleisimmin esiintyviä ovat muiden olentojen ihmisistä käyttämät nimet *Aadamin/Aatamin poika* (kääntäjästä riippuen) ja *Eevan tytär*. Näillä nimillä viitataan Raamatun luomiskertomuksen ensimmäisiin ihmisiin, Aadamiin ja Eevaan, joista koko ihmissuvun ajatellaan polveutuvan. Yksittäisten henkilöiden

puhuttelemisen lisäksi ilmauksia käytetään kirjoissa myös yleisesti ihmislajeihin viitaten, jolloin niiden merkitys on ennemminkin luokitteleva:

”Poikani”, sanoi Ramandu, ”sinä olet Aatamin poika, eikä sinun asiiasi ole tietää mitä virheitä tähti voi tehdä.” (KM: 268.)

Vastaavaan tapaan Aslan käyttää kääpiöistä muutaman kerran puhuttelunimeä *Maan poika*. Muita puhuttelu- ja arvonimiä ovat Aslanin Peteristä ritariksi lyömisen yhteydessä käyttämä nimi *Sir Peter*, Tars-jumalalle kerran osoitettu *Tars Herra*, tohtori Corneliuksen Riipitsiipille osoittama *herra Hiiri*, velho Jadisista käytetty, kunnioitusta osoittava *Hänen Majesteettinsa* sekä Kalormenin kuninkaiden hallitsijan nimi *Tisrok*.

Pilkkanimiä aineistossani on kaksi, jotka ovat orjakauppias Pugin Eustacesta käyttämä *Äkäpussi* sekä Kalormenin kouluissa elämään jäänyt, prinssi Rabadas Naurunalaisesta alkunsa saanut pilkkanimi *Rabadas Kakkonen*. Viimeksi mainittu nousee kirjoissa esiin ainoastaan yleisellä tasolla, kertojan huomautuksena. Peitenimenä toimii Tarslanista – kuvitteellisesta Aslanin ja demonijumala Tarsin yhdistelmästä – käytetty *Se Kauhea*. Väärin kuultuja nimiä taas ovat lumotun Rilianin itsestään käyttämät nimet *Billian* ja *Trillian*:

*”Mutta onpa teillä ollut omituiset kuvitelmat, kun olette saaneet päähänne etsiä sitä – miksikäs te häntä nyt sanoittekaan? **Billianiksi?** **Trillianiksi?** – täältä minun valtiattareni maasta. Minun tietääkseni täällä ei toden totta ole ketään sennimistä.” Hän nauroi äänekkäästi tämän sanottuaan, ja Jill ajatteli itsekseen: ”Tuokohan se hänen kasvoissaan on jotenkin väärän näköistä? Onkohan hän vähän höperö?” (HT: 208.)*

Billian ja *Trillian* ovat lyhentämällä muodostettujen lempinimien sekä *Helenistä* muodostetun *Nellien* tapaan sekundaareja lisänimiä, kun taas valtaosa muista on ennemmin hahmoja kuvailevia eli täten primaareja lisänimiä. Toisaalta taas esimerkiksi semanttisesti läpinäkymätöntä *Tisrokia*, jota käytetään sen hetkiseen Tisrokiin viittaamisen ohella yleisesti Kalormenin Tisrokeista, ei voida varsinaisesti sijoittaa kumpaankaan kategoriaan.

4. NIMIEN RAKENNE

Kirjallisuusnimien muodostuksessa niin rakenteella kuin alkuperälläkin voidaan ajatella olevan oma osuutensa. Bertills (2003: 71–88) on omassa tutkielmassaan jakanut nimenmuodostuksen osiin, joita mukailleen olen muodostanut seuraavan jaottelun:

- yksinkertaiset nimet, yhdysnimet ja nimiyhdistelmät
- johtamalla muodostetut nimet
- reaali maailman nimistöön pohjautuvat eli konventionaaliset nimet
- sanastoon pohjautuvat eli appellatiiviset nimet
- seipetyt nimet.

Näistä kahden ensimmäisen, nimen osien määrän sekä johdettujen nimien, olen ajatellut edustavan nimien rakennetta, kun taas konventionaalisten, appellatiivisten ja seipettyjen nimien alkuperää. Tämä poikkeaa hiukan Korkiakosken (2010) käyttämästä mallista, sillä hänen tutkielmassaan seipetyt nimet kuuluivat osaksi nimien rakenteellista ulottuvuutta. Bertillsin (2003: 93) mukaan muotoon liittyvät seikat ja semanttinen sisältö ovat yleensä vahvasti linkittyneet toisiinsa, joten niiden tarkasteleminen täysin toisistaan erillään voi olla vaikeaa. Selkeyden vuoksi olen kuitenkin päättänyt keskittyä nimien rakenteeseen tässä luvussa ja alkuperään ja semantiikkaan seuraavassa, vaikka niiden välille kenties syntyikin hiukan päällekkäisyyttä.

Tässä luvussa käsittelen ensin aineistoni nimien rakennetta nimen osien määrän perusteella sekä kerron eri hahmoryhmien nimille tyypillisistä äänneistä ja rakenteellisista yhdenmukaisuuksista. Lopuksi luon vielä katsauksen muihin aineistoni yhteydessä havaitsemiini nimenmuodostustapoihin, joista rakenteellista ulottuvuutta edustavat muun muassa appellatiiveista johtamalla muodostetut nimet. Tällaisia ovat Bertillsin (2003: 72) aineistossa esimerkiksi ruotsin kielen sanasta *snorkig* 'koppava' johdettu nimi *Snorken* (suomeksi *Niisku*) sekä sanasta *miserabel* 'kurja, onneton' johdettu *Misan* (suomeksi *Miska*).

4.1. Nimen osien määrä

Ilmeisin lähestymistapa nimien rakenteen tarkasteluun on niiden luokittelu osien määrän perusteella yksi- ja useampiosaisiin nimiin. Näistä jälkimmäiset Bertills (2003) on jakanut vielä kahdeksi alaryhmäksi, *compound names* ja *composite names*, jotka olen suomentanut Korkiakosken (2010) tutkielmassaan käyttämien termien tapaan *yhdysnimiksi* ja *nimiyhdistelmiksi*.

Henkilön- ja paikannimitutkimuksessa *yhdysnimillä* tarkoitetaan yhdysmerkin avulla toisiinsa yhdistettyjä nimiä (esim. *Anna-Liisa*) sekä yhdyssanan muotoisia kaksiosaisia ilmauksia (esim. *Valkeajärvi*), kun taas *nimiyhdistelmiksi* voidaan ajatella muun muassa etu- ja sukunimen yhdistelmät (Ainiala ym. 2008: 96, 172, 177). Vastaavasti Bertills (2003: 80–86) luokittelee yhdysnimiksi muun muassa nimet *Snusmumriken* 'Nuuska-muikkunen' ja *Onkelskruttet* 'Ruttuvaari', mutta nimiyhdistelminä hän käsittelee etu-nimi–sukunimi-yhdistelmien lisäksi myös titteleitä tai muita määritteitä sisältävät nimet, kuten *lilla My* 'Pikku Myy' ja *dronten Edvard* 'drontti Edvard'. Omassa tutkielmassani olen päätenyt käsittelemään määritteitä sisältävät nimet omana alalukunaan.

4.1.1. Yksinkertaiset nimet ja yhdysnimet

Valtaosalla Narnia-kirjojen nimetyistä hahmoista on vain yksi nimi, joka voi olla muodoltaan yksi- tai moniosainen sekä joissakin tapauksissa sisältää määritteen. Näistä yksinkertaisia eli yhdestä osasta koostuvia nimiä on aineistossani 117 eli selvästi eniten. Tällainen nimi on tyypillinen erityisesti Narnian, Kalormenin ja Arkkimaan ihmisväestölle sekä eläimille ja olennoille. Esimerkiksi faunien, kuten *Tumnuksen*, *Girbiuksen*, *Nausuksen* ja *Voltinuksen*, sekä tavallisten eläinten nimet (*Destrier*, *Musta*, *Hiutale* ja *Mansikka*) ovat kirjoissa poikkeuksetta yksiosaisia. Lisäksi yksiosaista nimeä kantavien hahmojen kategoriaan kuuluu kahdeksan englantilaista, joilta mainituksi tulee etu- ja sukunimen sijaan ainoastaan toinen näistä. Tällaisia ovat ohimennen mainitut palvelijattaret *Ivy*, *Margaret* ja *Betty* sekä kokeilukoulun oppilaat *Carter* ja *Spivvins*, Narnian ensimmäisenä kuninkaana tunnettu ajuri *Frank*, hänen vaimonsa *Helen* (Helakisan käännökssä *Helena*) sekä Ketterleyn sisäkö *Sarah*.

Narnian kuninkailla on tyypillisesti *ian*-loppuiset ja *l*- ja *r*-äänteitä eli niin kutsuttuja likvidoja sisältävät nimet: *Rilian*, *Erlian*, *Tirian*. Näin vallananastajat, kuten *Jadis* ja *Miraz*, herättävät jo poikkeavan nimensä perusteella epäluuloa. Kaspian Kymmenes polveutuu telmarilaisista merirosvoista, jotka Kaspian Valloittajan johdolla aikanaan valloittivat Narnian, mutta on tästä huolimatta Narnian hyvä kuningas ja laillinen kruununperijä. Niinpä hänen nimessäänkin on runollisesti ajatellen ikään kuin epäilyttävä alkusointi ja hyvä, muiden kuninkaiden nimien lailla soljuva loppuosa *-ian* (Downing 2005: 137–138). Kun tuore kuningas *Prinssi Kaspianissa* ilmaisee toivovansa, että olisi peräisin kunniakkaammasta suvusta, vastaa Aslan tähän:

”Lordi Aatami ja leidi Eeva ovat sukusi kantavanhemmat. Ja siinä on kyliksi aihetta kurjimmallekin kerjäläiselle pitää päänsä uljaasti pystyssä ja syytä maailman mahtimiehille nöyrästi taivuttaa hartiansa. Ole tyytyväinen.” (PK: 278–279.)

ian-loppuisuutta esiintyy kuninkaiden ohella myös muiden korkea-arvoisten narnialaismiesten nimissä, mistä kertovat lordien nimet *Arlian*, *Octesian*, *Revilian*, *Sopespian* ja *Drinian*. Ylipäätään konsonanttiloppuisuus yhdistää muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kaikkia narnialaisten ihmisten nimiä, mutta saman pätiessä tietyiltä osin myös kalormenilaisiin ja arkkimaalaisiin sitä ei voida laskea vain narnialaisille nimille ominaiseksi piirteeksi. Narnialaisia, joilla on konsonanttiin päättyvä nimi, ovat muun muassa *n*-loppuiset lordit *Bern*, *Peridan*, *Mavramorn* ja *Erimon* sekä koulutyttö *Gwendolen*, *ar*-loppuiset lordit *Belisar* ja *Restimar* sekä *s*-loppuiset lordi *Uvilas*, perämies *Rins*, kuvernööri *Gumpas* ja orjakauppiaan apuri *Tacks*. Ainoat vokaaliloppuiset nimet ovat *Vihurilla* ja *Vesivellillä*, joihin palaan yhdysnimien yhteydessä myöhemmin tässä luvussa, sekä telmarilaisperäisillä lordi *Glozellella*, kuningatar *Prunaprismialla* ja opettajatar (neiti) *Prizzlella*. Tässä on kuitenkin otettava huomioon, että mikäli *Glozelle* ja *Prizzle* lausutaan englantilaisittain ([glozəl], [prizl]) eikä suomen kielelle tyypilliseen tapaan kirjoitusasun mukaisesti, muuttuvat myös ne tällöin soinniltaan konsonanttiloppuisiksi.

Kalormenilaisten nimiä ovat esimerkiksi *Ahosta*, *Risda*, *Sastra*, *Klamas*, *Rabadas*, *Arsis* ja *Anradin*. Näille nimille tyypillisiä piirteitä ovat lyhyt *a*-vokaali sekä vahva *s*-äänteen käyttö, joka korostuu erityisesti nimien alkuperäiskielisissä vastineissa *Ahoshta*, *Rishda*, *Shasta*, *Chlamash*, *Rabadash* ja *Arseesh*. Edellä mainitut piirteet ovat yleisiä Lähi-idän kielissä, ja Lewis onkin kertonut saaneensa vaikutteita Kalormeniin *Tuhannen ja yhden*

yön tarinoista (Downing 2005: 136, 159.) Myös kalormenilaisten jumala Tars on alkuperäiseltä nimeltään *Tash*, minkä otaksun toimivan yhtenä vaikuttimena näiden äänteiden vakiintuneeseen asemaan kalormenilaisessa kulttuurissa.

Narnialaisten ja kalormenilaisten tapaan arkkimaalaistenkin nimeämistyylissä esiintyy selvää yhdenmukaisuutta, joka erottaa heitä muista kansoista. Kuten Sastra, alias prinssi Koor, selittää Aravisille *Hevosessa ja pojassa*: ”Veljesten nimet annetaan Arkkimaassa sillä lailla. - - Siis Daar ja Darrin, Kool ja Koolin, ja niin edelleen” (HP: 286). Toisena syntyneen pojan nimi muodostetaan siis ensimmäisen nimestä lisäämällä siihen johdinaines *-in* sekä joissakin tapauksissa lyhentämällä lisäksi pitkä vokaali ja kahdentamalla vokaalin jälkeinen konsonantti (esim. *Daar* > *Darrin*). Täten on helppo päätellä, että *Koorin* ohella muutkin yksitavuiset arkkimaalaisnimet, *Daar*, *Kool*, *Traan*, *Baar* ja *Sart*, kuuluvat oletettavasti vanhemmalle pojalle, kun taas niiden *in*-johtimella täydennetyt kaksitavuiset vastineet *Koorin*, *Darrin* ja *Koolin* nuoremmille. Samaan tapaan ohimennen mainitut kuningas *Nain* ja balladin sankari (*Kelpo*) *Olvin* ovat mahdollisesti perheensä nuorempia poikia, joiden vanhemmat veljet voisivat olla pienin mukailuin esimerkiksi *Naan* ja *Oolv*.

Tyttöjen ja kolmansien poikien nimeämisestä kirjoissa ei sen sijaan anneta selkeitä esimerkkejä. Ainoa muista poikkeava nimi on *Koorin* ja *Koorinin* isällä, kuningas *Lunuk-sella*, mutta ellei kyseisellä kuninkaalla sitten ole kahta menehtynyttä isoveljeä, oletan alkuperäiskielisen nimen *Lune* [lu:n] edustavan yksitavuisia esikoispoikien nimiä. Tällöin poikkeavuuden voisi selittää käännöksestä aiheutuneeksi. Joka tapauksessa kaikkien kirjoissa esiintyvien arkkimaalaisten nimet ovat poikkeuksetta yksi- tai kaksitavuisia ja päättyvät konsonanttiin.

Eläinten ja olentojen nimissä selvintä rakenteellista yhdenmukaisuutta ilmentävät faunien nimet, joiden tunnusmerkkinä toimii (*n*)*us*- tai joissain tapauksissa *uns*-johdin. (*n*)*us*-loppuisia nimiä ovat keskeisessä roolissa esiintyvän *Tumnuksen* ohella lähinnä maininnaksi jäävät *Mentius*, *Obentius*, *Dumnus*, *Voltinus*, *Girbius*, *Nimienus*, *Nausus* ja *Urnus*, ja *uns*-loppuisia nimiä puolestaan *Voluns*, *Oscuns* ja *Orruns*. Faunien lisäksi rakenteellista yhdenmukaisuutta yksiosiaisten nimien joukossa on nähtävissä ennen kaikkea hiirten (*Riipitsiip* ja *Piipitsiip*) sekä hyvien jättiläisten (*Rumpelipum* ja *Tompelipom*) nimissä. Hiirillä

ainoana eroavaisuutena toimii nimen ensimmäinen äänne, kun taas jättiläisten nimissä vaihtelevat ensimmäisen äänteen ohella myös nimen alussa ja lopussa esiintyvä vokaali.

Yhdysnimiä (13) esiintyy aineistossani eniten puhuvilla eläimillä. Näitä ovat kotka *Pitkäsilmä*, myyrien päällikkö *Liljakämmen*, orava *Tupsukorva*, jänis *Kuupuu*, korppi *Pajuntoppa*, pöllö *Sulkatakki* sekä ainoana yhdysmerkillisenä hevonen *Riia-hiia-rinna-iiahah*. Olennoista yhdysnimi on *Teräpää-* ja *Myrskytuuli-*kentaureilla, *Punttipeukku-*kääpiöllä sekä suistokainen *Rapanhapakolla*. Näiden lisäksi yhdysnimellisiin hahmoihin kuuluvat Narnian historiallinen kuningatar *Lumijoutsen* sekä *Kaspianin matkassa maailman ääriin* Sarastus-laivan miehistöön kuulunut ja Ramandun saarella matkasta jäänyt *Vesivelli*. Kaksi viimeksi mainittua, kuten myös Narnian historiallinen hallitsija *Vihuri*, ovat siinä mielessä huomionarvoisia, että semanttisen läpinäkyvyytensä myötä ne poikkeavat huomattavasti narnialaisten ihmishahmojen perinteisestä nimeämistyylistä. Yksi mahdollinen selitys tälle on, että kyseessä ovat jonkinlaiset epäviralliset lisänimet, *Vihurin* ja *Lumijoutsenen* tapauksessa esimerkiksi kuninkaallisille tyyppilliset, varsinaisen nimen perään liitetyt kuvailevat lisänimet (ks. luku 3.3.). Ajatus pohjautuu kuitenkin puhtaasti omaan oletukseeni, eikä sille löydy kirjoista perusteita.

4.1.2. Määritteet nimenosina

Kuten itsekin olen edellä tehnyt, myös Narnia-sarjan kirjoissa hahmojen nimien edellä käytetään usein hahmon lajin tai tittelin paljastavia määritteitä. Yleisintä tämä on eläimillä ja olennoilla (*kotka Pitkäsilmä*, *fauni Tumnus*), kuninkaallisilla (*prinssi Rilian*, *kuningatar Susan*) sekä Narnian lordeilla (*lordi Drinian*, *lordi Bern*) ja Kalormenin tarkaaneilla ja tarkaanitarilla (*tarkaani Rista*, *tarkanitar Lasaraleena*). Koska tarina suorastaan vilisee erilaisia hahmoja ja nimiä, joista kaikkia ei ole kokonaiskuvan kannalta edes tarpeen muistaa, olen itse käyttänyt määritteitä lukijan muistamisen helpottamiseksi, jotta yksittäinen nimi olisi helpompi yhdistää tiettyyn hahmoon. Tästä syystä olen olettanut myös Lewisin ehkä toimineen samoin, enkä ole katsonut näitä määritteitä nimeen kuuluviksi, vaikka ne esiintyisivätkin melko säännöllisesti nimen yhteydessä ja toimisivat toisinaan myös puhuttelumuotoina. Myöskään eläinten ja olentojen satunnaisia titteleitä tai

herroittelua (esim. *herra Tumnus*, *mestari Sulkatakki*) en ole katsonut osaksi varsinaista nimeä.

Sen sijaan sukulaisuutta tai muuta tarkennusta osoittavat määritteet, jotka esiintyvät pelkän sukunimen yhteydessä ilman mainintaa etunimestä, olen ajatellut osaksi hahmonnimeä. Koska sukunimi yhdistää kaikkia saman suvun jäseniä ja voi siten saada useita viitauskohteita, katson määritteen toimivan nimissä yksilöivänä tekijänä ja olevan siksi identifioinnin kannalta tarpeellinen. Näitä nimiä esiintyy luonnollisesti eniten Narnia-kirjojen fiktiivisten englantilaisten keskuudessa, sillä vain tämän hahmoryhmän nimisysteemissä on selkeästi käytössä tuntemamme kaltainen sukunimijärjestelmä. Tällainen nimi on seuraavilla hahmoilla:

- *rouva Macready* (professori Kirken taloudenhoitajatar)
- *vanha rouva Lefay* (Andrew-enon kummitäti)
- *isoksetä Kirke* (Digoryn sukulainen)
- *Cholmondely vanhempi*, *Garrettin kaksoset* ja *iso Pylvänen* (koulukiussaajia kokeilukoulussa).

Narniassa ja sen naapurivaltioissa mahdollinen sukunimijärjestelmä nousee esiin ainoastaan kolmessa tapauksessa. Tohtori Cornelius, puoliverinen kääpiö ja nuoren prinssi Kaspianin opettaja, kertoo Kaspianille tämän edesmenneen isän aatelisista ystäväistä, jotka kaikki kuolivat tai katosivat merkillisesti Mirazin valtaannousun jälkeen. Eräitä näistä ovat *Passaridin suvun jäsenet*, jotka lähetetään pohjoiseen taistelemaan kohtalokkaasti jättiläisiä vastaan (PK: 78–79). Mirazin hallinnoiman uuden, telmarilaisen Narnian aikana on myös eräässä tyttökoulussa opettajatar nimeltään *neiti Prizzle*. Arvailujen varaan jää, onko *Prizzle* hahmon sukunimi vaiko narnialaisille tyypilliseen tapaan ainoa nimi, jolloin *neiti* olisi vain opettajattarelle sopiva kohtelias puhuttelumuoto. Sama koskee myös arkkimaalaisen balladin sankaritarta, Kelpo Olvinin morsianta *neiti Liliniä*. Oletettavasti niin *Prizzle* kuin *Lilinkin* ovat hahmojen ainoita nimiä, mutta varmuuden puuttuessa olen katsonut *neiti*-määritteen kuuluvan osaksi nimeä.

Muita määritteen sisältäviä nimiä aineistossani ovat *Tormuntin linnan Korradin*, *Passaridin suvun jäsenten* yhteydessä mainitsemani *tohtori Cornelius* sekä *herra* ja *rouva Majava*. Niin puolikääpiö tohtori Corneliuksen kuin majavapariskunnankin kohdalla on luultavaa, että heillä, kuten muillakaan eläimillä ja olennoilla, ei ole sukunimeä, vaan kyse

on etunimestä tai mahdollisesta lisänimestä, jonka yhteyteen määrite on liitetty. Tohtori Corneliuksella määrite *tohtori* on todennäköisesti oppineisuutta osoittava arvonimi, kun taas majavilla *herra* ja *rouva* toimivat yksilöivinä tekijöinä. Korradinin kohdalla identifioivana määritteenä toimii *Tormuntin linna*, josta tämä kalormenilainen tarkaani ja sotilas on kotoisin.

Kuten Bertillskin (2003: 84–85, 88) väitöskirjassaan osoittaa, nimien yhteydessä esiintyvien määritteiden pääasiallisena tarkoituksena on ilmaista lukijalle hahmon laji tai tyyppi sekä tarjota lisäinformaatiota esimerkiksi hahmon ominaisuuksista tai sosiaalisesta statuksesta. Nämä toimivat edellä kuvatun perusteella myös Narnia-kirjoissa esiintyvien määritteellisten nimien funktiona.

4.1.3. Nimiyhdistelmät

Nimiyhdistelmiin olen katsonut kuuluviksi niin etu- ja sukunimen yhdistelmät (20) kuin etunimen ja lisänimen yhdistelmätkin (10). Tähän lukuun en ole kuitenkaan sisällyttänyt kuninkaallisten nimien perään liitettäviä deskriptiivisiä lisänimiä enkä muitakaan hahmojen varsinaisen nimen rinnalla käytettyjä nimiä, sillä tällaisia toissijaisia nimiä käsittelin jo luvussa 3.3.

Kuten jo aiemmin mainittua, sukunimien käyttö on Narnia-kirjoissa tyypillistä lähinnä meidän maailmamme ihmisille. Niinpä etu- ja sukunimien yhdistelmiäkin esiintyy luonnollisesti vain englantilaisten nimissä. Tällainen nimi on seuraavilla hahmoilla:

- *Peter, Susan, Edmund ja Lucy Pevensie*
- *Eustace Clarence Ruikku*
- *Harold ja Alberta Ruikku* (Eustacen vanhemmat)
- *Jill Pölkky*
- *Polly Plummer*
- *Digory Kirke*
- *Mabel Kirke* (Digoryn äiti)
- *Andrew Ketterley* (Digoryn eno)
- *Letitia Ketterley* (Digoryn täti, Andrew-enon ja Mabel Kirken sisar)
- *Adela Pennyfather, Edith Winterblott, ”Nyppy” Sorner, Eleanor Blakiston ja Edith Jackle* (kokeilukoulun oppilaita)
- *Marjorie Preston ja Anne Featherstone* (koulutyttöjä).

Useilla näistä hahmoista on nimestään käytössä myös ainakin yksi määritteen sisältävä puhuttelumuoto, mutta koska heidän sekä etu- että sukunimensä käyvät kirjoissa ilmi, ajattelen heidän kuuluvan ensisijaisesti nimiyhdistelmien kategoriaan. Tällaisia hahmoja ovat muun muassa Eustacen vanhemmat Harold ja Alberta Ruikku, jotka ovat Pevensien lapsille vain *Harold-setä* ja *Alberta-täti*, sekä Andrew ja Letitia Ketterley, toisinaan myös *herra* ja *neiti Ketterley*, joihin viitataan kirjoissa useimmin *Andrew-enona* ja *Letty-tätinä*. Myös Digorylla ja Pollylla tällaisia puhuttelumuotoja on useita. Milloin varttuneeseen Digoryyn ei viitata pelkästään *professorina*, saatetaan hänestä käyttää myös esimerkiksi muotoja *Digory-herra* ja *professori Kirke*, lapsena kerran myös muotoa *Kirken poika*. Polly puolestaan tulee puhutelluksi etunimensä ohella myös muun muassa *Polly-tätinä*, *Polly-neitinä* ja *neiti Plummerina*.

Tyypillisestä englantilaiseen nimijärjestelmään sopivasta nimistöstä poikkeavat edellä mainitussa listassa lähinnä suomen kielelle käännettyt sukunimet *Ruikku* ja *Pölkky* sekä yhdessä tapauksessa etunimen paikalla toimiva epävirallinen lisänimi *Nyppy*. Keskinäisenä erona mainittakoon se, että ainoastaan *Eustace Clarencella* on yhden sijaan kaksi etunimeä, joskin häneen viitataan kirjoissa pääosin vain *Eustacena*.

Etunimen ja lisänimen muodostamina nimiyhdistelminä pidän narnialaisten hallitsijoiden nimiä *Kaspian Ensimmäinen*, *Kaspian Kahdeksas*, *Kaspian Yhdeksäs* ja *Kaspian Kymmenes* sekä lisäksi *Kelpo Olvinia*, *Ram Suurta*, *Ilgamut Ristihuulista* ja *Kirveli Hirveä* (ks. luku 5.2.1.) Muita nimiyhdistelmiä aineistossani ovat *Ardip Tisrok* ja *Ilsombreh Tisrok*, joita voitaisiin ehkä pitää myös kahden etunimen muodostamina nimikokonaisuuksina, mutta jotka olen siitä huolimatta tulkinnut muiden tapaan etunimen ja lisänimen yhdistelmiksi. Taustaoletuksenani tässä toimii se, että molemmat Aravisin useiden sukupolvien takaiset sukulaiset olisivat olleet aikanaan Kalormenin Tisrokeina.

4.2. Muita nimenmuodostustapoja

Keskeisimpiä nimenmuodostustapoja Narnia-kirjoissa ovat yksinkertaisten nimien, yhdysnimien ja nimiyhdistelmien käytön ohella reaali maailman nimistön ja sanaston hyödyntäminen sekä sepittäminen, joihin paneudun tarkemmin seuraavassa luvussa 5.

Näiden lisäksi havaitsin muutamia muitakin nimenmuodostuksen keinoja. Yksi on tietysti luvun 3.3. toissijaisten nimien yhteydessä käsittelemäni lyhentäminen, jota esiintyi kuitenkin ainoastaan lempinimissä loppuheiton kautta (esim. *Riipitsiip* > *Riip*, *Letitia* > *Letty*). Muita keinoja Narnia-kirjojen tapauksessa ovat eri sanaluokkien sanoista johtaminen, nimien rakenteessa tapahtuva äänteellinen muuntelu sekä kontaminaatio.

Aineistossani esiintyviä nimiä, jotka on muodostettu johtamalla ne jostakin appellatiivista, ovat tulkintani mukaan *Huopikka*, *Mutuska*, *Möyry*, *Piikko*, *Pilvenkäinen*, *Teräpää*, *Ruikku* ja *Räähkö* sekä suomentamaton sukunimi *Jackle*. Viimeksi mainittu on todennäköisesti johdettu englannin kielen 'sakaalia' tarkoittavasta sanasta *jackal* (ks. esim. Lindskoog 2006: 145), jolla vihjataan nimeä kantavan hahmon, Edith Jacklen, käyttäytymiseen hänen toimiessaan koulukiusaajien kätyrinä. Nimi *Teräpää* pohjautunee adjektiivin *teräväpäinen*, kun taas *Ruikku* on oletettavasti johdos *ruikuttaa*-verbistä. Näihin nimiin ja nimiä kantaviin hahmoihin palaan myöhemmin luvussa 5.2.1.

Nimi *Möyry* assosioituu äänneasunsa perusteella verbiin *möyriä*, jonka merkitys on Kielitoimiston sanakirjan (jatkossa KS) mukaan 'myllätä, penkoa, tonkia'. Tämä vastaa myös alkuperäiskielistä muotoa *Diggle*, joka sisältää englannin kielen sanan *dig* 'kaivaa, kaivautua, tonkia' ja muistuttaa läheisesti sanaa *digger* 'kaivaja'. Toisaalta kantasana voi myös olla verbi *möyrytä*, joka tarkoittaa edellistä muistuttavaan tapaan 'myllertämistä', mutta myös 'mylvimistä, ärjymistä ja raivoamista' (KS s.v. *möyrytä*). Jälkimmäinen tulkinta kuvaisi varsin hyvin *Möyry*-kääpiön käyttäytymistä, sillä lyhyen esiintymisensä aikana hän näyttäytyy melko pahantuulisena ja huutaa paljon. *Narnian viimeisessä taistelussa* joukko vale-Aslanin lannistamia, kyynisiä kääpiöitä nimittäin asettuu niin narnialaisia kuin kalormenilaisiakin vastaan, ja vaikka niille Narnian kuollessa tarjotaan uutta kotia Aslanin maassa, ne kieltäytyvät näkemästä ympärillään muuta kuin pimeän ja ahtaan tallin. *Möyrimistä* ja *myllertämistäkin* tilanteeseen tosin sisältyy, sillä kinastellessaan Aslanin niille tarjoamasta ateriasta, jonka ne kuvittelevat vain tallista löytyneiksi vanhoiksi tähteiksi, ne ajautuvat keskenään käsirysyyn ja turmelevat kaiken ruoan. Heidän auttamiseksi ei edes Aslan voi tehdä mitään:

Mutta kun ne lopulta istuutuivat parantelemaan mustiksi lyötyjä silmiään ja vertavuotavia neniään, niin ne kaikki sanoivat: "No ainakaan meitä ei nyt petkutettu. Ketään emme ole päästäneet syöttämään hölynpölyä itsellemme. Kääpiöissä on kääpiöille kyllin."

”Näettekö”, *Aslan* sanoi. ”Ne eivät anna meidän auttaa itseään. Ne ovat uskon sijasta valinneet oveluuden. Niiden vankila on vain niiden omassa mielessä, mutta silti ne ovat siinä vankilassa, ja niin kovasti pelkäävät petkutetuksi tulemista, ettei niitä sieltä saa ulos.” (NVT: 233.)

Nimen *Mutuska* olen tulkinnut kontekstinsa perusteella johdokseksi *mutista*-verbistä, vaikka ensimmäinen miellelyhtymäni olikin verbi *mutustaa* tai *mutustella*. Johdinta *-ska* esiintyy VISK:n (§ 194) mukaan naispuolista arvonhaltijaa tai arvonhaltijan vaimoa tarkoittavissa johdoksissa, kuten sanassa *tohtorska*, minkä lisäksi kantana voi toimia myös (useimmiten) *nen*-loppuinen sukunimi (esim. *Virtanen* > *Virtaska*). Nimen *Räähkö* taustalla taas on hahmon ominaisuudet huomioiden varsin selvästi sana *räähkä* ’törkeä, pahankurinen, kelvoton’ (ks. luku 5.2.1.2.), vaikka mahdollisia kantasanoja voisivat äännteellisen samankaltaisuuden perusteella olla myös esimerkiksi sanat *rääkätä*, *rääkyä* tai *rääkki*.

Nimet *Piikko* ja *Huopikka* sen sijaan jäävät melko tulkinnanvaraisiksi. KS:n mukaan sana *piikko* tarkoittaa ’varsinkin työvaatteissa käytettyä karkeaa pellavaa tai hamppukangasta’, mutta alkuperäiskielinen *Thornbut* (engl. *thorn* ’oka, piikki’) viittaa ennemminkin kantasanaan *piikki*. Koska sanaa *piikki* voidaan KS:n mukaan kuvaannollisesti käyttää ’loukkaavasta, ärsyttävästä tms. asiasta’, *Piikko*-nimisen kääpiön voidaan laajasti tulkiten ajatella olevan prinssi Koorinille ikään kuin *piikki lihassa*. Kääpiölle on nimittäin annettu ankara määräys valvoa, ettei Koorin onnistu soluttautumaan keskelle taistelua, ja tämän seurauksena kääpiö ja myöhemmin *Koorin Ukkosnyrkkinä* tunnettu prinssi ajautuvat ilmitappeluun.

Nimi *Huopikka* assosioituu vahvasti huopatuksiksi nimitettyihin *huopikkaisiin*, joiden yksikkömuoto kuitenkin on KS:n mukaan virallisesti *huopikas* tai *huovikas*. Käsitötarvikeliike Lankava tosin myy myös *Huopikka*-nimistä huovutettua villalankaa (Lankava.fi). Vastaavanlaisia konnotaatioita syntyy myös *Huopikan* alkuperäiskielisestä muodosta *Duffle*, joka muistuttaa englannin kielen sanaa *duffel* ’duffeli’. Tällä tarkoitetaan eräänlaista villakangastakkia, tai kuten KS sanan määrittelee, ’erästä kaksinkertaista päällystakkikangasta sekä siitä tehtyä takkia, duffelitakkia’ (KS s.v. *duffeli*).

Selvää äännteellistä muuntelua aineistossani esiintyy nimessä *Rapanhapakko* sekä lisäksi väärin kuulluissa nimissä *Billian* ja *Trillian* (ks. luku 3.3.). Jälkimmäiset ovat väännöksiä

Narnian prinssin nimestä *Rilian*, joten huomataan, että konsonantti *l* on molemmissa äännteellisen muuntelun seurauksena kahdentunut, ja nimen ensimmäinen äänne on joko vaihdettu toiseen ($r > b$), tai sen eteen on ilmestynyt kokonaan uusi äänne (*t*). Äänteen vaihtamista hyvin läheisesti muistuttava nimenmuodostustapa on metateesi eli äänneiden tai tavujen paikanvaihto. Tällä tavoin on muodostettu nimi *Rapanhapakko*, jossa ensimmäinen ja kolmas tavu ovat vaihtaneet paikkaa, ja yhdysnimen osina toimivat siis metateettiset muodot sanoista *hapan* ja *rapakko*. Motivaationa äännteellisen muuntelun käytölle toimii Bertillsin (2003: 132) mukaan ennen kaikkea humoristisuus, mutta lisäksi se tehostaa nimen vaikutusta.

Kontaminaatiolla tarkoitetaan sananmuodostuskeinoa, jossa kaksi erillistä sanaa tai ilmausta yhdistyvät uudeksi sanaksi tai ilmaukseksi (Tieteen termipankki). Tällainen muodostelma on englannin kielen sanoista *rabid* 'kiihkeä, raivokas' ja *balderdash* 'hölynpöly' koostuva nimi *Rabadas* (alkuperäiskielellään englanniksi *Rabadash*) (ks. Lindskoog 2006: 147), kuten myös hahmonnimien *Tars* ja *Aslan* yhdistelmä *Tarslan*. Näiden lisäksi nimi *Pilvenkäinen*, joka on selvästi johdettu *pilvi*-sanasta, voidaan ajatella eräänlaiseksi kontaminaatioksi esimerkiksi sanojen *menninkäinen*, *hippiäinen*, *tiitiäinen* tai *pörriäinen* kanssa. Nimi *Pilvenkäinen* assosioituu nimenomaan hyvin pieneen pilveen, ja melko pieniä ovat myös kaikkien edellä mainittujen sanojen tarkoitteet. *kAinen*-johtimia esiintyykin useimmiten affektisissa substantiiveissa, jotka voivat ilmaista muun muassa juuri deminutiivisuutta eli pienuutta (VISK § 206, 210). Myös alkuperäiskielisen nimen *Cloudbirth* loppuosa *birth* 'syntymä' herättää mielikuvia jostakin pienestä, mikä lienee vaikuttanut taustalla nimen kääntämisessä.

Bertillsin (2003) aineistossa äännteellistä muuntelua ja kontaminaatiota sen enempiä kuin lyhentämistäkään ei juuri esiinny, joten niitä ei ole ollut tarpeellista luokitella erikseen nimenmuodostuksen yhteydessä. Sen sijaan Korkiakosken (2010) tutkielmassa esiin nousevat niin lyhentäminen (mm. *Akvavitix* > *Akva*), äänteen vaihto (*Duplicata* vrt. engl. *duplicate* 'kahdentua, kopioida'; $a < e$), metateesi (*Obelix* vrt. *obeliski*; $ks < sk$) kuin kontaminaatiokin (*hyvä* + *Yvonne* > *Hyvonne*). Näiden lisäksi Korkiakosken aineistossa esiintyy omastani poiketen myös kirjainten ja sanojen sekoittamista (*Walt Disney* > *Tadsylwine*; *fix spray* 'suoja-aine' > *Sprayfix*) sekä autenttisten nimien lainaamista ja muokkaamista (*Tiffany Jones* > *Tiffanis Jonesis*).

5. NIMIEN ALKUPERÄ JA NIMEÄMISPERUSTEET

Nimenannon yhteydessä painavat yhteisölliset arvot, joten nimenantajan kansallisuus, äidinkieli, uskonnollinen vakaumus ja sosiaalinen asema voivat osaltaan vaikuttaa nimen valintaan (Ainiala ym. 2008: 19). Tosielämässä nämä saattavat kuitenkin myös johtaa harhaan, kun taas kirjallisuudessa niillä usein oletetaan olevan jokin tarkoitus narratiivin kannalta. Toisin kuin henkilönnimien yleensä, kaunokirjallisuuden hahmojen nimien muoto ja sisältö saattavat ilmaista nimenkantajaan liittyviä merkityksiä sekä denotatiivisella että konnotatiivisella tasolla ja tarjota siten olennaista lisätietoa hahmon ymmärtämiseksi (Bertills 2003: 100). Usein myös konteksti saattaa tuoda oman lisänsä leksikaalisiin merkityksiin ja jopa muuttaa niitä (Bertills 2003: 134).

Nimeämisperusteilla tarkoitetaan niitä asiaperusteita, joiden mukaan nimi on annettu, ja niiden kautta voidaan saada tietoa siitä, miksi nimenantaja on valinnut kyseiselle tarkoitteelle juuri tietyn nimen. Usein nimeämisen perustana on jokin erityispiirre, joka riittävän selvästi erottaa tarkoitteen muista samanlaisista. (Ainiala ym. 2008: 37–38.) Lewisin kerrotaan olleen kaiken ikäänsä hyvin viehtynyt nimistä, ja fiktiota kirjoittaessaan hän halusi valita hahmoilleen nimet, jotka sopivat niiden persoonallisuuteen ja ulkonäköön (Downing 2005: 129–130). On kuitenkin huomattava, että useimmissa tapauksissa ei voida varmasti tietää, mitkä olivat kirjailijan ensisijaisia tarkoituksia hänen muodostaessaan nimiä, joten viime kädessä teorit nimeämisperusteista pohjautuvat arvauksiin ja tulkintoihin (Bertills 2003: 70).

Kun nimenmuodostuksessa on käytetty reaalimaailman henkilönnimistöä, voidaan puhua *konventionaalisista nimistä* ja sanastoa hyödynnettäessä *appellatiivisista nimistä* (Bertills 2003: 73, 79). Termiä *imaginary names*, jonka olen suomentanut *sepitettyiksi nimiksi*, Bertills (2003) käyttää nimistä, joilla ei ole transparenttia semanttista sisältöä. Usein ne ovat mahdollisesti kirjailijan mielikuvituksen tuotetta, mutta voivat siitä huolimatta muistuttaa foneettiselta muodoltaan standardikielen sanoja ja herättää niin lingvistisiä kuin ei-lingvistisiäkin konnotaatioita. Esimerkiksi nimet *Filifjonkan* 'Vilijonkka' ja *Ti-ti-oo* 'Ti-ti-uu' ovat sepitettyjä, sillä ne eivät sisällä olemassa olevia kielen sanoja. Nimen *Filifjonkan* loppuosa *fjonkan* muistuttaa kuitenkin muun muassa ruotsin sanoja *fjomp* 'tollo,

tolvana', *ffolla* > *ffollig* 'naismainen' sekä *ffanta* 'hölmö', kun taas *Ti-ti-oo* jäljittelee selvästi linnun ääntelyä. (Bertills 2003: 74–75, 147.)

Kuten kerroin luvussa 2.1., kaunokirjallisuuden nimet voidaan luokitella suhteessa reaalimaailman nimistöön esimerkiksi jakamalla ne Ainialan ym. (2008: 334) tapaan autenttisiin, realistisiin ja keinotekoiisiin nimiin sekä lainanimiin. Tästä tutkimuksesta olen jättänyt pois autenttiset eli reaalimaailman tarkoitteisiin viittaavat nimet (Narnia-kirjojen tapauksessa mm. *Kolumbus* ja *Platon*) sekä muun kirjallisen perinteen fiktiivisiin hahmoihin viittaavat intertekstuaaliset lainanimet (mm. *Aladdin*, *Odysseus*, *Bacchus* ja *Sherlock Holmes*). Seuraavissa alaluvuissa käsittelen siis ainoastaan realistisia mutta epäautenttisia nimiä sekä keinotekoisia nimiä, joista viimeksi mainitut voivat olla niin sanomanttisesti läpinäkyviä, toiseen kieleen pohjautuvia kuin täysin seipitettyjä.

5.1. Realistiset nimet

Kaunokirjallisuudessa genre ja hahmot liittyvät toisiinsa, ja muun muassa fantasiakirjallisuudessa esiintyy tyypillisesti enemmän keinotekoisia nimiä kuin realistista maailmaa kuvaavissa genreissä, joissa käytetään useimmiten konventionaalista nimistöä (Bertills 2003: 41). Narnia-kirjoissa esiintyvistä fiktiivisistä hahmoista englantilaiset edustavat tarinassa reaalimaailmaa, ja siksi heillä on lähtökohtaisesti myös reaalimaailman nimistöä mukailevat nimet, kuten seuraavaksi huomataan.

Varhaisimmassa luonnoksessaan *Velhosta ja leijonasta* Lewis aloitti tarinan näin: ”Tämä kirja kertoo neljästä lapsesta, joiden nimet ovat Ann, Martin, Rose ja Peter. Mutta ensimmäiseen se kertoo Peteristä, joka oli nuorin.” Kun Lewis melkein kymmenen vuotta myöhemmin palasi jälleen muistiinpanojensa pariin, hän vaihtoi nimet *Peteriksi*, *Susaniksi*, *Edmundiksi* ja *Lucyksi*, niin että alun perin nuorimmasta Peteristä tuli nyt sisarusjoukon vanhin. Nimien taustalla oli luultavasti Lewisin pyrkimys valita hahmoille tavalliset, englantilaisille lapsille tyypilliset nimet, joihin nuorimpienkin lukijoiden olisi helppo samais-
tua. (Downing 2005: 143; Kirk 2005: 26.)

Pidän mahdollisena, että Lewisin veljesten lapsina kehittämän Eläinmaan sankari Peterhiiri on saattanut hyvinkin myötävaikuttaa *Peter*-nimen valikoitumiseen henkilöhaahmolle, jolla on tarinassa tärkeä rooli. Vaikkei lopullinen versio *Velhosta ja leijonasta* kerrokaan ”enimmäkseen Peteristä”, tulee Peter Pevensiestä kuitenkin Narnian ylikuningas Peter Suuri (engl. *Peter the Magnificent*), jolla on valta kaikkien hänen jälkeensä tulevien kuninkaiden yli. Nimi *Peter* saa lisämerkitystä myös *Narnian viimeisessä taistelussa*, kun maailman loppuessa Aslan pyytää Peteriä ylikuninkaana sulkemaan hänen maansa ja kuolleen Narnian välisen oven. Kohtaus, jossa Peter sulkee oven ja lukitsee sen kultaisella avaimella, voidaan Downingin (2005: 143; ks. myös Lindskoog 2006: 213) mukaan ajatella viittaukseksi Matteuksen evankeliumiin, jossa Jeesus kertoo apostoli Pietarille (engl. *Peter*) antavansa tälle taivasten valtakunnan avaimet.

Lewis omisti *Velhon ja leijonan* kummitytölleen Lucy Barfieldille, joten ei liene sattumaa, että nuorin Pevensie, hyväsydäminen, urhea pikkutyttö, joka näkee Aslanin useammin kuin muut ja ymmärtää häntä parhaiten, on myös nimeltään *Lucy* (Downing 2005: 143; Kirk 2005: 92–93). Sukunimen *Pevensie* puolestaan epäillään juontavan juurensa Englannin etelärannikolla sijaitsevaan Pevensey-lahteen, jossa normannit laskivat maihin vuonna 1066 ja muuttivat siten Englannin ikiajoiksi samaan tapaan kuin Pevensiet Narnian (Kirk 2005: 87; Lindskoog 2006: 128). Mahdollisesti *Pevensie* on myös kunni-anosoitus Rudyard Kiplingin romaanille *Puck of Pook's Hill*, jossa kaksi sisarusta asuu Pevenseylahden rannalla, sillä myös tämän kertomuksen lapsia kutsutaan teoksessa Aadamin pojaksi ja Eevan tyttäreksi (Kirk 2005: 87–88).

Pevensien sisarusten nimien tavoin useimmat muutkin englantilaisten hahmojen nimet edustavat hyvin tyypillistä englantilaista nimistöä. Etunimet *Adela, Alberta, Andrew, Anne, Betty, Clarence, Edith, Eleanor, Eustace, Frank, Harold, Helen, Ivy, Jill, Letitia, Mabel, Margaret, Marjorie, Polly* ja *Sarah* sekä sukunimet *Blakiston, Carter, Featherstone, Garrett, Kirke, Pennyfather, Plummer* ja *Preston* ovat kaikki Britanniassa käytössä olevia nimiä, samoin kuin *Cholmondelyn, Pölkyn* ja *Pylväsen* alkuperäiskieliset muodot *Cholmondeley, Pole* ja *Bannister* (Lempiäinen 1999; Oxford Reference; Turner 2011). Myös sukunimet *Jackle, Lefay, Macready* ja *Scrubb* ’Ruikku’ antoivat joissakin tietokannoissa viitteitä mahdollisesta esiintymisestä reaali maailmassa, mutta ainakin *Ketterley*,

Sorner, Spivvins ja *Winterblott* ovat käsitykseni mukaan ennemmin Lewisin muunnelmia konventionaalisesta nimistöstä kuin suoraan sieltä lainattuja.

Lindskoog (2006: 129) muun muassa kertoo, että professori Kirken taloudenhoitajatar rouva Macready on saanut innoituksensa Lewisin perheen Irlannin aikaisesta taloudenhoitajattaresta, joka oli nimeltään rouva McCreeedy. Andrew-enon huonomaineinen kummitäti rouva Lefay sen sijaan on mitä luultavimmin nimetty joko kuningas Arthurin pahan ja juonittelevan sisarpuolen Morgan le Fayn tai walesilaisen merenjumalatar LeFayn mukaan. Kuningas Arthurin tarinat kuuluivat Lewisin suosikkeihin, mutta toisaalta vanhan rouva Lefayn yhteys mereen puhuu myös merenjumalatar LeFayn puolesta. Vanha rouva Lefay nimittäin luovutti kuolinvuoteellaan Andrew-enolle rasian, jossa oli kadonneelta Atlantikselta peräisin olevaa toisen universumin tomua. (Kirk 2005: 86–87.)

Professori Kirken nimen taustalla on Lewisin suuresti ihailema opettaja, eläkepäiviään Surreyn maaseudulla viettänyt William Kirkpatrick, jonka yksityisoppilaaksi hänet lähetettiin 15-vuotiaana (Kirk 2005: 19–20; Lindskoog 2006: 129). Etunimi *Digory* lienee Lewisin muunnelma nimestä *Diggory* ja heijastelee hänen suhdettaan omaan nimeensä: heti *Taikurin sisarenpojan* alussa Digoryn esittäytyttyä Polly hämmästelee nimeä ja sanoo sitä hassuksi (TS: 10; Downing 2005: 144). Myös *Eustace Clarence* erottuu joukosta sievistelevällä mahtipontisuudellaan. Tämä on ollut Lewisilta tarkoituksellinen valinta, mikä käy ilmi jo ensimmäisestä lauseesta, kun hahmosta puhutaan: ”Oli kerran poika, jonka nimi oli Eustace Clarence Ruikku, ja hän melkein ansaitsi sen.” (KM: 9; Downing 2005: 144.) Digi- ja väestötietoviraston tietojen mukaan *Ruikkua* ei esiinny suomalaisessa sukunimistössä, kun taas Jillin suomeksi käännetty sukunimi *Pölkky* on käytössä oleva, joskin harvinainen suomalainen sukunimi (Nimipalvelu). Eustacen hahmoon ja sukunimeen *Ruikku* palaan myöhemmin transparenttien nimien yhteydessä.

Jill on mahdollisesti saanut nimensä Jill Flewettilta, yhdeltä niistä koululaisista, jotka oleskelivat Lewisin luona toisen maailmansodan ilmapommitusten aikana. Tästä Jillistä tuli myöhemmin näyttelijä, ja Lewisin veljekset pysyivät pitkään yhteydessä hänen kanssaan. (Downing 2005: 144; Kirk 2005: 94.) Narnia-kirjojen Jill astuu mukaan tapahtumiin Eustacen toverina kokeilukoulussa, niin sanotussa yhteiskasvatuskoulussa, jossa opettajien pyrkimys nykyaikaisuuteen on mennyt niin pitkälle, että oppiminen on puutteellista,

sääntöjä ei juuri ole ja häiriköt saavat rauhassa kiusata muita (Kirk 2005: 54). Tällaisia kiusantekijöitä ovat muun muassa Edith Jackle ja iso Pylvänen.

Lindskoogin (2006: 145) mukaan Edith Jacklen sukunimellä *Jackle* viitataan oletettavasti sakaaleihin (engl. *jackal*), Aasian ja Afrikan alueella eläviin villikoiriin. Kun ihmisestä puhutaan metaforisesti sakaalina, tarkoitetaan sellaista ihmistä, joka tekee pahoja asioita toisten hyväksi, ja juuri näin tekee Edith Jackle jahdatessaan Jillia ja Eustacea saaliiksi koulukiusaajille. Etunimeä *Edith* kantaa Edith Jacklen lisäksi toinenkin saman koplan jäsen, Edith Winterblott. Iso Pylväsen (engl. *Big Bannister*; *bannister* 'kaide') nimi määrittelee luonon mielikuvaa kantajansa suuresta koosta, ja tämän merkityksen välittäminen selittää sen korvaamisen vastaavaa merkitystä kantavalla suomenkielisellä vastineella. Deskriptiivisyydestään huolimatta *Pylvänen* on todellisuudessaakin Suomessa käytössä oleva sukunimi (Nimipalvelu).

Lontoolaisen ajurin nimi *Frank* kuvastaa jopa hieman koomisesti kyseisen hahmon tavallisuutta. Hahmo, johon on alusta lähtien viitattu vain nimettömänä *ajurina*, vaikuttaa hyvin epätodennäköiseltä valinnalta Narnian ensimmäiseksi kuninkaaksi, ja myös kruunauksen yhteydessä esiin nouseva nimi kuulostaa varsin proosalliselta uuden maan hallitsijalle. Lewis on kuitenkin huomauttanut, että alkujaan nimitys *frank* on nimenomaan yhdistetty aatelisherroihin, nimittäin frankkeihin, jotka hallitsivat Englantia normannivalloituksen jälkeen ja jotka edustivat aristokraattista ideaalia lempeydestä, kohteliaisuudesta ja rehellisyydestä. Myöhemmin sanan merkitys on kaventunut tarkoittamaan 'rehellistä ja suorapuheista jopa tavalla, josta muut ihmiset eivät ehkä pidä' (Oxford Advanced Learner's Dictionary = OALD s.v. *frank*). Narnian nöyrä, mutkaton ja rehellinen kuningas Frank edustaa kuitenkin sanan alkuperäistä määritelmää mitä parhaimmalla tavalla. (Downing 2005: 131–132.) Sanan *frank* englanninkieliseen merkitykseen perustuu myös yksittäinen viittaus kuningas Frankiin kääntäjän poikkeuksellisesti suomentamalla nimellä *Vilpitön*.

Viimeisiksi selkeästi konventionaaliseen nimistöön pohjautuviksi hahmonnimiksi aineistossani olen luokitellut italialaisen miehennimen *Camillo* (Narnia-kirjoissa mainitaan muuan *Camillo*-niminen puhuva jänis) sekä Kaspianin opettajan, *tohtori Corneliuksen*, jonka nimi *Cornelius* esiintyy reaali maailmassa niin etu- kuin sukunimenäkin

(Lempiäinen 1999: 68; Turner 2011: 92). Tämä lyhyt ja paksu, pitkäpartainen mies, jonka kasvot näyttävät ”hyvin viisailta, hyvin rumilta ja hyvin ystävällisiltä” (PK: 59), on todellisuudessa puoliksi kääpiö, mutta hän on joutunut salaamaan sen, koska Miraz on karkottanut maasta vanhan Narnian puhuvat eläimet ja muun alkuperäisen väestön. Salaa tohtori Cornelius on kuitenkin urhea vallankumouksellinen, joka punoo juonia Mirazin syöksemiseksi vallasta, opettaa Kaspianille oikeaa historiaa ja järjestää hänen pakonsa Mirazin suunnitellessa prinssin murhaa. (Kirk 2005: 107.) Nimi *Cornelius* tuo Downingin (2005: 133) mukaan mieleen Cornelius Agrippan, 1500-luvulla eläneen kristityn oppineen, joka uskoi, että ihminen voi hallita tietyn määrän magiaa vahingoittamatta sieluaan. Myös tohtori Cornelius hallitsee hitusen magiaa, joten nimen voidaan Downingin mukaan ajatella olevan vihje hahmon moraalisisestä laadusta.

Vaikka konventionaalisiin nimiin ei lähtökohtaisesti sisällykään hahmosta kertovaa semanttista sisältöä, konnotatiivisella tasolla ne ankkuroivat nimenkantajan johonkin sosio-kulttuuriseen kontekstiin (Bertills 2003: 46). Edellä kuvatut etunimet lokalisoituvat melko helposti Englantiin, sillä sen lisäksi, että ne ilmeisesti olivat tavallisia nimiä Lewisin aikaan, ne vaikuttavat ainakin jossakin määrin olevan sitä edelleen. *Eustacea* ja *Margarieta* lukuun ottamatta ne kaikki nimittäin mainitaan Turnerin (2011) kokoamien, reilu 7000 Britanniassa suosituimman lapsennimen joukossa, mukaan lukien narnialaisten hahmojen nimet *Cornelius* ja *Camillo*. Lisäksi mukana ovat tässä luvussa sukuniminä käsitellyt *Carter* ja *Preston*, sekä Narnia-kirjoihin linkitetyt *Caspian* ja *Aslan*.

5.2. Keinotekoiset nimet

Seuraavaksi käsittelen aineistossani esiintyviä keinotekoisia nimiä eli kirjailijan teostaan varten luomia, fiktiivisiin tarkoituksiin viittaavia nimiä. Ensimmäisessä alaluvussa painaudun semanttisesti läpinäkyviin sekä suomen kielen appellatiiveihin selvästi assosioituviin nimiin, ja toisessa alaluvussa luon katsauksen nimiin, jotka mitä luultavimmin näyttävät lukijalle semanttisesti merkityksettöminä.

5.2.1. Transparentit nimet

Useimmat Narnia-kirjojen transparentit nimet kuvastavat hahmoja jollakin tavalla, joskaan kaikissa tapauksissa nimen valinnalle ei anneta yksiselitteisiä perusteita. Deskriptiiviset nimet ovat tyypillisiä erityisesti eläimille, joista ainoastaan kolmen hahmon nimessä ei ilmene onomatopoeettisuutta tai semanttisesti läpinäkyviä elementtejä. Nämä poikkeukset ovat *Camillo*, *Maugrim* ja *Destrier*. Eläinten lisäksi semanttisesti merkityksellisiä nimiä esiintyy myös olennoilla, erityisesti kääpiöillä ja kentaureilla, sekä jokusella ihmisellä niin Englannissa kuin Narnian maailmassakin.

Tekstin selkeyttämiseksi olen jakanut luvun ulkonäköön viittaaviin, ominaisuuksiin viittaaviin ja muihin transparentteihin nimiin. Kaikissa näissä olen huomioinut nimien alkuperäiskieliset muodot omien tulkintojeni tueksi.

5.2.1.1. Ulkonäköön viittaavat nimet

Eläinten nimistä erityisesti *Hiutale*, *Inkivääri*, *Juormukas*, *Musta*, *Siivekäs*, *Sulkatakki* ja *Tupsukorva* on helppo tulkita kantajansa ulkonäköä kuvaaviksi. Hiutale ja Musta, joukon ainoat tavalliset eläimet, tavataan ensimmäisen kerran, kun Alamaan kuningatar vihreäviittainen ja lumottu prinssi Rilian ratsastavat Jilliä, Eustacea ja Rapanhapakkoa vastaan vuorilla lähellä Ettinsmoorin nummia. Prinssi Rilianin, mustaan haarniskaan sonnustautuneen ja silmikko alhaalla kulkevan, täysin puhumattoman ritarin hevonen on musta kuin hiili, mikä selittää myös sen nimen *Musta* (engl. *Coalblack* 'hiilenmusta'). Hänen seuraalaisensa puolestaan, tavattoman kaunis nainen, jolla on yllään ”hulmuava, häikäisevän vihreä puku” (HT: 120), ratsastaa lumivalkoisella kimolla, jonka nimi *Hiutale* (engl. *Snowflake* 'lumihiutale') viittaa *Mustan* tapaan selvästi eläimen värytykseen. Samaa sarjaa on myös *Narnian viimeisessä taistelussa* vale-Aslanin joukkoja korkeasta asemasta edustava *Inkivääri* (engl. *Ginger* 'inkivääri, punatukkainen'), roteva kellanpunainen kissa, joka menettää puhekykynsä ja muuttuu tavalliseksi eläimeksi katsoessaan silmiin demonijumala Tarsia.

Tupsukorva on *Prinssi Kaspiassa* esiintyvä, miltei terrierin kokoinen puhuva orava, jonka nimi niin ikään kuvastaa selvästi kantajansa ulkonäköä. KS:n mukaan sana *tupsukorva* nimittäin tarkoittaa sekä 'eläimen korvaa, jossa on tupsu' että 'tupsukorvaista eläintä, erityisesti oravaa tai ilvestä'. Alkuperäiskielinen nimi *Pattertwig* (engl. *patter* 'rapsahdella, tepsutus, pajattaa', *twig* 'havu, varpu, pieni oksa') sen sijaan viittaa hahmon aiheuttamiin ääniin, niin puunoksilla tepsuttaviin jalkoihin kuin lörpöttelevään kieleenkin (Downing 2005: 140).

Selvä alkuperäiskielen ja käännöksen välinen merkitysero on *Tupsukorvan* ohella myös mäyrä Juormukkaan (engl. *Trufflehunter*) nimessä. Sanaa *juormukas* esiintyy suomen kielessä ainakin karjalan murteessa, jossa sen merkitys on 'juovikas, uurteinen' (Suomen murteiden sanakirja = SMS s.v. *juormukas*). Muoto *juormu* 'juova' löytyy myös Karjalan kielestä (Karjalan kielen sanakirja = KKS s.v. *juormu*). Tällä viitataan mäyrän pään kuonosta niskaan kulkeviin mustiin juoviin. Yleiskielessä käytössä ovat KS:n mukaan muodot *juomu* > *juomuinen* ja *juova* > *juovainen*, *juovikas*, joista muoto *juo(r)mukas* voidaan myös ajatella eräänlaiseksi kontaminaatioksi. Alkuperäiskielinen *Trufflehunter* puolestaan tarkoittaa sananmukaisesti 'tryffelinmetsästäjää'. *Prinssi Kaspiassa* Juormukas perustelee omaa vakaata luonnettaan sanomalla epäluuloiseksi ja katkeraksi äityneelle kääpiö Nikabrikille:

"Te kääpiöt olette yhtä huonomuistisia ja unohtavaisia kuin ihmiset itse. Minä olen kuin olenkin eläin, ja kaiken lisäksi mäyrä. Me emme muutu. Me pysymme uskollisina." (PK: 90–91.)

Yhdyssanaa *sulkatakki* KS ei tunnista, mutta on selvää, että vastaavalla erisnimellä viitataan Sulkatakin valkoiseen höyhenpeitteeseen, joka peittää sen kehoa metaforisena takkina. Kyseinen hahmo on nimittäin puhuva pöllö, niin iso, että seisossa se on "kookkaan kääpiön mittainen", ja pöllötovereidensa tavoin sillä on tapana puhua osittain riimitellen: "Älkää sanoko halaistua sanaa kadonneesta prinssistä. Selitän myöhemmin miksi. Ottakaa puheeksi jokin muu, jokin muu. Tu-huu. Mikä tehtävä meille avautuu." (HT: 54, 58.) Alkuperäiskielinen nimi *Glimfeather* on merkitykseltään samoilla jäljillä. Se muodostuu englanninkielisistä kantasanoista *glimmer* 'kimaltaa' ja *feather* 'sulka, höyhen', ja viittaa siten hahmon kuunvalossa kimaltaviin höyheniin (Downing 2005: 140).

Nimi *Siivekäs* (engl. *Fledge; fledgling* 'lentämään opetteleva linnunpoikanen', *fledged* 'lentokykyinen lintu'), jonka Aslan antaa Mansikalle, ajurin hevoselle ja Narnian ensimmäiselle puhuvalle hevoselle muutettuaan tämän siivekkääksi hevoseksi, tiivistää yhteen sanaan hahmon ulkomuodon ja samalla myös identiteetin muutoksen. *Siivekkään* ohella kuitenkin myös nimi *Mansikka* on mahdollisesti valittu hevosen ulkonäön vuoksi. Downingin (2005: 139) mukaan *Strawberry* (engl. *strawberry* 'mansikka') on nimittäin hyvin tavallinen nimi tietynvärisillä hevosilla, joiden punaruskea ja valkoinen karva antaa niiden karvapeitteelle vaaleanpunertavan sävyn. Myyrien päällikkö Liljakämmentään (engl. *Lilygloves; lily* 'lilja', *gloves* 'käsineet') ulkoista olemusta ei kirjoissa sen kummemmin kuvailla, mutta Downing (em.) pitää melko perusteltuna olettamuksena, että hahmon etutassut olisivat väriltään valkoiset ja toisivat näin mieleen valkoisen liljankukan.

Ihmisten nimistä ulkonäköä kuvaavia ovat luvussa 5.1. käsitellyn *iso Pylväsen* ohella *Ilgamut Ristihuulinen* sekä ”*Nyppy*” *Sorner*. ”*Nyppy*” *Sornerin* epävirallinen lisänimi *Nyppy* viittaa kantajansa jonkinlaisiin näppylöihin, sillä alkuperäiskielinen *Spotty* saa englannin kielessä muun muassa merkitykset 'finninaamainen' ja 'pilkullinen'. Kalormenilaisen tarkaanin *Ilgamut Ristihuulisen* lisänimi *Ristihuulinen* sen sijaan kertoo oletettavasti huulihalkiosta.

5.2.1.2. Ominaisuuksiin viittaavat nimet

Eläinten ja olentojen nimistä hahmon ominaisuuksiin viittaavia ovat nähdäkseni ennen kaikkea *Luikuri*, *Metku*, *Myrskytuuli*, *Pitkäsilmä*, *Pukari*, *Pulma*, *Päärly*, *Rapanhapakko* ja *Teräpää*, luultavasti myös *Mutuska*, *Möyry* ja *Räähkö*. Näistä *Myrskytuulta*, *Mutuskaa* ja *Rapanhapakkoa* lukuun ottamatta kaikki esiintyvät ainoastaan sarjan viimeisessä osassa *Narnian viimeinen taistelu*. Downingin (2005: 139) mukaan nimi *Myrskytuuli* (engl. *Glenstorm; glen* 'laakso, notko', *storm* 'myrsky, rynnistää') selittää itsensä heti, kun tämä majesteettinen hahmo nähdään tarinassa ensimmäisen kerran: Kaspian ja hänen kumppaninsa ovat saapuneet metsäiseen vuorensolaan, jossa kutsuvat *Myrskytuulta* nimeltä, ja pian voimistuva kavioiden kopse yltyy niin kovaääniseksi, että koko laakso

tuntuu tärisevän. Nimi viittaa siis suurikokoisen kentaurin aiheuttamiin ääniin, jotka syntyvät tämän rynnistäessä notkoon vieraitaan tapaamaan.

Myös Mutuskan (engl. *Mullgutherum*), joka on yksi Alamaan maahisista, nimen syy selviää käsitykseni mukaan heti nimen mainitsemisen jälkeen. Lumottu prinssi Rilian nimittäin huutaa tälle portaikon toisesta päästä: ”Mitä sinä oikein elämöit siellä, Mutuska? - - Minun korkeuteni sallii nyt ennen muuta että minua totellaan, senkin mutisija.” (HT: 205–206.) Koska hahmosta ei juuri tämän enempää kerrota, oletan nimen viittaavan Rilianinkin mainitsemaan mutisemiseen, joka tarkoittaa ’hiljaisella ja epäselvällä äänellä puhumista’ (KS s.v. *mutista*).

Rapanhapakon (engl. *Puddleglum*; *puddle* ’rapakko’, *glum* ’synkkä, vakava’) nimi sen sijaan avautuu helposti. Yhdysnimi koostuu sanojen *hapan* ja *rapakko* metateettisista muodoista (ks. luku 4.2.), joista *rapakko* viittaa suistokaisten soiseen elinympäristöön ja *hapan* niille tyypilliseen pessimistiseen elämänkatsomukseen. Lewisin kertoman mukaan hahmo pohjautuu hänen puutarhuriinsa Fred Paxfordiin, ja on siten Narnia-kirjojen ainoa hahmo, jolla on suora esikuva todellisessa maailmassa (Downing 2005: 53). Paxfordin lailla Rapanhapakkokin odottaa aina pahinta, kuten seuraavassa hyvän yön toivotuksessa Eustacelle ja Jillille (joilla sivumennen sanoen on äärimmäisen hyvä olla):

”No siinä sitä nyt ollaan. Parempaa me emme voi tarjota. Peti on kylmä ja kova. Ja melko varmasti kosteakin. Ette todennäköisesti nuku silmällistäkään, vaikkei nyt tulisikaan ukkosmyrskyä tai tulvaa tai vaikkei telttä kaatuisikaan päällemme, niin kuin tiedän usein tapahtuvan. Yrittäkää pois panna parastanne.” (HT: 91–92.)

Pessimismistään huolimatta Rapanhapakko on kuitenkin järkevä sekä rohkea kuin leijona, mistä syystä hänet valitaan oppaaksi matkalle Jillin ja Eustacen etsiessä prinssi Riliania. Niin toivottomalta kuin hän saakin tilanteen vaikuttamaan, lähtee hän matkaan ylättäen miltei innoissaan:

”Tämä tekee minulle hyvää. Kaikki sanovat – tarkoitan että kaikki muut suistokaiset sanovat – että minä olen liian huikentelevainen enkä ota elämää kyllin vakavasti. - - ’Rapanhapakko’, he sanovat. ’Sinä olet kerta kaikkiaan liian täynnä pontta ja puhtia ja hyvää tuulta. Sinun pitäisi oppia, ettei elämä ole pelkkää sammakkoviillokkia ja ankeriaspiirasta.’” (HT: 104.)

Juuri Rapanhapakko palauttaakin heidät aina oikealle tielle lukuisilta harhapoluiltaan, ja ainoastaan hänen järkähtämätön uskonsa hyvyyteen pelastaa lopulta koko joukon vihreäviittaisen kynsistä. Noita on saanut heidät uskomaan, ettei Aslania ja koko Ylämaailmaa ole olemassakaan, mutta vielä tämän harhan vallassakin Rapanhapakko valitsee mieluummin ”leikkimaailman”: ”Minä olen Aslanin puolella, vaikkei olisi olemassakaan mitään Aslania - - Minä aion elää niin narnialaisittain kuin ikinä kykenen, vaikkei Narniaakaan olisi olemassa.” (HT: 249.)

Metku on puhuva apina, joka sysää Narnian tuhoon johtaneet tapahtumat liikkeelle löytäessään lammesta leijonantaljan ja pakottaessaan yksinkertaisen Pulma-aasin tekeytymään sen avulla Aslaniksi. Narnialaiset, jotka eivät ole tavanneet todellista Aslania, ovat helposti petkutettavissa, ja yhdessä maahan tunkeutuneiden kalormenilaisten kanssa Metku alkaa kehitellä juonta kuningas Tirianin syöksemiseksi vallasta. Nimensä mukaisesti Metku on salakähmäinen, kaksinaamainen ja manipuloiva, mihin hahmon aloittamien vallanhimoisten toimenpiteiden ohella viittaa myös hahmon alkuperäiskielinen nimi *Shift* (engl. *shift* ’ailahdella, vaihtua, muutos’). Nimi *Pulma* (engl. *Puzzle* ’pulma, askarruttaa, saattaa ymmälle’) sen sijaan sopii erinomaisesti kiltille ja luottavaiselle, mutta vähä-älyiselle Pulma-aasille, joka tarkoittamattaan tulee aiheuttaneeksi niin paljon vahinkoa.

Yksisarvinen Päärly on kuningas Tirianin läheisin ystävä, älykäs, jalo eläin ja kiivas soturi, joka nimensä mukaisesti kuvataan yhtenä Narnia-kirjojen ylevimmistä olennoista. KS:n mukaan sana *päärly* on vanhahtava synonyymi sanalle *helmi*, mikä selittää yhteyden nimen alkuperäiskieliseen muotoon *Jewel* (engl. *jewel* ’jalokivi, helmi’). Päärlyn ohella myös kotka Pitkäsilmä ja kentauri Teräpää pysyvät uskollisesti Tirianin rinnalla lopun aikoina. Teräpää, joka kentaurien tapaan kykenee lukemaan viestejä tähdistä, varoittaa Tiriania lähestyvistä tuhosta:

”Eläissäni en ole nähnyt taivaankanteen kirjoitettuna niin hirvittäviä asioita kuin nyt joka yö tämän vuoden alusta lukien. Tähdet eivät puhu mitään Aslanin paluusta, eivät rauhasta eivätkä ilosta. - - Mutta viime yönä korviini ehätti huhu, jonka mukaan Aslan on palannut Narniaan. Herra, älkää usko koko tätä kertomusta. Niin ei voi olla. Tähdet puhuvat vain totuuden, mutta ihmiset ja eläimet valehtelevat.” (NVT: 29.)

Kuten mainitsin luvussa 4.2., nimi *Teräpää* on nähdäkseni johdettu sanasta *teräväpäinen*, joka puolestaan viittaa nokkeluuteen ja terävään älyyn. Tulkintaa tukee hahmon alkupe- räiskielinen nimi *Roonwit* (engl. *wit* 'säkenöivä äly, järki, ymmärrys'), jolla Downingin (2005: 140) mukaan viitataan hahmon syvälliseen tietämykseen muinaisista riimuista (engl. *rune*, lausutaan samoin kuin *roon*). Hallintopalatsi Cair Paraveliin hyökänneiden kalormenilaisten nuoli – myös teräväpäinen – tappaa Teräpään tämän ollessa matkalla kokoamaan narnialaisten joukkoja, ja kotka Pitkäsilmä välittää kuningas Tirianille hänen viimeiset terveisensä sekä tiedon Cair Paravelin valtaamisesta. Nimi *Pitkäsilmä* (engl. *Farsight*; *far* 'etäinen, kauas', *sight* 'näkeminen, näkymä') perustuu kyseisen hahmon silmiin, jotka näkevät sekä kauaksi että myös ihmisten läpi:

*Vain kotka Pitkäsilmä, jolla on tarkemmat silmät kuin kellään muulla elol-
lisella, huomasi tarkaani Risdan kasvot sillä hetkellä. Ja näkemästään Pit-
käsilmä heti käsitti, että Risda oli aivan yhtä hämmästyntynyt ja melkein yhtä
säikähtänyt kuin kaikki muutkin.*

*”Siinä on yksi niistä”, Pitkäsilmä mielti, ”jotka ovat kutsuneet avukseen
jumalia joihin eivät usko. Mitenkähän tuon miehen käy, jos hänen juma-
lansa todellakin ovat saapuneet?” (NVT: 184.)*

Luikuri-kettu (engl. *Slinky* 'hiiviskelevä') ja *Pukari*-niminen satyyri (engl. *Wraggle*) ovat pettureita, jotka loikkaavat kalormenilaisten puolelle viimeisessä taistelussa. KS:n mu- kaan sanan *luikuri* merkitys on 'joutava, perätön puhe', kun taas sanaa *pukari* käytetään 'varsinkin yhdyssanojen jälkiosana henkilöstä, joka esiintyy usein hyökkäävästi, haastaa riitaa ja sekaantuu tappeluihin'. Molemmat nimet kuvaavat siis kantajansa toimintaa var- sin hyvin ja toimivat ehkä myös sen enteenä. Petturi on näiden lisäksi myös kääpiö Räähkö (engl. *Griffle*), jonka nimen ajattelen johdokseksi sanasta *räähkä* 'törkeä, pahan- kurinen, kelvoton' (Suomen kielen etymologinen sanakirja = SKES s.v. *räähkä*). Tämä hahmo nimittäin toimii johtajana niille kääpiöille, jotka viimeisessä taistelussa päättävät pitää niin narnialaisia kuin kalormenilaisiakin vihollisinaan ja seisovat sivummalla soit- tamassa suutaan tunnuslauseenaan ”Kääpiöissä on kääpiöille kyllin”. Samaan joukkoon kuuluu myös luvussa 4.2. käsittelemäni kääpiö Möyry (engl. *Diggle*), jonka nimi lienee johdettu joko verbistä *möyrytä* tai *möyriä*.

Ihmisten nimistä hahmon ominaisuuksiin viittaavia nimiä ovat luvussa 5.1. käsitellyn *Edith Jacklen* ohella nimet *Lumijoutsen*, *Kelpo Olvin*, *Ram Suuri* ja *Ruikku*. *Lumijoutsen* (engl. *Swanwhite*; *swan* 'joutsen', *white* 'valkoinen') oli Narnian historiallinen

kuningatar, joka muistetaan yliluonnollisesta kauneudestaan, joten valkeuteen ja puhtautteen yhdistyvät nimenosat *lumi* ja *joutsen* kuvaavat kauneuden ohella todennäköisesti hahmon hyvyttä ja viattomuutta, luultavasti myös vaaleaverisyyttä. Arkkimaalaisen balladin mukaan Kelpo Olvin on ansainnut 'mainiota' ja 'verratonta' (ks. KS s.v. *kelpo*) merkitsevän lisänimensä taisteltuaan kaksipäisen Piira-jättiläisen kanssa ja muutettuaan sen kiveksi, millä lailla läheisen Piiravuoren kerrotaan syntyneen. Ram Suuri puolestaan on Sastran eli kuningas Koorin sekä hänen puolisonsa Aravisin poika, joka jää historiaan kaikista Arkkimaan kuninkaista maineikkaimpana. Lisänimi *Suuri* ei siis viittaa ainakaan ensisijaisesti kuninkaan suureen kokoon, vaan hänen merkittävyyteensä henkilönä.

Eustace Clarence, Pevensien sisarusten nuorempi serkku, on hienostelevien, sivistyneiden ja ehdottoman päihteettömien vanhempiensa ainoa lapsi, jonka epämiellyttävää persoonaa sukunimi *Ruikku* kuvastaa aluksi varsin hyvin. Oletettavasti *ruikuttaa*-verbistä johdettu sana herättää mielikuvan pahantuulisesta marisijasta, ja varsin samoilla linjoilla on myös alkuperäiskielinen *Scrub* (engl. *scrubby* 'surkea, kitulias'). Matka maailman ääriin Kaspianin Sarastus-laivalla on kuitenkin hyväksi Eustacelle, ja viisastelevasta, kerskailevasta ja komentelua rakastavasta pojasta tulee lopulta huomattavasti miellyttävämpi. Kun Edmund seuraavan kerran ottaa puheeksi Aslanin, Eustace huomaa, ettei nimi enää saakaan häntä vihaiseksi, ja pyytää serkultaan anteeksi aiempaa huonoa käytöstään. Tämä johtaa sovintoon ja keskusteluun Aslanista:

"Selvä", sanoi Edmund. "Meidän kesken puhuen et ole ollut puoliksikaan niin paha kuin minä silloin, kun ensimmäisen kerran tulin Narniaan. Sinä olit vain aasi, mutta minä olin petturi."

"No, älä sitten kerro minulle siitä", sanoi Eustace. "Mutta kuka Aslan on? Tunnetko sinä hänet?"

"Tuota – hän tuntee minut", sanoi Edmund. (KM: 141.)

Eri näkemys Eustacen muutoksesta parempaan on lopulta ainoastaan hänen äidillään Albertalla. Äidin mielestä nimittäin "Eustacesta oli tullut tavattoman arkipäiväinen ja ikävä" ja hän "arveli sen olevan noiden Pevensien lasten vaikutusta" (KM: 318).

Eustacen koulutoverin Jill Pölkyn sukunimeä *Pölkky* en edellisestä poiketen pidä hahmon ominaisuuksiin viittaavana nimenä, vaikka ensi näkemältä saattaisikin siltä vaikuttaa. *Pölkky* on melko suora käännös alkuperäiskielisestä nimestä *Pole* (engl. *pole* 'salko, tolppa, paalu, tanko'), mutta herättää samalla voimakkaita konnotaatioita tyhmydestä,

johtuen kaikei yhteydestä sanaan *pölkkypää* 'typerys, hölmö, tomppeli, tollo' (KS s.v. *pölkkypää*). Tyhmä Jill ei kuitenkaan missään tapauksessa ole, ja epäilenkin käännöksen tarkoituksena olevan ennemminkin luoda samankaltaisuutta Jillin ja hänen aisaparinsa Eustacen välille nimeämällä heidät rakenteellisesti, äänteellisesti ja semanttisesti toisiaan muistuttavilla nimillä (ks. Ainiala ym. 2008: 337). *Ruikkua* ja *Pölkkyä* nimittäin yhdistää sekä täsmälleen sama tavu- ja kirjainmäärä, tavurajalla esiintyvä soinniton geminaattaklusiili *-kk* että myös negatiivissävytteinen merkitys.

Sammons (2000: 317) on huomannut vastaavanlaisen negatiivisuuden yhdistävän useampiakin kokeilukoulun oppilaiden nimiä. *Ruikun*, *Pölkyn* ja *iso Pylväsen* ohella myös Edith Winterblottin sukunimessä esiintyy lopussa sana *blott*, joka muistuttaa läheisesti englannin kielen sanaa *blot* 'tahra, tahrata'. Lisäksi "Nyppy" Sornerin sukunimi *Sorner* tuo äänteellisen samankaltaisuutensa perusteella mieleen sanan *sponger*, joka saa englannin kielessä merkitykset 'siivelläeläjä' ja 'pummi'. Pidän tätä teoriaa järkeenkäyvänä, sillä kokeilukoulu kuvataan *Hopeisessa tuolissa* hyvin epämiellyttävänä paikkana, ja oppilaiden nimien välittämät halventavasävytteiset merkitykset vain vahvistavat vaikutelmaa vihamielisestä ilmapiiristä ja häirikköoppilaiden häijystä käyttäytymisestä.

Edellä käsiteltyjen nimien lisäksi aineistossani on muutama nimi, jotka liittyvät samaan aikaan keskeisesti sekä hahmon ulkonäköön että ominaisuuksiin. *Herra* ja *rouva Majava* (engl. *Mr. and Mrs. Beaver*) sekä *Kirveli Hirvi* ovat varsin kiistattomasti hahmoja kuvailevia sikäli, että nimiin on suorastaan sisällytettyinä hahmon edustama laji. Majavaparis-kunnan tapauksessa on kenties aiheellista pohtia, mahtavatko kyseessä olla jonkinlaiset puhuttelunimet tai sukunimenomaiset lisänimet määritteineen, sillä yksilöiden toisistaan erottaminen käy ajan pitkään melko vaikeaksi, jos useammilla kuin näillä kahdella lajin nimi toimii myös erisnimenä. Kirjallisessa kontekstissa tätä ongelmaa ei kuitenkaan synny, sillä tarinassa ei esiinny muita nimettyjä majavia. Kirveli Hirven nimi mainitaan kirjoissa ainoastaan kerran, joten propristamalla muodostettu lisänimi *Hirvi* on mahdollisesti yksittäinen poikkeama kääntäjän käännöstyyllissä ja jääne alkuperäiskielisestä muodosta *Chervy the Stag* (vrt. *Trumpkin the Dwarf*, *Reepicheep the Mouse*).

5.2.1.3. Muut transparentit nimet

Muihin transparentteihin nimiin olen luokitellut ne nimet, jotka eivät ainakaan selkeästi viittaa hahmon ulkonäköön tai ominaisuuksiin, ja joiden alkuperä jää siksi pelkkien arvailujen varaan. Tällaisia nimiä on muun muassa kääpiöillä, joista muutaman nimi on muodostettu sanastosta johtamalla (ks. luku 4.2.). Esimerkiksi *Huopikan* voidaan ajatella pohjautuvan *huopatossuihin* eli *huopikkaisiin* ja *Piikon piikki*-sanaan, joskin sanalla *piikko* voidaan tarkoittaa myös 'karkeaa pellavaa tai hamppukangasta' (ks. KS s.v. *piikko*). Appellatiivista johtamalla muodostettu nimi on lisäksi luvussa 4.2. kuvattuun tapaan kentauri *Pilvenkäinen*, jonka nimi herättää mielikuvan pienikokoisesta pilvestä.

Pokki-kääpiön nimi tarkoittaa SKES:n mukaan 'pässiä' tai 'urospuolista karitsaa', mutta ensisijaisesti se on mitä luultavimmin äänteellinen mukaelma alkuperäiskielisestä nimestä *Poggin*. Kääpiö Rinkon (engl. *Rogin*) nimi on käsittääkseni vanha, murteellinen variaatio sanasta *rinki* ja tarkoittaa näin jonkinlaista kehää, rengasta tai kiemuraa. (SKES s.v. *pokki*, *rinko*.) Piira-jättiläisen (engl. *Pire*) nimi saa suomen kielessä muun muassa merkityksen 'tukipuu, parru', minkä lisäksi se esiintyy myös sanassa *kivipiira* 'linnun lihasmaha' (SKES s.v. *piira*). *Pokin* tavoin *Rinkon* ja *Piirankin* tapauksessa suurimpana vaikuttajana lienevät kuitenkin merkityksen sijaan nimien alkuperäiskieliset asut.

Yhdyssanoja *punttipeukku*, *kuupuu* ja *pajuntoppa* ei sellaisenaan löydy suomen kielestä, mutta erillään sanojen osat ovat merkitykseltään varsin selkeitä. *Puntti*-sanan merkityksiä ovat KS:n mukaan 'lahje' sekä 'paino tai punnus' ja *peukku* on arkityylinen nimitys *peukalolle*, mikä vastaa hyvin myös alkuperäiskielisen nimen *Brickthumb* välittämiä merkityksiä (engl. *brick* 'tiili, palikka', *thumb* 'peukalo, peukku'). Kääpiö Punttipeukusta saadaan kuitenkin tietää niin vähän, että on mahdotonta sanoa, mihin tällä nimellä viitataan, jos nimellä ylipäätään on minkäänlaista semanttista yhteyttä hahmon kanssa. Sama koskee myös Kuupuuta (engl. *Moonwood*; *moon* 'kuu', *wood* 'puu, metsä'), kauan sitten Narniassa elänyttä puhuvaa jänistä, jolla oli historiallisen tarkat korvat, sekä korppi Pajuntoppaa (engl. *Sallowpad*; *sallow* 'kalpea, kellertävä', *pad* mm. 'pehmuste'). *Toppa*-sanalla tarkoitetaan todennäköisesti toppatakeistakin tuttua *toppausta* 'täyte, pehmuste', mutta joka tapauksessa sanojen *paju* ja *toppa* sekä *kuu* ja *puu* yhteydestä korppi Pajuntoppaan ja jänis Kuupuuhun voidaan ainoastaan esittää arvauksia.

Muita nimeämisperusteiltaan hämäriä, transparenttia nimeä kantavia hahmoja ovat kääpiö Piipari (engl. *Trumpkin*), Narnian muinainen kuningas Vihuri (engl. *Gale* ’navakka tuuli’), Sarastus-laivan miehistön jäsen Vesivelli (engl. *Pittencream*) sekä Kirveli Hirvi (engl. *Chervy the Stag*; *chervil* ’maustekirveli’, *stag* ’uroshirvi’). Leksikaalisilta merkityksiltään nimiä vastaavat appellatiivit ovat melko yksiselitteisiä. Vaikkei sanaa *piipari* sellaisenaan löydy KS:sta, tunnetaan se kuitenkin yhdyssanasta *pillipiipari*, joka tarkoittaa ’pillin tai puhaltimen soittajaa’. *Vihurin* merkitys on ’kova tuulenpuuska’, *vesivellin* ’veteen keitetty velli tai muu vetinen liemiruoka’ ja *kirveli* on maustekasvi. Kuvakielessä sanaa *vesivelli* voidaan KS:n mukaan kuitenkin käyttää myös ’jostakin laimeasti vaikuttavasta tai heikkotehoisesta’, minkä voidaan mahdollisesti ajatella olevan jonkinlainen viittaus merimies Vesivellin persoonaan. Ramandun saarella iso osa Sarastuksen miehistöstä nimittäin ilmaisee haluttomuutensa jatkaa matkaa, mutta muuttaa kuitenkin ajoissa mielensä – kaikki paitsi yksi, jota ei lopulta enää huolita mukaan:

Miehen nimi oli Vesivelli ja hän oli Tähtisaarella koko ajan, kun toiset etsivät maan ääriä, ja toivoi hartaasti, että olisi lähtenyt mukaan. Hän ei ollut senkaltainen mies, joka olisi nauttinut keskustelusta Ramandun ja hänen tyttärensä kanssa (eivätkä he hänen); ja oli aika sateista, ja vaikka hieno ateria oli tarjolla joka ilta, hän ei oikein osannut nauttia siitä. (KM: 277.)

Kuningas Vihurin sen sijaan kerrotaan purjehtineen aikanaan kauas itäisille merille ja vapauttaneen Yksinäisten saarten asukkaat lohikäärmeen vallasta. Tällä saattaa olla jotakin tekemistä hänen nimensä kanssa esimerkiksi matkalla vallinneen säätilan puolesta. Kääpiö Piiparilla ei kuitenkaan ole nähdäkseni mitään yhteyttä pillipiipareihin eikä Kirveli Hirvellä maustekirveliin. Downing (2005: 136) esittääkin, että hirven alkuperäiskielisen nimen *Chervy* pohjana lienee englannin *chervil*-sanan (’kirveli’) sijaan latinan ’hirveä’ tarkoittava sana *chervus*. Piiparin nimeä taas on mahdollista tulkita nimen alkuperäiskielisen vastineen kautta. Nimessä *Trumpkin* esiintyvä pääteaines *-kin* on Bertillsin (2003: 216) mukaan hyvin yleinen englantilaisissa lastentarinoissa ja implikoi usein hahmon pientä kokoa ja nuorta ikää. Tällöin *Piipari* voitaisiin ajatella johdokseksi kantasanasta *piipertäjä*, joka tarkoittaa ’nopein, lyhyin askelin liikkuvaa’ (ks. KS s.v. *piipertää*), sillä pienen lapsen ohella merkitys kuvaa myös kääpiötä varsin hyvin.

5.2.2. Opaakit nimet

Semanttisesti läpinäkymättömät eli opaakit nimet ovat aineistoni nimistä selvästi isoin ryhmä, joten en pidä järkevänä ryhtyä käsittelemään yksitellen niitä kaikkia. Siispä tyydyn tämän tutkielman puitteissa vain nostamaan joukosta yksittäisiä huomioita ja esimerkkejä. Tässä luvussa käsittelen sekä nimiä, jotka pohjautuvat vieraisiin kieliin, että nimiä, jotka on oletettavasti muodostettu sepittämällä.

Lewis on kertonut löytäneensä monet Narnia-kirjojen nimet kirjoista, joita hän luki, niin historiankirjoista kuin kaunokirjallisuudestakin. Poikkeuksellisen hyvän sisältömuistinsa ja loputtoman ideajanonsa myötä hän myös pystyi painamaan mieleensä käytännössä kaiken lukemansa. Tällä tavalla löydettyjä nimiä ovat muun muassa *Narnia* ja *Aslan*. Reaalimaailman Narnia, nykyiseltä nimeltään *Narni*, on Italiassa sijaitseva pieni vuoristokylä, joka antiikin Rooman aikana tunnettiin nimen latinankielisessä muodossa *Narnia*. Lewis on luultavasti mieltynyt nimen äänneasuun. (Downing 2005: 131; Kirk 2005: 99.) Nimi *Aslan* puolestaan tulee turkin kielen ’leijonaa’ tarkoittavasta sanasta, jonka Lewis löysi lukiessaan vanhaa laitosta *Tuhannen ja yhden yön tarinoista* (Kirk 2005: 102). Ilmeisesti nimi on reaalimaailmassakin varsin yleinen erityisesti sukunimenä (ks. Lindskoog 2006: 146; Turner 2011: 75), mutta mikäli Lewis ylipäättään oli asiasta tietoinen, on turkinkielinen sana kuitenkin toiminut tässä tapauksessa ensisijaisena innoittajana.

Edellisten lisäksi myös nimet *Tisrok* ja *Prunaprismia* ovat todennäköisesti peräisin kirjoista. Kuningatar *Prunaprismia*, Mirazin vaimo ja Kaspianin kasvatusäiti, on luultavasti saanut nimensä muunnelmana Charles Dickensin romaanista *Little Dorritt*, jossa käytetään usein huudahdusta ”Prunes and prisms!” (Downing 2005: 134.) Koska *prune* tarkoittaa englannin kielessä ’luumua’ ja *prism* ’prismaa’, voidaan nimen sanoa sisältävän transparentteja elementtejä, mutta suomenkieliselle lukijalle tämä tuskin välittyy. *Tisrok*, Kalormenin kuninkaiden hallitsijan nimi, puolestaan lienee peräisin Lewisin ihaileman Edith Nesbitin kirjallisesta tuotannosta, josta Narnia-kirjoissa on löydettävissä joitakin selviä vaikutteita. Kalormenin *Tisrok* nimittäin muistuttaa Nesbitin romaanissa *The Story of the Amulet* esiintyvää fiktiivistä hallitsijaa, Babylonian Nisrocia. (Lindskoog 2006: 105–106.) Kalormenilaisen tavan mukaan nimen *Tisrok* jäljessä tulee aina lausua ”Iäti hän

eläköön” ja Kalormenissa kasvanut Sastra kauhistuukin aluksi Riia-hevosen viis veisatessa tästä tavasta:

”Miten niin?” hevonen kysyi. ”Minähän olen vapaa narnialainen. Miksi minun pitäisi puhua niin kuin orjat ja hupsut puhuvat? En minä toivo Tisrokin elävän iän kaiken, ja tiedän ettei hän ikuisesti elä, toivon minä sitä tai en.” (HP: 22.)

Juuri *Hevosen ja pojan* aikaan vallassa ollut julma Tisrok havittelee Narniaa ja Arkki- maata osaksi Kalormenia ja sallii kiihkomielisen, Narnian Susaniin pakkomielteisesti rakastuneen poikansa prinssi Rabadasin lähteä toteuttamaan tätä valloitustehtävää. Prinssin nimi *Rabadas* vihjaa kahteen englannin kielen sanaan, *rabid* ’raivokas, kiihkeä’ ja *balderdash* ’hölynpöly’ (Lindskoog 2006: 147). Narnian prinssi Kaspianin nimi sen sijaan juontaa juurensa hyvin luultavasti Euroopan ja Aasian rajalla sijaitsevaan Kaspianmereen. Tätä oletusta ainoastaan vahvistaa se, että kuningas Kaspian Kymmenes tunnetaan nimenomaan *Kaspian Merenkulkijana*. Narnia-kirjojen myötä nimi *Kaspian* on vakiintunut osaksi reaali maailman henkilönnimisysteemiä, ja Suomessakin sillä on kirjoitushetkellä jo yli 900 kantajaa (Nimipalvelu).

Faunien nimien (mm. *Mentius*, *Obentius* ja *Nimienus*) merkityksiä on Lewis-tutkijoiden keskuudessa yritetty moneen otteeseen selvittää, ja joidenkin alkuperää on mahdollisesti onnistuttukin jäljittämään latinan kieleen. Downing (2005: 136) toteaa kuitenkin, että turvallisinta on olettaa Lewisin vain pyrkineen luomaan latinalta kuulostavia nimiä näille antiikin roomalaisissa myyteissä esiintyville olennoille. *Us*-johdinta on todellisuudessa- kin käytetty useimpien antiikin ajan roomalaisten miesten etunimien muodostuksessa: esimerkiksi *Lucius*-niminen poika on luultavasti syntynyt aamunkoitteessa (ital. *luce* ’valo’), *Marcus* maaliskuussa ja *Postumus* vaikkapa isänsä kuoleman jälkeen (Wilson 1998: 5).

Monien pahoina pidettyjen hahmojen nimet pohjautuvat ranskan kieleen, sillä englannin sana *villain* ’konna, lurjus, roisto’ on peräisin ranskasta. Muun muassa telmarilaisen val- lananastajan, kuningas Mirazin nimi tuo mieleen ranskan sanan *mirage* ’kangastus’, kun taas valkean velhon salaisen poliisin päällikkö, susi Maugrim, viittaa nimensä puolesta vanhan ranskan ’kaunaa’ ja ’pahaa tahtoa’ merkitsevään sanaan *maugre*. Lisäksi se sisältää myös englanninkielisen sanan *grim*, joka tarkoittaa ’armotonta’ ja ’julmaa’. Valkea

velho Jadisin nimi tarkoittaa ranskaksi ’mennyt’ tai ’kauan sitten’, minkä voidaan ajatella viittaavan hänen tuhoamaansa Charnin maahan, jonka nimi puolestaan implikoi Downingin mukaan ranskaksi hautausmaata. (Downing 2005: 142.) Jadis itse on viimeinen eloon jäänyt Charnin kuninkaallisesta epäihmissuvusta, jonka edustajat näyttävät pitkiltä ihmisiltä, mutta polveutuvat toiselta puolen jättiläisistä ja toiselta Aadamien ensimmäisestä vaimosta, dzinni Lilithista. Juuri harhaanjohtava ulkomuoto toimii herra Majavan mukaan varoitusmerkinä:

”Mutta kaiken kaikkiaan, voitte panna mieleenne, että kun tapaatte jonkun, jonka pitäisi olla ihminen ja joka ei vielä ole, tai joka aikoinaan oli ihminen eikä ole sitä enää, tai jonka pitäisi olla ihminen eikä ole, silloin olkaa varuillanne ja pitäkää ase valmiina.” (VL: 76.)

Hans Christian Andersenin Lumikuningattaren tavoin Jadiskin on kaunis, valkoisiin turkiksiin pukeutunut hahmo suuressa reessä kohdatessaan ensimmäisen kerran nuoren uhrinsa, jonka hän *Odyseian* Kirken tapaan kietoo pauloihinsa lumotulla ruoalla. Narnian Edmundin tapauksessa houkuttimena toimivat lumotut suklaamakeiset. Kolmantena mallina velhon hahmolle on epäilemättä toiminut kreikkalaisen taruston gorgo Medusa, jonka katseen tapaan Jadiskin kykenee sauvallaan muuttamaan ihmisiä ja eläimiä kiveksi. (Kirk 2005: 114–115; Lindskoog 2006: 72.) On kuitenkin huomautettava, etteivät kaikki Narnia-kirjojen hahmot, joilla on ranskan kieleen pohjautuva nimi, ole suinkaan konnia, vaan vastapainoksi tällainen nimi on myös Kaspianin hevosella *Destrierilla*. Vanhassa ranskassa nimi tarkoittaa Downingin (2005: 139) mukaan ’sotahevosta’.

Kuten Downingkin (2005: 136–138) on huomannut, monet nimet Lewis vaikuttaa valinneen ennemmin niiden soinnin ja äänneasun kuin merkityksen perusteella. Luvussa 4.1.1. käsiteltyyn tapaan Narnian kuninkaiden nimissä toistuvat likvidat *l* ja *r* (*Rilian*, *Erlian*, *Tirian*), minkä lisäksi *ian*-loppuisuus yhdistää useita muitakin narnialaisia nimiä. Myös kalormenilaisilla ja arkkimaalaisilla on omat äänneasuun ja rakenteeseen perustuvat nimeämistyyliensä. Downingin (em.) mukaan likvidojen ohella nasaaleja äännteitä *m* ja *n* pidetään usein pehmeäsointisina ja musikaalisina, mistä syystä näitä esiintyykin useissa hyvinä pidettyjen hahmojen nimissä – narnialaisten ja arkkimaalaisten lisäksi muun muassa nimissä *Aslan*, *Ramandu* ja *Tumnus*. Sen sijaan kovempia äännteitä, esimerkiksi soinnittomia klusiileja *p*, *t* ja *k* löytyy monien katalien hahmojen nimistä, joista esimerkkejä ovat kuvernööri *Gumpas*, orjakauppias *Pug*, kääpiö *Nikabrik*, telmarilainen lordi *Sopespian*

sekä Kalormenin hallitsija *Tisrok*. Kyse on kuitenkin enemmän suuntaviivoista kuin rakenteellisesta säännönmukaisuudesta, eikä sitä tietysti voida luotettavasti soveltaa käännettyihin nimiin.

Onomatopoeettisia eli ääntä jäljitteleviä nimiä ovat aineistossani hiiren piipitystä muistuttavat *Riipitsiip* ja *Piipitsiip* sekä hevosen hirnuntaan (engl. *whinny*) pohjautuvat *Hvinna* ja *Riia-hiia-rinna-iha-hah*. Näistä jälkimmäistä kutsutaan lyhyemmin vain *Riiksi*. Molemmat hevoset ovat puhuvia narnialaishevosia, jotka ovat nuorina joutuneet ratsuiksi Kalormeniin ja jotka Sastran ja Aravisin pakomatkojen myötä saavat itsekin tilaisuuden paeta kohti pohjoista ja Narniaa. Riia on tavallisten hevosten keskellä eläessään tullut varsin ylpeäksi ja turhamaiseksi, mutta matkan aikana se joutuu huomaamaan, ettei olekaan vertaistensa joukossa niin erityinen kuin on päässyt itselleen luulottelemaan.

Riipitsiipissä ruumiillistuvat Kirkin (2005: 110) mukaan ”ritarillisuuden, kunnian ja nöyryyden romanttiset hyveet sekä intohimo seikkailuun”. Se on noin puolen metrin mittainen, takajaloillaan asteleva puhuva hiiri, jota pidetään kaikista puhuvista eläimistä rohkeimpana. Koostaan huolimatta se on peloton ja ylpeä ja joka taistelun eturivissä, ja toisten hiirten sitä kohtaan tuntema uskollisuus käy hyvin ilmi Riipitsiipin menetettyä häntänsä toisessa Berunan taistelussa:

”Teidän korkean majesteettinne armollisella luvalla”, sanoi toinen hiiri, jonka nimi oli Piipitsiip, ”odotamme katkaistaksemme häntämme, jos meidän mestarimme on jäätävä ilman. Meistä olisi sietämättömän häpeällistä kantaa kunniaa, joka on kielletty päälliköltämme.” (PK: 269.)

Tästä eleestä liikuttuneena Aslan kasvattaa Riipitsiipille uuden hännän. *Kaspianin matkan maailman ääriin* lopussa Riipitsiip purjehtii pikku kanootillaan yksin maailman laidan yli etsimään Aslanin maata. Miekkansa, jota se ei enää tarvitse, se heittää kauas lumemereen, jonne se jää pystyyn kahva ylöspäin. Näin Riipitsiip toistaa kuningas Arthurin teon tämän viimeisinä hetkinä (Lindskoog 2006: 181–182).

Myös hyvien jättiläisten nimissä *Rumpelipum* ja *Tompelipom* on jotakin onomatopoeettista sikäli, että etenkin *Rumpelipum* assosioituu äänteellisen samankaltaisuutensa vuoksi helposti jonkinlaiseen rummutukseen, niin rumpujen soittoon kuin maata vasten kopsuvien jalkojen kuminaankin. Samoilla linjoilla onkin myös alkuperäiskielinen nimi

Rumblebuffin, jossa *rumble* tarkoittaa englannin kielellä juuri 'ryminän' ja 'jytinän' kaltaisia ääniä, kun taas *buff*-sanana merkitys on muun muassa 'lihaksikas'. Siten nimen alkuperäinen muoto saa myös hahmon ulkonäköä kuvailevia piirteitä. *Tompelipom* (engl. *Wimbleweather*) sen sijaan lienee käännetty vain muistuttamaan äänteellisesti ja rakenteellisesti toista aiemmin mainittua saman lajin edustajaa, joskin nimen alussa esiintyvä *tompeli* muistuttaa myös läheisesti sanaa *tomppeli*, ja vahvistaa näin mielikuvaa hahmon tyhmyydestä. Kaikki edellä kuvatut ominaisuudet sopivat hyvin Narnian hyviin jättiläisiin, sillä suuren kokonsa ja kömpelyytensä myötä ne epäilemättä aiheuttavat monenlaista ryminää, ja sydämen hyvydestä ja kohteliaista käytöstavoista huolimatta ne eivät myöskään ole erityisen älykkäitä.

Jumaliksi laskettavista olennoista Narnia-kirjoissa mainitaan Aslanin ohella kalormenilaiset jumalat *Tars* ja *Asarot* sekä yön valtiattareksikin kutsuttu *Sardeenah* (esiintyy myös muodossa *Sardena*). Näiden lisäksi *Narnian viimeisessä taistelussa* luodaan kuvitteellinen Tarsin ja Aslanin yhdistelmä, eräänlaisena antikristushahmona toimiva *Tarslan*:

”Mutta te muut, kuunnelkaapas. Tars on ainoastaan Aslanin toinen nimi. Koko se vanha käsitys, että me muka olemme oikeassa ja kalormenilaiset väärässä, on silkkää pötyä. Me tiedämme siitä enemmän nyt. Kalormenilaiset käyttävät eri sanoja, mutta me kaikki tarkoitamme samaa asiaa. Tars ja Aslan ovat vain kaksi eri nimeä, tiedätte kyllä kenen. Sen vuoksi heidän keskenään ei milloinkaan voi mitään eripuraa syntyä. Painakaa se kalloihinne, senkin älyttömät elikot. Tars on Aslan ja Aslan on Tars.” (NVT: 54–55.)

Mitä juonen punojat eivät kuitenkaan ole osanneet odottaa, lankeaa sen pauloihin yllättäen myös yksi kalormenilaisten omasta väestä, nuori upseeri Emet, joka on Tarsin uskollinen palvelija. Ainoana kalormenilaisena hänkin astuu lopulta Aslanin maahan, sillä – kuten Aslan hänelle selittää – Tarsia voi palvella vain pahoilla töillä, ja kaiken hyvän mitä Emet on tehnyt Tarsia palvellakseen, laskee Aslan omaksi palvelemisekseen. Emet siis löytää lopulta totuuden, jota on koko elämänsä hartaasti etsinyt, ja tästä syystä hän on saanut nimekseen hepreankielisen 'totuutta' merkitsevän sanan (Downing 2005: 132).

6. NIMIEN FUNKTIOT

Luvussa 2.3. esittelin kirjallisuusnimien keskeisimmät funktiot, joita ovat Ainialan ym. (2008) tekemän luokittelun mukaan identifioiva, fiktionaalistava, lokalisoiva eli paikallistava, sosiaalinen, deskriptiivinen, assosiatiivinen, affektiivinen, ideologinen, luokitteleva, narratiivinen ja humoristinen funktio (Ainiala ym. 2008: 339). Tässä luvussa tarkastelen analyysilukujen tuloksia edellä mainittujen funktioiden näkökulmasta ja kokoan niitä tiivistäen eri funktiokategorioiden alle. Lopuksi teen vielä havainnoistani yhteenvedon.

6.1. Identifiointi ja sosiaaliset roolit

Nimien tärkein tehtävä niin reaali maailmassa kuin kaunokirjallisuudessaakin lienee yksilöiden identifiointi ja sen myötä erottaminen muista saman lajin edustajista. Yksilöivä funktio toteutuukin suurimmassa osassa aineistoni nimistä, mutta joukossa on myös muutama nimi, jotka eivät ole muiden lailla yksiselitteisesti identifioivia. Tällaisia ovat puhuttelunimet *Aadamin poika*, *Eevan tytär* ja *Maan poika*, pilkkanimi *Rabadas Kakkonen*, Kalormenin kuninkaiden hallitsijan nimi *Tisrok* sekä humoristisessa tarkoituksessa mainittu nimi *Kukaan*.

Erisnimet ajatellaan yleensä yksiviitteisiksi eli monoreferentiaalisiksi, mikä tarkoittaa sitä, että niillä on vain yksi ulkomaailman tarkoite eli referentti (Ainiala ym. 2008: 13). Kaikkia edellä mainittuja nimiä voidaan käyttää monoreferentiaalisesti, ja kontekstista irti otettuna ne ovat melko selvästi erisnimiä. Nimeä *Kukaan* lukuun ottamatta kaikilla näillä nimillä voidaan kuitenkin myös viitata eri tilanteissa yksilöivästi eri tarkoitteisiin tai niillä voidaan eri lauseyhteyksissä ajatella olevan yhtä aikaa useita eri tarkoitteita, jolloin ne toimivat enemmän luokittelevassa kuin yksilöivässä tarkoituksessa (ks. Ainiala ym. 2008: 31). *Aadamin poikaa* ja *Eevan tytärtä* käytetään yksittäisten henkilöiden puhuttelun ohella myös yleisesti ihmislajista, *Maan poika* taas on puhuttelunimi, jolla Aslan puhuttelee kaikkia kääpiöitä. *Rabadas Kakkonen* mainitaan ainoastaan yleisellä tasolla: ”Ja yhä tänäkin päivänä Kalormenin kouluissa se ken tekee jotakin erityisen typerää, saa melko varmasti haukkumanimen Rabadas Kakkonen” (HP: 310). *Tisrokia* käytetään sekä

monoreferentiaalisesti sen hetkisestä hallitsijasta että myös Kalormenin Tisrokeista yleisesti. *Kukaan* taas ei viittaa varsinaisesti mihinkään ulkomaailman referenttiin vaan on eräänlainen persoonallistettu abstraktio.

Kuten muun muassa Uusitalo (2018) on havainnut kotimaisen fantasiakirjallisuuden nimitystä ja sen funktioita tutkiessaan, kirjallisuudessa henkilöt ja paikat ovat lähtökohtaisesti erinimisiä, ja samannimisyys, mikäli sitä ilmenee, on usein tavalla tai toisella merkityksellistä. Koska nimillä siis on yleensä vain yksi mahdollinen referentti, samannimisyiden puutteen voidaan sanoa korostavan kaunokirjallisuudessa esiintyvien nimien yksilöivää funktiota. Toisaalta sisällyttämällä teokseensa samannimisiä henkilöitä tai viittauksia siihen, että samannimisyys on mahdollista, kirjailija voi luoda illuusion, että hänen luomansa fiktiivinen maailma on laajempi ja kokonaisempi kuin teoksesta käy ilmi. (Uusitalo 2018: 24.)

Narnia-kirjoissa samannimisyyttä esiintyy ainakin kahden eri etunimen tapauksessa. Koikeilukoulun oppilaat *Edith Jackle* ja *Edith Winterblott* eroavat toisistaan sukunimensä perusteella, Narnian hallitsijat *Kaspian Ensimmäinen*, *Kaspian Kahdeksas*, *Kaspian Yhdeksäs* ja *Kaspian Kymmenes* taas järjestysnumerolla. Koska *Kaspianeista* ainoastaan *Kaspian Kymmenes* on tarinassa läsnä, identifioivaa järjestysnumeroa ei hänen kohdallaan yleensä tarvita, mutta hänen edeltäjistään, kuten myös molemmista *Editheistä*, käytetään kerronnassa lähtökohtaisesti koko nimiformulaa. Kaikkien näiden nimien kohdalla pidän samannimisyiden tarkoituksena aitouden illuusion luomista. Kuninkaallisten nimille on reaali maailmassakin tyypillistä, että samat perinteiset nimet toistuvat vuosikymmenestä ja -sadasta toiseen, ja *Edith* on kaiketi ollut 1950-luvun Englannissa yleinen etunimi. Wilson (1998: 214) mainitsee *Edith*-nimen suosion kasvaneen Englannissa hurjasti vuodesta 1875 lähtien, ja muun muassa Turner (2011: 242) osoittaa sen kuuluvan vielä nykyvuosikymmeninäkin suosittujen etunimien joukkoon.

Edellä mainittujen lisäksi samannimisiä ovat käytännössä myös herra ja rouva *Majava*, mikäli oletetaan, että he muiden eläinten tavoin ovat yksinimisiä, eikä *Majava* siten ole sukunimi, vaan etu- tai lisänimi. Sukulaisuutta osoittava määräite riittää kuitenkin näiden nimien kohdalla identifikaattoriksi. Kalormenin prinssin nimi *Rabadas* puolestaan

sisältyy pilkkanimeen *Rabadas Kakkonen* nimenomaan siksi, että pilkkanimi juontaa juurensa kyseiseen prinssiin.

Nimistön sosiaalinen funktio tarkoittaa sitä, että nimi kertoo jotakin kantajansa sosiaalisesta asemasta tai viittaa tämän identiteettiin ja rooliin yhteisössään (Ainiala ym. 2008: 339). Narnia-kirjojen tapauksessa tämä välittyy selkeimmin arvonimistä (*Sir Peter*) ja kunnioitusta osoittavista puhuttelu- ja lisänimistä (*Hänen Majesteettinsa, Tars Herra, herra Hiiri, Ram Suuri, Peter Suuri*) sekä nimistä, joihin liittyy jokin esimerkiksi sukulaisuutta tai titteliä osoittava määrite. *Isoetä Kirke, vanha rouva Lefay, rouva Macready, neiti Lilin ja neiti Prizzle* kertovat hahmon sukupuolen lisäksi myös muun muassa iästä (*isometä Kirke ja vanha rouva Lefay*) sekä siviilisäädystä (*rouva Macready ja vanha rouva Lefay* ovat mitä luultavimmin naimisissa olevia tai olleita, kun taas *neiti Lilin ja neiti Prizzle* ovat ainakin puhutteluhetkellä naimattomia). Lisäksi *isometä Kirke*, kuten myös muun muassa Andrew ja Letitia Ketterleystä käytetyt puhuttelum muodot *Andrew-eno* ja *Letty-täti*, paljastavat myös hahmojen sukulaisuussuhteen puhujaan nähden.

Garrettin kaksosista ja *Passaridin suvun jäsenistä* puhutaan erillisten ihmisten sijaan ikään kuin yhtenä yksikkönä, mikä kertoo siitä, että heidät nähdään osana tiettyä sosiaalista ryhmää. Tohtori Corneliuksen nimessä määrite *tohtori* on mitä luultavimmin oppineisuutta osoittava arvonimi. *Cholmondely vanhempi* taas antaa olettaa, että sukunimeä *Cholmondely* kantavia oppilaita on kokeilukoulussa toinenkin, mahdollisesti *Cholmondely vanhemmaksi* nimetyn hahmon nuorempi sisarus.

Myös kuninkaallisten ja aatelisten nimien edellä käytetään Narnia-kirjoissa varsin usein arvonimiä ilmaisevia määritteitä, vaikka en tässä tutkimuksessa olekaan katsonut niitä varsinaiseen nimeen kuuluviksi. Esimerkkejä tällaisista määritteistä sisältävät muun muassa nimet *kuningas Miraz, kuningatar Susan, prinssi Koorin, lordi Drinian, tarkaani Risda* ja *tarkaanitar Lasaraleena*. Eläimillä ja olennoilla nimeen kuulumattomiksi katsomiani määritteitä voidaan käyttää esimerkiksi ilmaisemaan hahmon lajia (*kotka Pitkäsilmä, fauni Tumnus*) tai satunnaista herroittelua ja titteleitä (*herra Tumnus, mestari Sulkatakki*). Kaikki tämä on hyvin linjassa Bertillsin (2003: 84–85, 88) tutkimuksen kanssa, sillä hänen mukaansa nimien yhteydessä esiintyvien määritteiden tarkoituksena on

nimenomaan ilmaista hahmon laji tai ominaislaatu sekä kertoa hahmon sosiaalisesta ja esimerkiksi ammatillisesta statuksesta.

Narnian maassa nimien *ian*-loppuisuus kertoo nimenkantajan kuninkaallisuudesta tai aatellisuudesta, joskin sitä esiintyy ainoastaan miesten nimissä. Myös järjestysnumerot liittyvät perinteiseen tapaan kuninkaallisuuteen, kuten useimmat nimien perään liitetyt kuvailevat lisänimetkin (mm. *Lucy Uljas*, *Rabadas Naurunalainen*). Arkkimaalaisten veljesten nimissä yksitavuisuus paljastaa yleensä nimenkantajan perheensä vanhimmaksi pojaksi ja kaksitavuisuus ja *in*-loppuisuus puolestaan nuoremmaksi. Kontekstista erillään useimpien keinokeinoista nimeä kantavien hahmojen sukupuolta on kuitenkin vaikea määrittää.

Kaksi Narnia-kirjoissa esiintyvää hahmoa saavat identiteetin muutosten kautta itselleen uudet nimet. Nimenmuutos heijastaa reaali maailman vastaavien tapaan hahmojen siirtymistä uuteen elämänvaiheeseen ja heidän roolinsa muuttumista yhteisössä: siivekkääksi hevoseksi muuttuneesta Mansikasta tulee muodonmuutoksen myötä ikään kuin uusi hahmo, *Siivekäs*, kun taas Sastra alkaa todellisen henkilöllisyytensä paljastumisen jälkeen käyttää ristimänimeään *Koor*. Nimenmuutoksen ohella myös hahmojen nimettömyydellä voidaan toisinaan ajatella olevan sosiaalinen funktio. Nimeämättä jättämällä lukijaa voidaan muun muassa etäännyttää hahmosta (Bertills 2003: 48), jolloin hahmo saattaa näyttäytyä individualistisen persoonan sijaan ennen kaikkea roolinsa edustajana. Tällaisia ovat muun muassa voimakkaan, vaikutusvaltaisen vastustajan roolissa esitetyt *vihreäviitainen* ja *valkea velho*, kruunaamiseensa saakka pelkkänä nimettömänä *ajurina* tunnettu kuningas Frank sekä *Ramandun tytär* ja *eteläisen rajamaan erakko*.

Tärkeä sosiaaliseen funktioon liittyvä osa-alue ovat lisäksi erilaiset epäviralliset lisänimet eli jo mainittujen puhuttelu-, arvo- ja lisänimien ohella myös esimerkiksi lempi- ja pilkanimet. Varsinaisten nimien pohjalta muodostetut sekundaarit lisänimet, kuten *Letty* < *Letitia* ja *Riia* < *Riia-hiia-rinna-iha-hah*, helpottavat yksilön puhuttelua ja hänestä puhumista sekä korostavat puhetilanteen epämuodollisuutta, minkä lisäksi ne voivat toimia ryhmähengen vahvistajina. Myös primaarit lisänimet voivat olla yhteydessä ryhmähengeseen ja sosiaalisen järjestyksen ylläpitoon, esimerkiksi osoittamalla yksilöiden välistä kiintymystä ja hyväntahtoisuutta (mm. *Rakas Pikku Ystävämmä* eli *R. P. Y.*) tai sulkemalla

yksilö halventavien lisänimien kautta yhteisön ulkopuolelle (*Äkäpussi, Rabadas Kakkonen*). Toisaalta lisänimillä voidaan myös kuvailla nimenkantajaa melko neutraalisti, kuten esimerkiksi nimissä *Vilpitön* ja *Kaspian Merenkulkija*. Peitenimi *Se Kauhea* toimii kiertoilmauksena eli eufemismina, kun *Tarslania*, hahmon oikeaa nimeä, ei pelon ja kunnioituksen vuoksi uskalleta lausua ääneen.

6.2. Luokittelu ja kirjasarjan sisäinen lokalisointi

Narnia-kirjojen hahmot voidaan jakaa esimerkiksi kansallisuuksien ja lajien perusteella eri hahmoryhmiin, joiden edustajien nimissä on usein keskenään yhteneväisiä, muista poikkeavia piirteitä. Tässä tutkielmassa olen jakanut hahmot ihmisiin, olentoihin, puhuviin eläimiin ja tavallisiin eläimiin ja tämän jälkeen hallitsevana ryhmänä toimivat ihmiset vielä englantilaisiin, narnialaisiin, kalormenilaisiin ja arkkimaalaisiin. Kuitenkin myös eläinten ja olentojen joukossa on muutamia nimeämisen perusteella selvästi muista erottuvia alalajiryhmiä. Muun muassa faunien nimien tunnusmerkkinä toimii poikkeuksetta (*n*)*us*- tai *uns*-loppuisuus, ja puhuvien hiirten nimissä vaihtelee ainoastaan nimen ensimmäinen äänne.

Etunimi–sukunimi-yhdistelmiä esiintyy ainoastaan englantilaisten nimissä, sillä toisin kuin muilla hahmoryhmillä, heidän nimisysteemissään on käytössä tuntemamme kaltainen sukunimijärjestelmä. Narniassa ja sen naapurivaltioissa sen sijaan niin ihmiset, olennot kuin eläimetkin ovat yleensä yksinimisiä, joskin nimiin voi liittyä määritteitä (mm. *tohtori Cornelius, rouva Majava*) tai lisänimiä (*Ilgamut Ristihuulinen, Kelpo Olvin*), sisältäen myös kuninkaalliset järjestysnumerot (*Kaspian Kymmenes*). Kuten Uusitalokin (2018: 14) huomauttaa tutkielmassaan, yksinimisyyteen perustuva nimisysteemi vaikuttaa olevan fantasiakirjallisuuden nimistössä tyypillisempi kuin moninimisyyteen perustuva, ja tämä pätee myös omassa tutkimuksessani. Yksi- ja moninimisyyden lisäksi fantasiamaailman ja reaalimaailmaa edustavan Englannin välistä rajanvetoa korostaa se, että englantilaisten nimet edustavat pääosin hyvin tyypillistä englantilaista nimistöä, kun taas Narnian maailmassa valtaosa nimistöstä on keinotekoisista ja siksi todennäköisesti lukijalle vierasta.

Narnian ihmisväestön nimille tyypillisiä piirteitä ovat korkea-arvoisten miesten nimien *ian*-loppuisuus sekä erityisesti kuninkaiden nimissä likvidat *l* ja *r* (lordit *Arlian*, *Drinian*, *Octesian*, *Revilian* ja *Sopespian*, kuninkaat *Rilian*, *Erlian* ja *Tirian*). Valtaosa narnialaisista nimistä päättyy konsonanttiin, mistä poikkeuksia ovat ainoastaan telmarilaisperäiset *Glozelle*, *Prizzle* ja *Prunaprismia* sekä semanttisen läpinäkyvyytensä myötä muutenkin poikkeukselliset *Vihuri* ja *Vesivelli*. Jälkimmäisten tapauksessa kyseessä voivat mahdollisesti olla myös epäviralliset lisänimet, mutta ajatus pohjautuu puhtaasti omaan oletukseeni.

Kalormenilaisten nimissä toistuvia piirteitä ovat lyhyt *a*-vokaali sekä erityisesti nimien alkuperäiskielisissä vastineissa korostuva vahva *s*-äänteen käyttö (mm. *Sastra* < *Shasta*, *Klamos* < *Chlamash*, *Arsis* < *Arseesh*). Arkkimaalaiset puolestaan on yleensä helppo tunnistaa konsonanttiloppuisista ja yksi- tai kaksitavuisista nimistään, joiden muodostuksessa on noudatettu selkeää kaavaa. Arkkimaalaisen esikoispojan nimi on tyypillisesti yksitavuinen (*Koor*, *Daar*, *Kool*, *Sart*, *Baar* ja *Traan*), ja toisena syntyneen pojan nimi muodostetaan ensimmäisen nimestä lisäämällä siihen johdin *-in* sekä joissakin tapauksessa lyhentämällä lisäksi pitkä vokaali ja kahdentamalla vokaalin jälkeinen konsonantti (vrt. *Koor* > *Koorin*, *Daar* > *Darrin*). Naisten ja kolmansien poikien nimeämisestä ei anneta kirjoissa selkeitä esimerkkejä.

Siinä missä narnialaisen, kalormenilaisen ja arkkimaalaisen ihmisväestön nimet ovat valtaosin opaakkeja ja ainakin osittain sepittämällä muodostettuja, eläimistä taas huomattavan monella on transparentti, kantajaansa kuvaava nimi. Myös yhdysnimiä esiintyy hahmoryhmistä eniten puhuvilla eläimillä. Olentojen nimien kirjosta löytyy sekä opaakkeja että transparenteja nimiä, mutta huomionarvoista on, että johdetuiksi tulkitsemistani nimistä (*Jackle*, *Huopikka*, *Mutuska*, *Möyry*, *Piikko*, *Pilvenkäinen*, *Teräpää*, *Ruikku* ja *Räähkö*) lähes kaikki kuuluvat olennoille. Näistä neljä kuuluvat lisäksi kääpiöille, kuten ylipäätään valtaosa olentojen semanttisesti latautuneista, mutta ei täysin transparenteista nimistä. Semanttisen latautuneisuuden ohella kääpiöiden nimiä yhdistää se, että mahdollisesti *Möyryä* (< *möyriä*, *möyrytä*) ja *Räähköä* (< *räähkä*) lukuun ottamatta millään ei ole selkeää semanttista yhteyttä hahmon kanssa. Vaikka siis esimerkiksi nimiin *Piipari* ja *Punttipeukku* liittyy tietynlainen merkityssisältö, ne eivät ole ainakaan suoraan hahmoja kuvailevia, ja niiden kohdalla nimeämisperusteista voidaan vain esittää arvauksia.

Kuten edellisessä alaluvussa totesin, nimet *Aadamin poika*, *Eevan tytär*, *Maan poika*, *Rabadas Kakkonen* ja *Tisrok* ovat funktioltaan usein enemmän luokittelevia kuin yksilöiviä, vaikka niitä voidaankin käyttää myös monoreferentiaalisesti. *Aadamin poika* ja *Eevan tytär* implikoivat ihmislajeja ja sen kahta perinteistä sukupuolta, *Maan pojalla* viitataan kääpiöihin, pilkkanimellä *Rabadas Kakkonen* typerästi toimiviin henkilöihin, ja Kalormenin hallitsijoita kutsutaan *Tisrokeiksi* samaan tapaan kuin muinaisen Egyptin kuninkaita *faaraoiksi*. Jotain yhteistä on myös *Tisrokien* ja *faaraoiden* hallitsemilla valtakunnilla ilmastoineen, sillä Kalormenin (engl. *Calormen*) nimi tulee latinan ’kuumuutta’ merkitsevästä sanasta *calor* (Downing 2005: 135–136).

Eräänlaista jaottelua hyvien ja pahojen hahmojen nimien välillä on tehnyt muun muassa Downing (2005: 142), joka esittää, että pehmeäsointisina ja musikaalisina pidettyjä nasaaleja *m* ja *n* esiintyy likvidojen ohella monissa hyvien hahmojen nimissä, kun taas kovempia ääniteitä, esimerkiksi soinnittomia klusiileja *p*, *t* ja *k*, monissa pahojen hahmojen nimissä. Lisäksi monien pahojen hahmojen nimet pohjautuvat ranskan kieleen, sillä englannin ’lurjusta’ ja ’roistoa’ merkitsevä sana *villain* on peräisin ranskasta. Näissä on kuitenkin kyse enemmän suuntaviivoista kuin rakenteellisesta säännönmukaisuudesta, sillä jokaisessa kohdassa ilmenee poikkeuksia. Alkuperäiskielisistä muodoista poikkeaviin nimiin teoriaa ei tietenkään voida luotettavasti soveltaa lainkaan.

Sammons (2000) on lisäksi huomannut halventasävytteisten merkitysten yhdistävän useita kokeilukoulun oppilaiden sukunimiä. (Eustace) *Ruikun* ja (Jill) *Pölkyn* ohella halventavuutta ilmenee nimessä *iso Pylvänen*, joka vihjaa kantajansa suuresta koosta, sekä mahdollisesti nimissä *Winterblott* (engl. *blot* ’tahra, tahrata’) ja *Sorner* (muistuttaa engl. sanaa *sponger* ’siipeilijä, pummi’) (Sammons 2000: 317). Halventavien assosiaatioiden linkittyminen nimenomaan sukunimiin on siinä mielessä loogista, että sukunimillä puhutteleminen vaikuttaa kuuluvan kokeilukoulun yleisiin käytänteisiin. Nimet eivät kuitenkaan välttämättä kuvaile hahmoja, vaan niiden assosiativisten merkitysten funktio on ennen kaikkea luokitella ja luoda hahmojen välille samankaltaisuutta.

6.3. Nimien yhteys hahmoihin ja reaalimaailmaan

Yksi keskeisimpiä nimenmuodostuskeinoja Narnia-kirjoissa on reaalimaailman nimistön ja sanaston hyödyntäminen. Koska tarinassa läsnä ovat sekä reaalimaailmaa edustava maailma että fantasiamaailma, on melko luonnollista, että englantilaisten hahmojen realistisuutta on korostettu nimeämällä heidät hyvin tavallista reaalimaailman nimistöä mukailevilla konventionaalisilla nimillä. Toisaalta myös Narnian maailmassa esiintyy muutamia nimiä, jotka ovat jo Lewisin aikaan olleet yleisesti käytössä reaalimaailmassa, eikä keinotekoisilta kuulostavistakaan nimistä voida varmasti sanoa, onko Lewis todella käyttänyt niitä ensimmäisenä. Kokonaisuudessaan fantasiamaailman nimistö poikkeaa kuitenkin selvästi keskivertolukijalle hyvin tutusta englantilaisesta nimistöstä ja toteuttaakin siksi ehdottomasti fiktionaalistavaa funktiota.

Konventionaalisia nimiä saatetaan toisinaan mukauttaa kirjalliseen kontekstiin tekemällä niistä tarkoituksella aiempaa fiktiivisempiä (Bertills 2003: 49). Muutamien englantilaisten hahmojen taustalla Lewisilla on ollut todellisia henkilöitä, joiden mukaan hahmoja on nimetty (mm. Lucy Barfield > *Lucy*, William Kirkpatrick > professori *Kirke*, rouva McCreeley > *rouva Macready*), ja esimerkiksi näissä tapauksissa nimiin on toisinaan tehty fiktionaalistavia muutoksia, vaikka ne olisivat jälkimmäisessä muodossaankin silti reaalimaailmassa esiintyviä nimiä. Lewisin muunnelmia konventionaalisesta nimistöstä lienevät myös ainakin sukunimet *Ketterley*, *Sorner*, *Spivvins* ja *Winterblott* sekä oletettavasti englantilaisesta Pevensynlahdesta mukailtu *Pevensie*.

Joitakin nimiä, kuten *Narnia* ja *Aslan*, luultavasti myös *Kaspian*, Lewisin tiedetään poimineen lukemistaan faktapohjaisista ja fiktiivisistä teksteistä. Nämäkin nimet näyttävät lukijalle sitä fiktiivisempinä, mitä harvinaisempia ja vähemmän tunnettuja ne ovat reaalimaailmassa. Toisaalta esimerkiksi *Kaspian* on vasta Narnia-kirjojen myötä omaksuttu reaalimaailman henkilönnimisysteemiin, ja kuten Turner (2011: 75, 88) osoittaa, *Caspianin* (englantilainen variantti) ohella myös *Aslanin* annetaan ymmärtää yleistyneen nykyiselle tasolle nimenomaan Narnia-kirjojen vaikutuksesta.

Useimmat Narnia-kirjojen appellatiiviset nimet kuvaavat hahmoja jollakin tavalla. Deskriptiivisyyttä esiintyy paljon erityisesti primaareissa epävirallisissa lisänimissä,

mistä esimerkkejä ovat *Äkäpussi*, metonyyminen *Sammakonkoipi* sekä *Edmund Oikeamielinen*. Varsinaisista nimistä kuvailevuus on tyypillistä ennen kaikkea eläinten nimille, mutta myös olennoilla ja ihmisillä esiintyy jonkin verran transparentteja ja assosiativisia merkityksiä ilmaisevia nimiä. Semanttinen yhteys nimen ja hahmon välillä ei kuitenkaan ole aina yhtä täsmällinen kuin esimerkiksi nimissä *Siivekäs*, *Tupsukorva*, *Ilgamut Risti-huulinen* ja *herra ja rouva Majava*, joiden leksikaalinen merkitys luonnehtii selvästi hahmoja, vaan yhteys voi myös olla assosiativinen (mm. *Inkivääri*, *Lumijoutsen*, *Riipitsiip*, *Päärly*), tai sitä ei välttämättä ilmene lainkaan (*Kuupuu*, *Piipari*, *Pölkky*, *Vesivelli*). Tällöin kontekstilla on yleensä suuri merkitys nimien tulkitsemisessa, ja leksikaalinen merkitys voi saada sitä kautta uusia ulottuvuuksia. Joskus leksikaalinen merkitys voi jopa paljastua harhaanjohtavaksi, kuten Bertillsin (2003) tutkimuksessa nimessä *Muumipeikko*, jossa assosiaatio alkuperäistä merkitystä vastaaviin peikkoihin ja niiden pelottavuuteen on kyseisen hahmon tapauksessa epärelevantti (Bertills 2003: 149). Deskriptiivisten nimien harhaanjohtavuus nousee esiin myös Korpimäen (2010) tutkimuksessa.

Toisaalta, kuten Uusitalokin (2018) on huomannut, deskriptiivisen ja assosiativisen funktion ei suinkaan tarvitse rajoittua pelkästään semanttisesti läpinäkyviin nimiin, vaan myös opaakit nimet saattavat sisältää hahmoa kuvailevia merkityksiä, joskin lukijalle vierailta kielillä. Ei ole harvinaista, että fantasiakirjallisuudessa osalle opaakeista nimistä annetaan merkitys esimerkiksi jollakin fiktiivisellä kielellä, joka on olemassa ainoastaan teoksen maailmassa. (Uusitalo 2018: 40.) Tätä ei omassa aineistossani esiinny, mutta sen sijaan reaalimaailman kieliä Lewis on hyödyntänyt useita nimiä muodostaessaan. Muun muassa *Aslan* pohjautuu turkin kielen 'leijonaa' tarkoittavaan sanaan, ja *Maugrimin* taustalla on muinaisranskan 'kaunaa' ja 'pahaa tahtoa' merkitsevä sana *maugre*. Suomenkieliselle lukijalle tuskin avautuu myöskään nimi *Rabadas*, joka Lindskoogin (2006: 147) mukaan vihjaa englannin kielen sanoihin *rabid* 'kiihkeä, raivokas' ja *balderdash* 'hölynpöly'. Nämäkin nimet sisältävät siis hahmoa kuvailevia merkityksiä, vaikka lukija luultavasti ei sitä ilman tarkempaa perehtymistä huomaakaan.

Deskriptiivinen ja assosiativinen funktio ovat useissa nimissä niin tiiviisti kietoutuneet yhteen, että en erittele niitä tämän enempää. Sen sijaan nostan esiin muutaman muun aineistoni nimen, joissa assosiativisen funktion voidaan ajatella toteutuvan. Näitä ovat Downingin (2005: 133, 143) mukaan mahdollisesti ainakin *Peter* ja *Cornelius*, joista

ensimmäinen yhdistyy *Narnian viimeisen taistelun* tapahtumien myötä apostoli Pietariin (engl. *Peter*), ja jälkimmäinen paljastaa nimenkantajan moraalisen hyvyyden yhteydel-
lään Cornelius Agrippaan. Lisäksi *Eustace Clarencessa* on tavallisen koulupojan nimeksi
jokseenkin mahtaileva kaiku, mikä sopiikin hyvin hemmotellulle ja omahyväiselle Eus-
tacelle. *Kaspianin* yhteys Kaspianmereen ei myöskään liene sattumaa; saahan maailman
ääriin purjehtiva kuningas tarinassa lisänimekseenkin *Kaspian Merenkulkija*. Kaspianin
matkaa on muissa tutkimuksissa verrattu muun muassa *Odysseiaan* ja *Gulliverin retkiin*
(ks. esim. Nykänen 2003: 18).

Faunien nimet assosioituvat ennen kaikkea antiikkiin ja latinan kieleen, ja sitä niillä on
epäilemättä tavoiteltukin, pohjautuivat ne sitten todellisiin sanoihin tai eivät. Tällä ei kui-
tenkaan ole erityistä merkitystä hahmojen tai juonen tulkinnan kannalta, joten lati-
nanomaisuuden funktio ei ole niinkään assosiatiivinen, vaan ennemminkin mytologisia
perinteitä mukaileva. Faunien nimissä esiintyvät (*n*)*us*- ja *uns*-johtimet ovat myös yhtey-
dessä reaalimaailman nimenmuodostukseen sikäli, että *us*-johdinta on todellisuudessaakin
käytetty antiikin ajan roomalaisten etunimien muodostuksessa (ks. Wilson 1998: 5).

6.4. Humoristisuus

Humoristisella funktiolla tarkoitetaan sitä, että lukijaa viihdytetään ja hauskuutetaan ni-
miin liittyvän kielellisen leikittelyn avulla (Ainiala ym. 2008: 339). Kielellinen leikittely
on Bertillsin (2003) mukaan hyvin tavallista nimenomaan lastenkirjallisuuden nimissä, ja
sitä voi esiintyä niin äänteellisellä kuin semanttisellakin tasolla (Bertills 2003: 44, 236).

Kielellisen leikittelyn äänteellistä tasoa edustavat aineistossani ennen kaikkea äänteellistä
muuntelua sisältävät nimet ja onomatopoeettiset nimet. Äänteellistä muuntelua esiintyy
luvussa 4.2. käsiteltyyn tapaan *Rilianista* väännetyissä nimissä *Billian* ja *Trillian* sekä
metateesin muodossa nimessä *Rapanhapakko*. Bertillsin (2003: 132) mukaan humoristi-
suus onkin äänteellisen muuntelun ensisijainen tarkoitus. Onomatopoeettisia ovat hiiren
ääntelyyn assosioituvat *Riipitsiip* ja *Piipitsiip* sekä hirnuntaa jäljittelevät hevosten nimet
Riia-hiia-rinna-iiha-hah ja *Hvinna*. Näiden lisäksi kielellistä leikittelyä sisältävät myös
hyvien jättiläisten nimet *Rumpelipum* ja *Tompelipom*, jotka herättävät mielikuvan

jostakin hölmöstä, mutta hyvántahtoisesta, ja kuulostavat lasten korvissa epäilemättä huvittavilta.

Semanttisella tasolla huvittavia ovat muun muassa pejoratiivisia vivahteita sisältävät nimet *iso Pylvänen*, *Nyppy*, *Ruikku*, *Pölkky*, *Sammakonkoipi*, *Äkäpussi* ja *Rabadas Naurunalainen*, jotka houkuttelevat lukijaa nauramaan hahmon kustannuksella. Vastaava on myös lempinimi *Rakas Pikku Ystävämme*, jonka sävy tarinassa ei kuitenkaan ole missään tapauksessa pejoratiivinen, vaikka kontekstista irrotettuna sen voisikin tulkita myös ironiseksi. Entistä huvittavampi nimestä tulee käyttöön vakiintuvan kirjainlyhenteen *R. P. Y.* myötä. Merimies Vesivellin nimessä hauskuuttaa sekä sen leksikaalinen merkitys että epätavallisuus nimenä, sillä todellisessa maailmassa mies nimeltä *Vesivelli* olisi taatusti kenen tahansa mielestä yllättävä ja saisi epäilemään, onko kyseessä jonkinlainen pila. Myös Narnian ensimmäisten puhuvien eläinten Andrew-enolle antama nimi *Konjakki* on selvästi humoristinen, sillä toisin kuin viattomat eläimet, jotka aivan vilpittömästi yrittävät ottaa outona olentona pitämänsä Andrew-enon suojelukseensa, lukija kyllä tietää, mitä *konjakki* tarkoittaa ja miksi Andrew-eno kiihdyksissään ”äännähtelee siitä ehtimiseen” (TS: 245).

Hauskan sanaleikin sisältää myös nimi *Kukaan*, jonka Rapanhapakko kenties tiedostetun näsäviisaasti nostaa esiin *Hopeisessa tuolissa*:

”Eikö kukaan tiedä missä se on?” *Ruikku* kysyi.

”Minä en tunne ketään *Kukaata*”, *Rapanhapakko* sanoi. ”Ja ikävä sanoa, etten ole kuullutkaan tuommoisesta rauniokaupungista.” (HT: 100.)

Eustacen käyttämä sana *kukaan*, joka on kielteisissä yhteyksissä henkilöön viittaava indefiniittinen pronomini (KS s.v. *kukaan*), ei tietenkään viittaa mihinkään aineelliseen olentoon, ja hauskuus syntyykin tästä personifioinnin aiheuttamasta ristiriidasta. *Herra* ja *rouva Majavan* nimissä huvittavaa on, että eläinten propristettua lajinnimeä käytetään sukunimenomaisesti, kun taas arkinen *Frank* saattaa joidenkin mielestä näyttäytyä hiukan koomisena tulevan kuninkaan nimeksi. Omalla tavallaan veikeitä ovat myös esimerkiksi kääpiöiden nimet, kuten *Möyry*, *Pokki* ja *Punttipeukku*. Loppujen lopuksi on kuitenkin subjektiivista, mikä nimi kuulostaa kenenkin mielestä hauskalta, ja humoristisuuden arvioiminen jää näin viime kädessä lukijan tehtäväksi.

6.5. Yhteenveto

Luvun 6 perusteella voidaan sanoa, että vahvimmin Narnia-kirjoissa esiintyvien nimien funktioista nousevat esiin identifioiva, sosiaalinen, luokitteleva, lokalisoiva, fiktionaalistava, deskriptiivinen ja assosiatiiivinen sekä humoristinen funktio. Näistä identifioiva funktio lienee tärkein, sillä nimensä kautta hahmot erottuvat muista, ja sen korostamiseksi hahmot ovat myös lähtökohtaisesti keskenään erinimisiä. Kirjailija voi kuitenkin käyttää samannimisiä hahmoja esimerkiksi aitouden illuusion luomiseen, jotta hänen luomansa fiktiivinen maailma vaikuttaisi jatkuvan kirjassa kuvailtujen tapahtumien ulkopuolelle.

Luokittelun välineinä nimet jakavat hahmot ensinnäkin reaali- ja fantasiamaailmaan. Reaalimaailmaa edustavilla hahmoilla on lähtökohtaisesti tuttuuden tunteita herättävät konventionaaliset nimet, kun taas fantasiamaailmaa edustavien hahmojen nimet ovat enimmäkseen keinotekoisia ja lukijalle vieraita. Lisäksi jälkimmäiset ovat fantasiakirjallisuudelle tyypillisesti yleensä yksinimisiä ja erottuvat siten reaalimaailmaa edustavista hahmoista, joiden nimisysteemi perustuu moninimisyyteen. Tällöin fantasiamaailmaa edustavien hahmojen nimillä on luokittelun ohella myös fiktionaalistava funktio.

Tämän luokittelun jälkeen hahmot jakaantuvat nimensä perusteella vielä pienempiin alaryhmiin kansallisuuksien ja lajien mukaan. Ihmiset jakaantuvat englantilaisiin, narnialaisiin, kalormenilaisiin ja arkkimaalaisiin, joista englantiset muodostavat lisäksi kokeilukoulun oppilaiden muodossa pienemmän alaryhmän. Luokittelevan funktion ohella eri kansallisuuksia edustavien hahmojen nimillä on siis myös lokalisoiva funktio. Muut hahmot jakaantuvat eläimiin ja olentoihin, joiden alaryhmien nimistössä yhteneväisiä piirteitä esiintyy vielä ainakin puhuvilla hevosilla ja hiirillä sekä hyvillä jättiläisillä, kääpiöillä ja fauneilla. Nimissä esiintyviä äänneitä sekä ranskan kieleen perustuvaa alkuperää voidaan jossain määrin soveltaa luokitellessa hahmoja hyviin ja pahoihin, ja lisäksi nimet *Aadamin poika*, *Eevan tytär*, *Maan poika*, *Rabadas Kakkonen* ja *Tisrok* ovat jo itsessään luokittelevia.

Sosiaalinen funktio nousee esiin ennen kaikkea epävirallisissa lisänimissä sekä nimissä, joihin sisältyy jokin määräite. Nämä voivat välittää informaatiota esimerkiksi hahmon lajista, iästä, siviilisäädystä, sosiaalisesta statuksesta ja sukulaisuudesta toisten hahmojen

kanssa. Arkkimaalaisten veljesten nimet välittävät usein tietoa hahmojen ikäjärjestyksestä, kun taas narnialaisten ihmisten nimissä esiintyy joitakin piirteitä, jotka kertovat kuninkaallisuudesta tai muusta korkeasta asemasta. Lisäksi sosiaalinen funktio on hahmon identiteetissä tapahtuvasta muutoksesta kertovalla nimenmuutoksella sekä toisinaan myös nimettömyydellä tai nimen vähäisellä käytöllä, jotka saattavat kertoa muun muassa siitä, että hahmo on haluttu esittää tarinassa yksilön sijaan ensisijaisesti roolinsa edustajana.

Deskriptiivinen tai assosiativinen funktio on useimmilla semanttisesti läpinäkyvillä tai muulla tavoin assosiativisia merkityksiä ilmaisevilla nimillä, joita esiintyy paljon erityisesti eläimillä ja primaareissa epävirallisissa lisänimissä (mm. *Äkäpussi*, *Edmund Oikeamielinen*). Useimmiten nimet viittaavat hahmojen ulkonäköön tai ominaisuuksiin, mutta aineistossani on myös semanttisesti merkityksellisiä nimiä, joilla ei joko vaikuta olevan mitään semanttista yhteyttä kantajansa kanssa tai ainakin yhteys on hyvin tulkinnanvarainen. Deskriptiivinen tai assosiativinen funktio on myös joillakin opaakeilla nimillä, mutta koska nimien merkitykset perustuvat lukijalle vieraisiin kieliin, ne jäävät asiaan perehtymättömältä melko varmasti huomaamatta. Lisäksi assosiativisia merkityksiä liittyy muutamiin konventionaalisiin nimiin, jotka voivat joko vihjata hahmon ominaisuuksista (*Eustace Clarence*) tai viitata johonkin teosten ulkopuoliseen (*Peter*, *Cornelius*, *Kaspian*) ja välittää siten lisämerkityksiä.

Humoristinen funktio on äänteellisellä tasolla nimien rakenteessa tapahtuvalla äänteellisellä muuntelulla (*Billian*, *Trillian*, *Rapanhapakko*), sanaleikeillä (*Kukaan*) sekä onomatopoeettisilla nimillä (mm. *Riipitsiip*, *Riia-hiia-rinna-iha-hah*). Lisäksi huvittavina voidaan pitää muun muassa semanttisesti pejoratiivisia vivahteita sisältäviä nimiä sekä nimiä, jotka ovat esimerkiksi epätavallisia tai yllättäviä (*Konjakki*, *Vesivelli*).

Narnia-kirjojen hahmonnimillä on niin rakenteen kuin sisällönkin puolesta paljon yhteistä erityisesti Bertillsin (2003) ja Korkiakosken (2010) tutkielmissaan tekemien havaintojen kanssa. Nimet vaihtelevat yksinkertaisista nimistä yhdysnimiin ja nimiyhdistelmiin, niissä on yhteyksiä niin reaali maailman nimistöön kuin sanastoonkin, minkä lisäksi niitä voidaan muodostaa muun muassa johtamalla ja sepittämällä. Siinä missä Korkiakosken aineistossa sepitettyjä nimiä oli vain kaksi (*Hubs* ja *Kukapah*), omassa aineistossani niitä

taas on huomattavan paljon enemmän kuin konventionaalisia ja appellatiivisia nimiä. Bertillsin aineistossa puolestaan ei Korkiakosken tutkimuksen ja omani tavoin äänneellistä muuntelua, lyhentämistä ja kontaminaatiota juuri ilmene. Tämänkaltaiset yhteneväisyydet ja eroavaisuudet kertovat kirjallisuusnimien moninaisesta maailmasta ja siitä, kuinka jokainen teos viime kädessä muodostaa aina oman nimisysteeminsä (Bertills 2003: 59).

7. PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkielmassa olen tutkinut C. S. Lewisin *Narnian tarinat* -kirjasarjassa esiintyviä hahmonnimiä sekä niiden saamia merkityksiä ja funktioita kohdeteoksissa. Aineistoni olen kerännyt Kyllikki Hämäläisen ja Kaarina Helakisan suomentamista Narnia-kirjoista, ja se koostuu kaikkiaan 213 nimestä, joista 173 on hahmojen varsinaisia nimiä ja 40 varsinaisen nimen rinnalla käytettyjä epävirallisia lisänimiä. Ensisijaiset tutkimuskysymyksetni ovat olleet seuraavat:

- 1) Minkälaisia tehtäviä hahmojen nimillä on Narnia-kirjoissa?
- 2) Minkälaisia merkityksiä hahmojen nimien avulla välitetään?

Tavoitteenani oli siis nimien rakennetta ja sisältöä analysoimalla tarkastella, minkälaisia merkityksiä nimien kielelliset elementit välittävät kantajistaan ja millaisia tehtäviä niillä on teosten fiktiivisen maailman rakentamisessa. Tutkimukseni osoitti, että Narnia-kirjojen nimet ovat hyvin moniulotteisia ja harkittuja elementtejä, jotka välittävät merkityksiä niin denotatiivisella kuin konnotatiivisellakin tasolla ja joilla voi olla yhtä aikaa useita eri funktioita. Keskeinen funktio oli yksilöinti, joka toteutui muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kaikissa aineistoni nimissä, mutta lisäksi nimissä esiintyvillä eroavaisuuksilla ja yhteneväisyyksillä oli teoksissa vahvasti luokitteleva tehtävä. Nimien perusteella hahmot jakaantuivat ensin reaali- ja fantasiamaailmaa edustaviin hahmoihin ja sen jälkeen useisiin eri alaryhmiin esimerkiksi lajien ja kansallisuuksien perusteella. Eri kansoille tyypillisten piirteiden kautta nimissä toteutui myös lokalisoiva funktio.

Yksilöinnin, luokittelun ja lokalisoinnin ohella nimet välittivät tietoa hahmojen sosiaalisista rooleista sekä hahmoista itsestään niin suoraan kuvailemalla kuin epäsuorin vihjeinkin. Myös semanttisesti läpinäkymättömistä nimistä paljastui vieraisiin kieliin perustuvia deskriptiivisiä ja assosiativisia merkityksiä, sillä nimistä löytyi englannin lisäksi yhteyksiä niin klassisiin kieliin ja hepreaan kuin ranskaan ja muinaisranskaankin. Useiden nimien funktioihin kuului myös hauskuuttaminen, ja esimerkiksi nimiin sisältyvällä kielellisellä leikittelyllä olikin ensisijaisesti humoristinen tehtävä.

Tutkimukseni osoitti, että nimien taakse kätkeytyy paljon enemmän kuin päälle päin saattaisi vaikuttaa, ja Lewisin paneutuneisuus fiktiivisten hahmojensa nimien keksimiseen jopa hiukan yllätti tutkimuksen edetessä. Bertillsin (2003: 4, 237) tavoin voin todeta, että nimeäminen on lastenkirjallisuudessa kaikkea muuta kuin yksinkertaista ja suoraviivaista ja kertoo kirjailijan lingvistikisestä luovuudesta. Koska Narnia-kirjojen hahmonnimen tutkiminen oli niin antoisaa, jatkotutkimuksia varten ehdotan tutkimuksen laajentamista myös kirjoissa esiintyviin paikannimiin ja niiden funktioihin fiktiivisen maailman rakentamisessa. Näitä olin suunnitellut tarkastelevani jo tässä tutkielmassa, mutta laajan aineiston vuoksi päädyin rajaamaan paikannimet toistaiseksi tutkimuksen ulkopuolelle.

LÄHTEET JA LYHENTEET

Aineistolähteet

- LEWIS, C. S. 2002: *Taikurin sisarenpoika*. Helsinki: Otava. (TS)
- LEWIS, C. S. 2004: *Kaspianin matka maailman ääriin*. Helsinki: Otava. (KM)
- LEWIS, C. S. 2005: *Velho ja leijona*. Helsinki: Otava. (VL)
- LEWIS, C. S. 2009: *Hevonen ja poika*. Helsinki: Otava. (HP)
- LEWIS, C. S. 2009: *Narnian viimeinen taistelu*. Helsinki: Otava. (NVT)
- LEWIS, C. S. 2014: *Prinssi Kaspian*. Helsinki: Otava. (PK)
- LEWIS, C. S. 2015: *Hopeinen tuoli*. Helsinki: Otava. (HT)

Kirjallisuus

- AINIALA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- BERTILLS, YVONNE 2003: *Beyond identification. Proper names in children's literature*. Åbo: Åbo Akademi University Press.
- CROFT, JANET 2009: *Naming the evil one. Onomastic strategies in Tolkien and Rowling*. Mythlore 107/108. https://www.academia.edu/237124/Naming_the_evil_one_onomastic_strategies_in_Tolkien_and_Rowling (25.3.2022).
- Digi- ja väestötietoviraston nimipalvelu*. <https://verkkopalvelu.vrk.fi/nimipalvelu> (27.3.2022)
- DOWNING, DAVID C. 2005: *Into the wardrobe. C. S. Lewis and the Narnia Chronicles*. San Francisco: Jossey-Bass.
- KIRK, E. J. 2005: *Narnia. Opas fantasiamaailmaan*. Helsinki: Otava.
- KIVINIEMI, EERO 1982: *Rakkaan lapsen monet nimet. Suomalaisten etunimet ja nimenvallinta*. Espoo: Weilin + Göös.

- KLINGA, JEREMIA 2018: *Children's literature as character education. Moral judgment in The Chronicles of Narnia*. Englannin kielen, kirjallisuuden ja kääntämisen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- KORKIAKOSKI, TYTTI 2010: *Astronomixista Marcus Normaliukseen. Asterix-sarjakuvan henkilönnimistö*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- KORPIMÄKI, LOTTA 2010: *Heinähattu ja Vilttitossu -sarjan henkilönnimet*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- KKS = *Karjalan kielen sanakirja*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. <https://kaino.kotus.fi/cgi-bin/kks/karjala.cgi?> (7.4.2022).
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. 2021. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisu 35. URN:NBN:fi:kotus-201433. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 11.11.2021.
- Lankava*. Käsityötarvikeliikkeen verkkosivu. <https://www.lankava.fi/fi/huopikka-huovutettu-villalanka> (7.4.2022).
- LEMPIÄINEN, PENTTI 1999: *Suuri etunimikirja*. Helsinki: WSOY.
- LILJEROOS, LAURA 2021: "You must learn to know me by that name." *Case studies of representation of biblical people and events in C. S. Lewis' The Chronicles of Narnia*. Englannin kielen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- LINDSKOOG, KATHRYN 2006: *Matka Narniaan*. Kauniainen: Perussanoma.
- MANNINEN, SATU 2016: *The strength of female characters in C.S. Lewis's The Chronicles of Narnia*. Englantilaisen filologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- MENTULA, MIKKO 2006: *Klonkku, Reppuli ja Hallavaharja. Fiktiivisten erisnimien muodostus, merkitykset ja funktiot J. R. R. Tolkienin teoksessa Taru sormusten herasta*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- MIETTINEN, ESKO 2004: *Velhot, örkit ja sankarit. Johdatus fantasian maailmaan*. Helsinki: Kirjapaja.
- Narnia Fandom. The Chronicles of Narnia Wiki*. <https://narnia.fandom.com/wiki> (24.3.2022).
- Narnia Fans*. <https://narniafans.com/characters/liliandil-ramandus-daughter> (10.2.2022).

- NIKOLAJEVA, MARIA 2003: *The rhetoric of character in children's literature*. USA: The Scarecrow Press.
- NITOVUORI, MAIJU 2015: *Harry Potter -sarjan henkilönnimistö sukupuolisuuden ilmentäjänä*. Kirjallisuuden pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- NYKÄNEN, HEIDI 2003: *Aslan in the Chronicles of Narnia as a representative of the Judeo-Christian God*. Englantilaisen filologian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- OALD = *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. 2022. Oxford: Oxford University Press. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com> (27.3.2022).
- Oxford Reference: The Oxford Dictionary of Family Names in Britain and Ireland*. 2016. Oxford: Oxford University Press. <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199677764.001.0001/acref-9780199677764> (27.3.2022).
- SAMMONS, MARTHA C. 2000: *A far-off country. A guide to C.S. Lewis's fantasy fiction*. University Press of America.
- Sanakirja.org*. <https://www.sanakirja.org/> (20.3.2022).
- SKES = *Suomen kielen etymologinen sanakirja I–VIII*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XII 1–7. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura 1955–1981.
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja, A–M*. Kotimaisten kielen keskuksen verkkojulkaisu 30. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. <https://kaino.kotus.fi/sms/>? Päivitetty 17.12.2021. (7.4.2022).
- Tieteen termipankki*. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu>. Päivitetty 25.4.2022. (25.4.2022).
- TURNER, ELEANOR 2011: *Baby names 2012*. Richmond, Surrey: Crimson Publishing.
- UUSITALO, EMILIA 2018: *Nimi rakentaa maailmoja. Nimien funktiot fantasiamaailman rakentamisessa kotimaisessa fantasiakirjallisuudessa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki:

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoversio. URN:ISBN:978-952-5446-35-7. <https://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>. (28.4.2022).

WILSON, STEPHEN 1998: *The means of naming. A social and cultural history of personal naming in Western Europe*. London: UCL Press.

LIITE. Aineiston nimet.

Ihmisten nimet (Englanti), 34+16

Adela Pennyfather (kokeilukoulun oppilas)

Alberta Ruikku (Eustacen äiti)

Andrew Ketterley (Digoryn eno)

– Konjakki (lisänimi)

Anne Featherstone (koulutyttö)

Betty (palvelijatar)

Carter (kokeilukoulun oppilas)

Cholmondely vanhempi (kokeilukoulun oppilas)

Digory Kirke (päähenkilö kirjassa TS)

– Digs (lempinimi, lyhennelmä)

Edith Jackle (kokeilukoulun oppilas)

Edith Winterblott (kokeilukoulun oppilas)

Edmund Pevensie (päähenkilö kirjoissa VL, PK ja KM)

– Ed, E (lempinimi, lyhennelmä)

– Edmund Oikeamielinen (lisänimi)

Eleanor Blakiston (kokeilukoulun oppilas)

Eustace Clarence Ruikku (päähenkilö kirjoissa KM, HT ja NVT)

– Äkäpussi (pilkkanimi)

Frank (lontoolainen ajuri, Narnian ensimmäinen kuningas)

– Vilpitön (lisänimi)

Garrettin kaksoset (kokeilukoulun oppilaita)

Harold Ruikku (Eustacen isä)

iso Pylvänen (kokeilukoulun oppilas)

isosetä Kirke (Digoryn sukulainen)

Ivy (palvelijatar)

Jill Pölkky (päähenkilö kirjoissa HT ja NVT)

Letitia Ketterley (Digoryn täti, Andrew-enon ja Mabel Kirken sisar)

– Letty (lempinimi)

Lucy Pevensie (päähenkilö kirjoissa VL, PK ja KM)

– Lu, L (lempinimi, lyhennelmä)

– Lucy Uljas (lisänimi)

Mabel Kirke (Digoryn äiti)

Margaret (palvelijatar)

Marjorie Preston (koulutyttö)

Helen/Helena (ajurin vaimo, Narnian ensimmäinen kuningatar)

– Nellie (lempinimi)

”Nyppy” Sorner (kokeilukoulun oppilas)

Peter Pevensie (päähenkilö, VL ja PK)

– Peter Suuri (lisänimi)

– Sir Peter (arvonimi)

Polly Plummer (päähenkilö kirjassa TS)

rouva Macready (taloudenhoitajatar)

Sarah (Ketterleyn sisäkkö)

Spivvins (kokeilukoulun oppilas)

Susan Pevensie (päähenkilö kirjoissa VL ja PK)

– Su (lempinimi, lyhennelmä)

– Susan Lempeä (lisänimi)

vanha rouva Lefay (Andrew-enon kummitäti)

Ihmisten nimet (Narnia), 35+6

Argoz (lordi)
Arlian (Kaspian Yhdeksän ystävä)
Belisar (Kaspian Yhdeksän ystävä)
Bern (lordi)
Drinian (lordi)
Erimon (Kaspian Yhdeksän ystävä)
Erlan (Narnian kuningas, Tirianin isä)
Glozelle (telmarilainen lordi)
Gumpas (Yksinäisten saarten kuvernööri)
Gwendolen (narnialainen koulutyttö)
Kaspian Ensimmäinen (Narnian kuningas, telmarilainen valloittaja)
– Kaspian Valloittaja (lisänimi)
Kaspian Kahdeksas (Narnian kuningas, Mirazin ja Kaspian Yhdeksän isä)
Kaspian Kymmenes (Narnian kuningas, päähenkilö kirjoissa PK ja KM)
– Kaspian Merenkulkija (lisänimi)
– K (lyhennelmä)
Kaspian Yhdeksäs (Narnian kuningas, Kaspian Kymmenennen isä)
Lumijoutsen (Narnian kuningatar)
Mavramorn (lordi)
Miraz (Kaspian Kymmenennen setä, vallananastaja)
neiti Prizzle (opettajatar)
Octesian (lordi)
Passaridin suvun jäsenet (Kaspian Yhdeksän ystäviä)
Peridan (lordi)

Prunaprisma (Mirazin puoliso, kuningatar)

Pug (orjakauppias)

Restimar (lordi)

Revilian (lordi)

Rilian (Narnian kuningas, Kaspian Kymmenennen poika)

– Billian, Trillian (väärin kuultuja)

– Rilian Lumouksestapäässyt (lisänimi)

Rins (Sarastuksen perämies)

Ruup (lordi)

Rynelf (Sarastuksen miehistön jäsen)

Sopesian (telmarilainen lordi)

Tacks (Pugin apuri)

Tirian (Narnian viimeinen kuningas, päähenkilö kirjassa NVT)

Uvilas (Kaspian Yhdeksän ystävä)

Vesivelli (Sarastuksen miehistön jäsen)

Vihuri (Narnian muinainen kuningas)

Ihmisten nimet (Arkkimaa), 15+1

Baar (lordi)

Daar (lordi)

Darrin (lordi, Daarin nuorempi veli)

Kelpo Olvin (balladin sankari)

Kool

Koolin (Koolin nuorempi veli)

Koor (Arkkimaan kuningas, päähenkilö kirjassa HP)

– Sastra (kasvatti-isältä saatu nimi)

Koorin (Arkkimaan prinssi, kuningas Koorin kaksoisveli)

– Koorin Ukkosnyrkki (lisänimi)
Lunus (Arkkimaan kuningas, Koorin ja Koorinin isä)
Nain (Arkkimaan kuningas)
neiti Lilin (Kelpo Olvinin morsian)
Ram Suuri (Arkkimaan kuningas, Koorin poika)
Sart
Traan

Ihmisten nimet (Kalormen), 19+3

Ahosta (tarkaani)
Alimas (Aravisin serkku)
Anradin (tarkaani)
Aravis (tarkanitar, myöhemmin Arkkimaan kuningas Koorin puoliso)
Ardip Tisrok (Aravisin isoisoisoisoisä)
Arsis (kalastaja, Sastran kasvatti-isä)
Asruk (tarkaani)
Axarta (entinen suurvisiiri)
Emet (nuori upseeri)
Harfa (tarkaani, Emetin isä)
Ilgamut Ristihuulinen (tarkaani)
Ilsombreh Tisrok (Aravisin isoisoisoisä)
Kidras (tarkaani, Aravisin isä / isoisoisä)
Klamas (tarkaani)
Lasaraleena (tarkanitar)
– Lasa (lempinimi, lyhennelmä)
Rabadas (Kalormenin prinssi)
– Rabadas Rauhantekijä (lisänimi)
– Rabadas Naurunalainen (lisänimi)
Risda (tarkaani)

Rista (tarkaani, Aravisin isoisä)
Tormuntin linnan Korradin (tarkaani)

Olentojen nimet, 43+6

Alambil (tähti)
Aravir (tähti)
Asarot (kalormenilainen jumala)
Aslan (Narnian luoja, suuri leijona)
Dumnus (fauni)
Girbius (fauni)
Golg (maahinen)
Huopikka (kääpiö)
Jadis (velho)
– Hänen Majesteettinsa (arvonimi)
Koriakin (tähti)
Mentius (fauni)
Mutuska (maahinen)
Myrskytuuli (kentauri)
Möyry (kääpiö)
Nausus (fauni)
Nikabrik (kääpiö)
Nimienus (fauni)
Obentius (fauni)
Orruns (fauni)
Oscuns (fauni)
Piikko (kääpiö)
Piipari (kääpiö)
– R. P. Y., Rakas Pikku Ystävämmä (lempinimi)
Piira (jättiläinen)
Pilvenkäinen (kentauri)
Pokki (kääpiö)
Pukari (satyyri)

Punttipeukku (kääpiö)
Ramandu (tähti)
Rapanhapakko (suistokainen)
– Sammakonkoipi (lempinimi)
Rinko (kääpiö)
Rumpelipum (jättiläinen)
Räähkö (kääpiö)
Sardeenah/Sardena (kalormenilainen jumala)
Tars (kalormenilainen demonijumala)
– Tars Herra (puhuttelunimi)
Tarslan (kuvitteellinen Tarsin ja Aslanin yhdistelmä)
– Se Kauhea (peitenimi)
Tarva (tähti)
Teräpää (kentauri)
tohtori Cornelius (puolikääpiö)
Tompelipom (jättiläinen)
Tumnus (fauni)
Urnus (fauni)
Voltinus (fauni)
Voluns (fauni)

Puhuvien eläinten nimet, 21+3

Camillo (jänis)
herra Majava (majava)
Hvinna (hevonen)
Inkivääri (kissa)
Juormukas (mäyrä)
Kirveli Hirvi (hirvi)
Kuupuu (jänis)
Liljakämmen (myyrä)
Luikuri (kettu)

Maugrim (susi)
Metku (apina)
Pajuntoppa (korppi)
Piipitsiip (hiiri)
Pitkäsilmä (kotka)
Pulma (aasi)
Päärly (yksisarvinen)
Riia-hiia-rinna-iiha-hah (hevonen)
– Riia (lempinimi, lyhennelmä)
Riipitsiip (hiiri)
– Riip (lempinimi, lyhennelmä)
– herra Hiiri (puhuttelunimi)
rouva Majava (majava)
Sulkatakki (pöllö)
Tupsukorva (orava)

Tavallisten eläinten nimet, 5

Destrier (hevonen)
Hiutale (hevonen)
Mansikka (hevonen)
– Siivekäs (muututtuaan puhuvaksi, siivekkääksi hevoseksi)
Musta (hevonen)

Muut nimet, 6

Aadamin/Aatamin poika
Eevan tytär
Kukaan
Maan poika
Rabadas Kakkonen (pilkkanimi)
Tisrok (Kalormenin kuninkaiden hallitsijanimi)